

2016/1

Magyar

Bioetikai Szemle

Hungarian Review of Bioethics

Magyar Bioetikai Szemle

A Magyar Bioetikai Társaság
negyedévente megjelenő tudományos folyóirata

XXII. évf. 1. sz. 2016.

A Szerkesztőbizottság elnöke:
dr. med. Makó János CSc

Főszerkesztő:
dr. jur. Hámori Antal PhD, lic. iur. can.

Szerkesztő:
Prof. em. dr. habil. Veress Gábor DSc,

A Szerkesztőbizottság tagjai:

Prof. dr. habil., dr. jur. Bándi Gyula DSc
dr. med. Blaskovich Erzsébet
Prof. dr. habil., dr. jur. Frivaldszky János PhD
dr. jur. Kertész Gábor PhD, lic. iur. can., LLM
Prof. dr. habil., dr. pharm. Lipták József CSc, PhD
Nyéky Kálmán lic. theol.
dr. univ. Pruzsinszky József
dr. med. Rojkovich Bernadette PhD
dr. med. Somosi György
Szabó Kármén Ráhel lic. theol.
Prof. em. dr. habil., dr. med. Tringer László CSc
Turgonyi Zoltán PhD
dr. univ. Zlinszky János PhD

A cikkeket a főszerkesztő e-mail címére kérjük
megküldeni: Hamori.Antal@uni-bge.hu

Kiadó: Magyar Bioetikai Társaság
1114 Budapest, Eszék u.18.
Képviselő: Dr. Rojkovich Bernadette

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén.

Korábbi számok interneten is elérhetők.
A honlap címe: <http://www.hrb.hu>

Nyomdai munkák:
Bodnár Nyomda Bt.
1091 Budapest, Üllői út 185.

HU ISSN 1218-3911

A folyóirat tartalma legalább két lektor által
anonim módon lektorált.

Hungarian Review of Bioethics

Quarterly
Hungarian Society of Bioethics

Vol. 22. No. 1. 2016.

President:
Dr. János MAKÓ

General editor:
Dr. Antal HÁMORI

Editor:
Prof. Dr. Gábor VERESS

Members of the Editorial Board:

Prof. Dr. Gyula BÁNDI
dr. med. Erzsébet BLASKOVICH
Prof. Dr. János FRIVALDSZKY
Dr. Gábor KERTÉSZ
Prof. Dr. József LIPTÁK
lic. theol. Kálmán NYÉKY
dr. univ. József PRUZSINSZKY
Dr. Bernadette ROJKOVICH
dr. med. György SOMOSI
lic. theol. Kármén Ráhel SZABÓ
Prof. Dr. László TRINGER
Dr. Zoltán TURGONYI
Dr. János ZLINSZKY

***

Magyar Bioetikai Társaság

Alapítva: 1993

Elnök:
Dr. Rojkovich Bernadette

Örökös elnök:
+ Prof. Dr. Gaizler Gyula

Örökös tiszteletbeli elnök:
+ Dr. Gyökössy Endre

Korábbi elnökök:
Prof. Dr. Bándi Gyula (2006–2013)
+ Prof. Dr. Ferencz Antal (1997–2005)
+ Prof. Dr. Gaizler Gyula (1993–1996)
alapító elnök

HÁMORI ANTAL

21 ÉVES A MAGYAR BIOETIKAI SZEMLE LECTORI SALUTEM!

A Magyar Bioetikai Szemle (MBSZ) a Magyar Bioetikai Társaság (MBT)¹ alapító elnöke, dr. med., dr. theol. Gaizler Gyula CSC² elnöksége idején, 1995-ben látott napvilágot, dr. med. Szebik Imre szerkesztésében, a Szerkesztőbizottság elnöke Gaizler Gyula volt,³ aki akkor – többek között – így fogalmazott: „Igen fontos, hogy a bioetika általános céljainak megfelelően védeni, fejleszteni kívánjuk az életet, az emberi életet és környezetünk élővilágát.” „Lehet vitáznunk, elkeserednünk, de mindezek előtt, mint a mottóban írtam: először élni kell.” („Primum vivere...”)⁴

Az akkori tekintélyes Szerkesztőbizottság további tagjai: Prof. Dr. Bakács Tibor, Dr. Bergmann Erzsébet, Dr. Dizseri Tamás, Dr. Fazakas László, Prof. Dr. Ferencz Antal, Dr. Hegedűs Katalin, Dr. Hervei Sarolta, Dr. Jobbágyi Gábor, Dr. Kappéter István, Keve István, Prof. Dr. Kopp Mária, Dr. Kovács József, Dr. Lőrincz Jenő, Dr. Madarász Judit, Dr. Makó János, +Dr. Nyíri Tamás, Dr. Pruzsinszky József, Dr. Simon Lajos, Prof. Dr. Dr. Somorjai Ádám, Dr. Téglásy Imre, Prof. Dr. Vizi E. Szilveszter.⁵

A Szerkesztőbizottság kezdettől fogva nagy hangsúlyt helyezett az emberi élet és a környezet védelmére, amely a megjelent írások alapján jól nyomon követhető,⁶ rendszeresen foglalkozott például az abortusz és az eutanázia problémájával,⁷ az MBT elnökségének az

---

1 Ld. pl. Hámori Antal: A Magyar Bioetikai Társaság múltja, jelene és jövője, in MBSZ 20 (2014/3) 96-98., a jelenleg hatályos alapszabály megjelent az MBSZ 2013/1-2. számának 63-71. oldalain; Simon Lajos: Tízéves a Magyar Bioetikai Társaság, in MBSZ 9 (2003/3) 35-42. (a Társaság által rendezett konferenciák és tudományos ülések felsorolásával: 36-42.).

2 Ld. pl. Hámori Antal: A Magyar Bioetikai Társaság múltja, jelene és jövője (Past, Present and Future of the Hungarian Society of Bioethics), in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 31 (2014/4) 152-157.; Hámori (2014/3) 96-97.; Hámori Antal: A Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságról, Gaizler Gyula és Ullrich Zoltán emlékezete, in Magyar Sion 8 (2014/1) 142-144.; Hámori Antal: A Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságról, Gaizler Gyula és Ullrich Zoltán emlékezete, in Ökumené 20 (2014/1) 2-4.; Hámori Antal: Gaizler Gyula emlékezete, in Tál és Kendő 23 (2012/3) 13.; Hámori Antal: Kilencven éve született Prof. Dr. Gaizler Gyula orvos-teológus (Ninetieth Birth Anniversary of Physician and Theologian Prof. Dr. Gy. Gaizler), in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 29 (2012/3) 92-93.; Hámori Antal: 90 éve született Gaizler Gyula OESSH, in Resurrexit 3 (2012/2) 22.; Nyéky Kálmán: Tudomány és hitvallás. Emlékezés Dr. Gaizler Gyulára, in MBSZ 12 (2006/3-4) 91-97.; Pruzsinszky József: Emlékezzünk a magyar bioetikai gondolkodás megalapozójára, prof. dr. Gaizler Gyulára, in MBSZ 20 (2014/1) 47-48.; Pruzsinszky József: Emlékezzünk Ac. Prof. D. Dr. Gaizler Gyula OESSH-ra, a Magyar Bioetikai Társaság alapító elnökére, in MBSZ 12 (2006/3-4) 89-90. A Magyar Bioetikai Társaság „Gaizler Gyula emlékérem” alapító okiratát ld. MBSZ 21 (2015/2) 76.; a 2015. évi kitüntetett Dr. Lábady Tamás – ld. Hámori Antal: Beszéd Lábady Tamás tiszteletére, a Gaizler Gyula-emlékérem átadása alkalmából, in Iustum Aequum Salutare 11 (2015/4) 139-148.; Hámori Antal: Dr. Lábady Tamás kitüntetése az élet védelméért, Beszéd Dr. Lábady Tamás tiszteletére, a Gaizler Gyula-emlékérem átadása alkalmából, in MBSZ 21 (2015/2) 77-85.

3 Ld. MBSZ 1 (1995/1-2) impresszum.

4 Ld. uo. 1.

5 Ld. uo. impresszum.

6 Ld. MBSZ 4 (1998/3) 36-39. (Eddigi számaink tartalma); MBSZ 8 (2002/3) 34-40. [A Magyar Bioetikai Szemlében megjelent közlemények jegyzéke (1995–2002)]; MBSZ 21 (2015/1) 34-43. [A Magyar Bioetikai Szemlében megjelent közlemények jegyzéke (2002/3–2014/4)].

7 Ld. MBSZ 1995/1-2., 1996/1., 1996/2-3., 1996/4., 1997/1-2., 1997/3., 1997/4., 1999/1., 1999/2., 1999/4., 2000/1., 2000/2., 2000/3., 2000/4., 2001/1., 2001/2.3., 2001/4., 2002/1., 2002/2., 2002/3., 2002/4., 2003/1., 2003/2., 2003/3., 2003/4., 2004/1., 2004/2., 2004/3., 2004/4., 2005/1., 2005/2., 2005/3., 2005/4., 2006/1., 2007/1., 2007/2-3., 2007/4., 2008/1., 2008/2., 2009/1-2., 2010/1-2., 2011/1., 2011/3-4., 2012/1., 2012/2., 2013/1-2., 2014/1., 2014/2., 2014/4., 2015/1., 2015/2., 2015/3., 2015/4.

eutanáziáról, a terápiás túlbuzgóságról és a haldokló beteg ellátásáról szóló állásfoglalását is közzétette.⁸

Gaizler Gyula 1996 végén bekövetkezett halála után, 1997-ben Ferencz Antal professzor⁹ lett az MBT elnöke, 1998-ban pedig Lőrincz Jenőt az MBSZ főszerkesztőjévé választották,¹⁰ aki a 2000/4. számig látta el e szolgálatát.¹¹ Ezt követően Makó János átalakult szerkesztőbizottsággal folytatta a főszerkesztői feladatokat ellátását.¹²

Az MBSZ a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozását, fejlesztését elősegítendő, különös tekintettel a tudományos technikai fejlődésnek az emberrel és környezetével kapcsolatos alapvető etikai kérdéseire, az emberi élet és méltóság – ezzel összefüggésben a család és a nagyobb értékközösségek –, valamint az egészséges környezet tisztelgetését, védelmét és szeretetét szolgáló, tudományos igényességgel megalkotott, orvosi, etikai, jogi, teológiai, inter-, illetve multidiszciplináris szakkikket, tanulmányokat és recenziókat (esetenként konferencia-előadások szerkesztett változatait, hazai és nemzetközi forrásokat, híreket) tartalmazó, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományos Művek Tárában lektorált tudományos folyóiratként nyilvántartott, negyedévente megjelenő kiadvány, amelyhez a Szerkesztőbizottság szeretettel várja az írásokat.

Ebben az évben lesz húsz éve, hogy Gaizler Gyula tanár úr eltávozott tőlünk, ennek kapcsán, a 22. évfolyamban különösen órá emlékezünk.

Jelen számunkban is, *szeretettel és tisztelettel köszöntve az Olvasót*, fontos és aktuális témákat tárgyaló írásokat teszünk közzé, középpontba helyezve az embert, az emberi életet és a családot, az „élet szentélyét”,¹³ méltóságával.

Első cikkünk szerzője, Dr. Lábady Tamás tanár úr, az első Gaizler Gyula-emlékérem kitüntetettje,¹⁴ az emberi szabadságról az élet védelmével való összefüggésében szól felemelően, ezzel is emlékezve alapító elnökünkre, akinek életrajzát az alábbiakban közzétesszük.

A következő műben dr. med. Vajna Rita Zsuzsanna osztja meg értékes gondolatait, a szülészeti és a nőgyógyászati gyakorlattal kapcsolatos kutatási ismereteit a női méltóság megőrzésének fontosságáról.

Dr. Szathmáry Gábor főorvos úr cikkével a természetes családtervezés, naprotechnika világába kalauzolja az Olvasót.¹⁵

---

8 Ld. MBSZ 9 (2003/1) 42-43.

9 Ld. pl. Hámori Antal: A Magyar Bioetikai Társaság múltja, jelene és jövője (Past, Present and Future of the Hungarian Society of Bioethics), in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 31 (2014/4) 152-157.; Hámori (2014/3) 97-98.; Hámori Antal: Hetvenöt éve született Ferencz Antal orvos-bioetikus (Seventy-fifth Birth Anniversary of Physician and Bioethicist A. Ferencz), in A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója 29 (2012/4) 147-148.; Hámori Antal: Ferencz Antal emlékezete, in Tál és Kendő 23 (2012/3) 13.; Hámori Antal: 75 éve született Ferencz Antal OESSH, in Resurrexit 3 (2012/2) 21-22.; Hámori Antal: Végső Búcsú Prof. Dr. Ferencz Antal egyetemi tanártól, a Magyar Bioetikai Társaság elnökétől, in Magyar Bioetikai Szemle 11 (2005/4) 165-166.; Kocsis Magdolna – Simon Lajos: Emlékezés Ferencz Antalra (1937-2005) és bioetikai munkásságára, in MBSZ 12 (2006/3-4) 98-101.; Simon Lajos: In memoriam Ferencz Antal (1937-2005), in MBSZ 11 (2005/4) 167.

10 Ld. MBSZ 4 (1998/3) impresszum, 1.

11 Ld. MBSZ 6 (2000/4) impresszum.

12 Ld. MBSZ 7 (2001/1) impresszum.

13 Ld. Szent II. János Pál pápa: Centesimus annus kezdetű enciklika a szociális kérdéstről, 1991. május 1., in Acta Apostolicae Sedis 83 (1991) 793-867., Szent István Társulat, az Apostoli Szentzség Könyvkiadója, Budapest, 1991. 96 (fordította: Balogh Gábor, Barabás Miklós, Góják János), 39. pont.

14 Ld. Hámori Antal: Beszéd Lábady Tamás tiszteletére, a Gaizler Gyula-emlékérem átadása alkalmából, in Iustum Aequum Salutare 11 (2015/4) 139-148.; Hámori Antal: Dr. Lábady Tamás kitüntetése az élet védelméért, Beszéd Dr. Lábady Tamás tiszteletére, a Gaizler Gyula-emlékérem átadása alkalmából, in Magyar Bioetikai Szemle 21 (2015/2) 77-85.

15 A témához ld. pl. John és Sheila Kippley: A természetes családtervezés művészete, Budapest, 1986. Szent István Társulat, az Apostoli Szentzség Könyvkiadója, 269 (fordította: Réthelyi Jenő); Evelyn Billings & Ann

Ezután, tanulmányunkban az üzletek vasárnapi nyitva tartása tilalmának témáját a családok védelme szempontból is igyekszünk komplex módon, a mértékletesség követelményének jogi relevanciájával körbejárni, konklúziójában azt is hangsúlyozva, hogy az önző magatartás az önző méltóságát is sérti, amellyel szemben az állam sem lehet közömbös.

Az emberi élet és méltóság, a család védelmének témájához kapcsolódik a családszinódus zárójelentésének bioetikai szempontból kifejezetten releváns részeit magában foglaló ismertetőnk, valamint Ferenc pápának a családszinóduson mondott megnyitóbeszéde, Tózsér Endre SP atya fordításában, és egy másik, katolikus nőgyógyászokhoz intézett beszéde, a második Gaizler Gyula-émlékérem kitüntetettje, dr. Leszkovszky Gy. Pál OP atya fordításában, továbbá az Életvédő Fórumnak az élet és a család védelmében kiadott állásfoglalása. Mindemellett hazai és külföldi, köztük az MBT-t és az MBSZ-t érintő eseményekről is tudósítunk.

Szívből kívánjuk, hogy jelen számunk is Mindenki igaz javát szolgálja!

* * *

Gaizler Gyula 1922. május 26-án Debrecenben született. Gimnáziumi tanulmányait Nyíregyházán végezte, 1939-ben kitüntetéses eredménnyel érettségizett. A Debreceni Orvostudományi Egyetemen 1953-ban summa cum laude minősítéssel szerzett orvosi diplomát, 1971-ben az orvostudományok kandidátusa lett. 1982-ben, a Budapesti Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémián summa cum laude teológiai doktorátust szerzett; disszertációjának címe: *A szervátültetés erkölcssteológiai szempontjai*. 1993-ban a Debreceni Orvostudományi Egyetem címzetes egyetemi tanári címet adományozott neki; nem sokkal halála előtt, 1996-ban II. János Pál pápa a Pápai Életvédő Akadémia (Pontificia Academia pro Vita) tagjává nevezte ki. Bioetikát oktatott a Debreceni Orvostudományi Egyetemen, a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemen, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen és a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen.

Főbb művei: *Mint orvos és mint teológus... Kalandozások az orvostudomány és a filozófia – teológia határterületein*, Ecclesia, Budapest, 1989. 143 o.; *Felelős döntés vagy ítéletvégrehajtás? Orvosetika változó világunkban, Orvosoknak, betegeknek, mindnyájunknak, Gyepűjárás*, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, é. n. [1992] 183 o.; *A bioetika alapkérdései*, Magyar Bioetikai Alapítvány, Budapest, 1997. 422 o.

Többek között tagja volt az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos és Kutatásetikai Bizottságának, a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrendnek (Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani), alapító elnöke a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságnak, a Magyar Bioetikai Társaságnak és a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának, alapító alelnöke a Keresztény Orvosok Magyarországi Társaságának.

Gaizler Gyula földi pályafutása 1996. november 22-én, Budapesten, hirtelen, gyors lefutású betegségben ért véget, hatása azonban ma is tart. Életművével, igaz szeretetével jelentősen hozzájárult a bioetika hazai művelésének helyes irányú megalapozásához és terjedéséhez.

Westmore: A Billings-módszer, Családtervezés gyógyszerek és eszközök nélkül, 1994. (új, átdolgozott kiadás) Természetes Családtervezést Segítő Egyesület, 292 (fordította: Györgypál Zoltán); Megyeri Valéria: Születésszabályozás a család teológiájának tükrében, A Billings-módszer ismertetése (Erkölcssteológiai Könyvtár 7. Sorozatszerkesztő: Tarjányi Zoltán), Budapest, 2009. JEL Könyvkiadó, 160; Thomas W. Hilgers: Creighton Model, Fertility Care™ System, An Authentic Language of a Woman's Health and Fertility^{SM} (Fertility Care™ and NaProTechnology®), 6th Edition, Omaha, Nebraska, USA, 2013, Pope Paul VI Institute Press, 83; Természetes és Biztonságos, 1994. Természetes Családtervezés, Természetes Családtervezési Tanácsadók Munkaközössége, 88 (fordította: Feketéné Szakos Éva); Természetes & biztonságos, Tankönyv és Munkafüzet, Budapest, 2015. Életünk a Család! Nonprofit Közhasznú Kft., 125 és 165 (fordította: Földesiné Csiszér Anikó).

Őrá emlékezve erősen hisszük és ezért reméljük, hogy amint Krisztus valóban föltámadt a holtak közül és örökké él, úgy halála után ő is örökké él a föltámadt Krisztussal! Nyugodjék békében!

Hámori Antal

CIKKEK, TANULMÁNYOK

LÁBADY TAMÁS

SZABADSÁGRA ELHÍVATVA AZ ÉLETÉRT

Publius Cornelius Tacitus, a római történetírás mestere, közel kétezer évvel ezelőtt tette fel a szabadságeszme örök dilemmáját jelentő kérdést: „*quid ultimum in libertate esset?*”, azaz: meddig lehet a szabadságban elmenni? A magas erkölcsi felfogással és ősrómai érülettel rendelkező történetíró még nem gondolhatott arra, hogy kérdésére a kétezer év utáni tudomány által megnyitott legfélelmetesebb lehetőség az, amely az emberi szabadság végső veszélyét – határozottan és egyértelműen fogalmazva: *végét* – jelenti. Ma már ugyanis nem lehetetlen, hogy az ember a jelen és jövő generációk számát, nemét, minőségét, létezésének idejét, egyszóval: *életét* mesterségesen alakítsa és nagyon nagy a szabadságra elhivatott ember kísértése a természetestől eltérő mennyiségű és minőségű nemzedékek kitermelésére vagy éppen elsorvasztására, arra, hogy az ember Istentől egészen átvegye a teremtést, és azt kizárólag önkezeiben tartsa. A terhességmegszakítás és a sterilizáció közvetlen egészségi kockázatának jelentéktelenre csökkenése, a még meg nem születettek alakítása, manipulálása, a magzatok fejlődésének befolyásolása, a társadalom „megszabadítása” azoktól, akiknek az életbenléte – mások szerint – maguknak sem jelent értéket és teljesen céltalanul terheli a társadalmat, a művi megtermékenyítések számos variációja, a fájdalommentes kegyelemhalálba segítés, az eutanázia, az össejt klónozása, stb., riasztóan igazolják, hogy az emberi szabadság végső határát ezek a végzetes fordulatok jelentik, amelyek *Edmund Pellegrino* professzor szerint az atombombánál is veszélyesebbek. „*Az utóbbi végülis olyanként pusztít el bennünket – írja – amilyenek vagyunk, de nem szabja meg, hogy milyeneknek kell lennünk.*”

Ez az a pont tehát, amely *Tacitus* kérdésére megadja az adekvát választ: a szabadság egyetlen igazi légből a teremtett élet, és ott, ahol a cselekvés az élet ellen van, ott már meg kell védeni a szabadságot magával a szabadsággal szemben. Ebben rejlik a szabadság és az élet találkozásának leglényegesebb eleme, ti. az, hogy a szabadság kizárólag az életért van, mert a szabadság forrása maga az *élet*, amely – mert szent – egyedül képes útját állni az ellene szóló választásnak. Így lehet a szabadság – forrása által – egyenesen a halál ellen kötött szerződés, amely igent mond az életre, és kirekeszti, tagadja a halált. Fantasztikus mélységben és örökérvényűen fejezi ki az életnek a szabadság felett aratott ezt a győzelmét *Madách: Az ember tragédiájában*. Ádám ott áll a szirt szélén ugrásra készen, hogy alávesse magát – összes csalódásával, melyet világutazása során megélt – és így kiált: „*Kikacagom, s ha tetszik, hát nem élek. / Nem egymagam vagyok még e világon? / Előttem e szirt és alatta a mély: / S azt mondom: vége a komédiának / Egy ugrás, mint utolsó felvonás...*” E pillanatban szólal meg győzedelmesen Éva, aki életet hord a szíve alatt: „*Mert ami eddig kétséges vala, / Most biztosítva áll már: a jövő! / Anyának érzem, oh! Ádám, magam.*” A szabadságra elhivatott ember, Ádám, erre megadja magát; az életet teremtő Isten előtt térdre hull, és mondja: „*Uram legyőztél.*”

Napjaink uralkodó korfelfogása azonban egyre szélesebb körben kiiktatja a kapcsolatot az ember és a nála nagyobb között; az élet teremtésének ideálját a tudomány és az ember

alkotó zsenije váltja fel. Ahogy a biológus *Rostand* mondja: „*A tudomány isteni hatalmat adott nekünk, mielőtt méltókká váltunk volna arra, hogy emberek vagyunk.*” Az emberhez méltatlan ember viszont szabad, és szabadságmítosza szerint szabadon uralkodhat az élet fölött. Ha ugyanis az élet már nem az Istennel és a teremtéssel való kapcsolat függvénye, akkor azt egyedül az ember tartja kézben, és szabadon irányíthatja, alakíthatja mesterségesen, és pusztíthatja is, ha éppen ez szolgálja a saját javát.

Az orvostudomány és általában az ember életfolyamatára befolyást gyakorolni képes természettudományok bámulatba ejtő fejlődése szinte határtalanná tágította a szabadságot, és sok tekintetben tévútra terelte az igazi szabadságra meghívott embert. Ezen a tévúton tenyészik a magzatölés, a sterilizáció, az eutanázia, vagy éppen annak felsőbbírói ítéletben való kimondása, hogy a természettől fogva fogyatékos élet rosszabb, mint a nem-élet, ezért a fogyatékos gyermek kártérítési igénnyel léphet fel anyja nőorvosával szemben azért, mert megszületett.

Az élettan és az orvostudomány ilyen rendkívüli fejlődése nem kevés vonatkozásban módosítja annak a viszonyoknak a tartalmát, amelyet az ember és orvosa közt *Hippokratész Peri Iatronja* örök érvényűnek hatóan fogalmazott meg, és amelynek immanens tartalmát immár 24 évszázadon át az orvos esküje tükröz. Ugyanakkor más felől ez a robbanásszerű tudományos fejlődés szükségképpen átalakító hatással van bizonyos pontokon keresztül a természettudományok mögött is ott álló jogi háttérre. Van azonban a jognak egy átalakíthatatlan és érinthetetlen parancsa, amelyet a magyar alkotmány is imperatív és közrendi szabályként mond ki, és amely minden emberi szabadságnak határt szab, mert az minden ember számára garantálja az élethez és az emberi méltósághoz való alanyi jogot, egyúttal az állam elsőrendű kötelességévé teszi az emberi élet védelmét. Az állam kötelessége az alapvető alkotmányos jogok tiszteletben tartására és védelmére nem merül ki abban, hogy az államnak tartózkodnia kell azok megsértésétől, hanem ez a kötelezettség magában foglalja azt is, hogy az államnak minden lehetséges intézkedéssel gondoskodnia kell a jogok érvényesüléséhez szükséges feltételekről. Az emberek természetesen egyéni szabadságuk és személyes igényeik szempontjából gyakorolják alkotmányos szabadságjogaikat. Az államnak viszont arra van szüksége garanciális feladata ellátásához, hogy az egyes alanyi jogok biztosítása mellett az azokkal kapcsolatos értékeket és élethelyzeteket önmagukban is védje.

Vagyis az élethez való jog objektív oldalából az államnak nem csupán az a kötelessége következik, hogy az egyes emberek élethez és méltósághoz való alanyi jogát ne sértse meg, és hogy azok védelméről jogalkotással és kiterjedt szervezési, szervezeti intézkedésekkel gondoskodják, hanem ennél sokkal több. Ez a kötelesség nem merül ki az egyes emberek egyedi életvédelmében, hanem általában az emberi életet és létfeltételeket kell védenie. Ez utóbbi feladat pedig minőségileg más, mint az élethez való egyéni alanyi jogok védelmének összeadása. Az emberi élet általában, következésképpen az emberi élet és méltóság mint a legnagyobb érték, az állami védelem tárgya. Ezért az állam objektív életvédelmi kötelessége kiterjed a keletkezőben levő emberi életre is, a csecsemőkre, a gyermekekre, az idősekre és a betegekre, csakúgy, mint a jövő generációk létfeltételeinek a biztosítására.

Az emberi jogokra vonatkozó nemzetközi egyezmények – és ezekkel összhangban a magyar alkotmány is – azt mondják ki, hogy minden ember, mindenütt, feltétlenül jogképes, azaz jogalany, vagyis jogi értelemben véve is személy. Ezzel egy hosszú történelmi folyamat céljai nyertek egyetemes elismerést: minden ember nemcsak természetes állapotát, hanem jogállását tekintve is egyenlő lett. A minden embert megillető jogképesség kizárja a rabszolgaságot, s mivel az nemcsak általános, hanem egyenlő is, kizárja a jogképesség különböző terjedelmén alapuló, például rendi, vagy akár fogyatékoságbeli különbségeket is. Az ember erkölcsi értékéből következik, hogy mindenkinek egyenlőképpen jogalanynak kell lennie, és következik az is, hogy mindenki ember, azaz személy, aki embernek született. Így

ember a nyitott gerinccel született csecsemő, a kosárember, a halál küszöbén álló rákos beteg, sőt az erkölcsi szörnyeteg is.

Az emberi méltósághoz való jog pedig azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más – így az állam és bármely más személy – rendelkezése, azaz szabadsága alól kivont magja, amelynél fogva az ember alany marad, és nem válhat eszközzé vagy tárggyá. Az emberi méltóság az emberi élettel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan és ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Az emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől és állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg és miért annyit. Ez egyszerűen az ember istenképmás voltából, de a modern alkotmányokból is következik. És mivel az élethez és méltósághoz való jog teljes, az állam életvédelmi kötelezettsége sem relativizálódhat el. Következésképpen a halálbüntetés és az eutanázia azért megengedhetetlen, mert sérti az embernek az élethez és a méltósághoz való alanyi jogát. Mivel az alkotmány e jogok feltétlenségét ismeri el, minden olyan törvényhozás vagy intézkedés, amely – akár az egészségügy reformja címszó alatt – sérelmes a csecsemőkre, a gyermekekre, az idősekre és a magatehetetlen betegekre, súlyosan alkotmányellenes. Különösen az minden olyan tervezett intézkedés, amely egyenesen veszélyezteti a leginkább tehetetlen és rászorult emberi életeket. Az ilyen intézkedések az intézményes eutanázia fogalmi körébe vonhatók.

Mindebből pedig az következik, hogy nemcsak az egyén, de az állam szabadságának is megvan a megfelelő etikai és jogi, alkotmányos korlátja. A szabadság csak az életre, az élet védelmére, az élet igenlésére irányulhat. És egyenesen a szabadság tagadása az, amikor az éltsiker, mint cél és az életmód, mint létezési forma messze megelőzi magát az életet. Ha a földről vagy akár az egész világmindenségből száműzött Isten, mint elérhetetlen valóság helyébe az „isteni” ember lép, aki szabadságra van meghívva, súlyosan visszaél azzal, amikor azt önnön forrása, az élet ellen fordítja. Elfogadhatatlan, határozottan az erkölcs, a jog és az alkotmány ellen szól, ha ebben az Isten nélküli klímában uralkodó nézetté erősödik, hogy az embernek korlátlan szabadságában áll uralkodni az élet fölött. Ahogy ugyanis *Szent II. János Pál* pápa mondja: „*Szó sem lehet a választás szabadságáról akkor, amikor határozott erkölcsi rosszról van szó, amikor egész egyszerűen ezzel a paranccsal állunk szemben: »Ne ölj!«*” Az erkölcsi rossz tehát nem a szabadságból származik, mert nincsen szabadság erkölcsi igazságok figyelembe vétele és személyes felelősségvállalás nélkül. Az a kultúra és az az állam, amely a gyakorlatilag korlátlan abortuszhoz, sterilizációhoz, eutanáziához, eugenikai módszerekhez folyamodik, a szabadság ellensége, mert egyedül csak az élet pártján álló felfogás szabad. Igazán szabadnak lenni tehát azt jelenti, – és ez *Tacitus* 19 évszázaddal ezelőtt feltett kérdésére a végleges felelet – hogy képesek vagyunk az életet választani, az *Életet*, azaz a második isteni Személyt, aki maga az Élet, s a Szentháromság misztériumából következően maga a *Szeretet*.

**A NŐI MÉLTÓSÁG MEGŐRZÉSÉNEK FONTOSSÁGA
A SZÜLÉSZETI ÉS A NŐGYÓGYÁSZATI GYAKORLATBAN**

Anélkül, hogy idealizálnám a női nemet, úgy gondolom, hogy a női test és lélek egységében és külön-külön is érdekes és csodálatos. A test belső anatómiai felépítése, és a jövő nemzedékét alkotó egyedek egészséges kihordására való tökéletes képessége önmagában lenyűgöző. Ehhez szorosan és el nem választhatóan tartozik hozzá a női lélek, amelynek tanulmányozásáról gazdag szakirodalom áll rendelkezésünkre. Én úgy fogalmaznám meg, hogy a női lelket hihetetlen bonyolultsága és egyben nemes egyszerűsége teszi oly érdekessé és figyelemreméltóvá. A bonyolultságát finomsága, érzékenysége, szemérmessége, sebezhetősége, ugyanakkor harciassága és olykor fondorlatossága okozza. Egyszerűségét pedig a feltétlen, őszinte szeretetre, a kedvességre, a figyelmességre, a dicsérő szavakra, a tiszteletre, a megbecsülésre és az óvásra való állandó igénye adja. Eddigi tapasztalataim szerint a nőkben – kikben kevésbé, kikben erősebben – ezeknek a tulajdonságoknak mindegyike jelen van. Van olyan, aki ezt elismeri, van olyan, aki ezt vitatja, vagy csak rejtegeti, de én úgy gondolom, hogy ezek a tulajdonságok a női lélekhez szorosan hozzá tartoznak. A női lélek összetettsége az egyéni, az örökletes és a szocializációs személyiségi jegyekkel keveredve teszi a nőket érdekessé, egyedivé, magatartásukat olykor kiszámíthatatlanná, esetenként szeszélyessé.¹⁶

Egészen fiatal korom óta – az orvosi egyetem hat éve alatt pedig már tudatosan – igen sok nővel beszélgettem a szülészeti, illetve a nőgyógyászati egészségügyi ellátás során szerzett tapasztalataikról. A szülés során, illetve a nőgyógyászati vizsgálat alkalmával szerzett negatív érzelmi tapasztalatok az érintett nők közül többeket arra készítettek, hogy a következő gyermekük világrahozatalában való segítséghez, illetve a további rendszeres ellenőrző vizsgálatokhoz más orvost válasszanak. Az egészségügyben a szülészeti ellátás alatt átélt tiszteletlenség és negatív bánásmód előfordulását a nemzetközi szakirodalomban számos kutatási eredmény is megerősíti, amelyek közül néhányról a továbbiakban említést teszek.

[Erdman J](#) 2015-ben publikált cikkében azt írja, hogy 2014-ben a World Health Organization (WHO) kiadott egy nyilatkozatot, amelyben elismeri, hogy egyre több kutatás eredménye számol be a kismamákkal való negatív verbális kommunikációról és a női méltóság iránti tiszteletlenségről a vajúadás és a szülés alatt.¹⁷

[McMahon SA](#) és [mtsai](#), 2014-ben publikált tanzániai kutatási eredményei alapján elmondható, hogy valóban létező probléma a nőkkel való tiszteletlen bánásmód a szülészeti ellátás alatt. A cikkben azt is megemlítik, hogy a tiszteletteljes egészségügyi ellátás az anyák egészségi állapotát pozitívan befolyásolja.¹⁸ [Tamar Kabakian-Khasholian](#) és [mtsai](#) 2000-ben publikált cikkében pedig az olvasható, hogy a nők elégedettségét a szülészeti ellátás során

---

16 Megemlíteném, hogy az emberi magatartásról Tringer László A pszichiátria tankönyve című művében így fogalmaz: „Minél alapvetőbb és általánosabb magatartásdiszpozícióról van szó, annál nagyobb az örökletes tényezők szerepe. Ilyen diszpozíciók például a temperamentum, az érzelmi stabilitás-labilitás dimenzió, nyitottság-zárkózottság (extroverzió-introverzió), a konfliktushelyzetekben mutatott alapvető reakciók. A magatartás sokszínű, egyéni jellegzetességei, a személyiség adottságainak többsége azonban túlnyomóan szocializációs eredetű.” – ld. Tringer László: A pszichiátria tankönyve, Budapest, 2010. Semmelweis Kiadó, 3-4.

17 Ld. Erdman J.: [Bioethics, Human Rights, and Childbirth](#), in Health Hum Rights 2015 Jun 11, 17(1) E43-51.

18 Ld. McMahon SA, George AS, Chebet JJ, Mosha IH, Mpembeni RN, Winch PJ.: [Experiences of and responses to disrespectful maternity care and abuse during childbirth: a qualitative study with women and men in Morogoro Region, Tanzania](#), in BMC Pregnancy Childbirth 2014 Aug 12, 14:268. doi: 10.1186/1471-2393-14-268.

nagymértékben befolyásolja a pszichoszociális támogatás megléte, vagy annak hiánya.¹⁹ Ez utóbbi két tanulmány megállapításai hangsúlyozzák a test-lélek egységet, és e kettő gyógyításának elválaszthatatlanságát.

Suellen Miller és Andre Lalonde 2015-ben publikált kutatási eredményei többek között azt igazolják, hogy sok nő azért választja inkább azt, hogy otthon hozza világra gyermekét, mert tart az egészségügyi intézményekben előforduló esetleges tiszteletlenségektől.²⁰

Ying Lai C és Levy V 2002-ben publikált, Hong Kong-ban végzett tanulmányukban – a kezelőorvosok között tapasztalt érzéketlenség miatt – kihangsúlyozzák a tisztelet megnyilvánulásának és a női méltóság megőrzésének fontosságát a hüvelyi vizsgálat teljes időtartama alatt.²¹

A fentebb említett kutatási eredmények azt a sajnálatos ténytet támasztják alá, hogy a nőkkel való tiszteletlen bánásmód az egészségügy szülészeti és nőgyógyászati szakágában a világon több helyen jelen lévő komoly probléma.

A szülés és egy nőgyógyászati vizsgálat értelemszerűen teljesen különböző módon hat a nő lelkére, érzéseire. Azonban egy dolog leszögezhető: mindkét „tevékenység” alkalmával kiemelten fontos a nők teste és személye iránti tisztelet megadása és a női méltóságuk megőrzésére való maximális törekvés az orvos részéről. Mindez a vizsgálatok során az intimitás minden körülmények között való megtartásában, a pácienssel való tiszteletteljes, türelmes kommunikációban, a gyengéd és nem hirtelen történő érintésben, az együttérzésben és a megnyugtató szavakban nyilvánulhat meg.²² Az előbb említett kívánatos orvosi magatartás mellett a páciens bizalmát nagymértékben növeli az orvos kedves, derűs tekintete. A nők jó közérzetéhez a fent említett pozitív orvosi magatartás mellett szorosan hozzátartozik a szülésznők és a nővérek részéről tanúsított hasonló pozitív bánásmód. Nem utolsó sorban azt is meg kell említeni, hogy vannak olyan kismamák, akiknek a biztonságérzetét, a jó közérzetét és az egészségügyi dolgozók felé megnyilvánuló bizalmát fokozza a születő gyermek édesapjának a szülés folyamán való jelenléte.

Az orvosoktól elvárt etikai követelményekről a Magyar Orvosi Kamara jelenleg hatályos Etikai Kódexében, a II. 1.3. pont (4) bekezdésében a következő olvasható: „Az orvos nem élhet vissza betege kiszolgáltatott helyzetével, nem sértheti emberi méltóságát, figyelembe kell vennie szemérem- és szégyenérzetét. Még kilátástalannak látszó esetben is vigaszt kell nyújtania, erőt adva betegének. Feltétlenül el kell kerülnie a beteg tárgyiasítását, amelynek következtében esetté, a kutatás tárgyává, vagy sorszámmá válhat.”²³ Ez azt jelenti, hogy minden orvosi szakágban alapvetően szükség van a páciens tiszteletére és emberi méltóságának megőrzésére. Azonban a szülészetben és a nőgyógyászatban – ugyanúgy a bőr- és nemi beteg gondozásban, illetve az urológiában is – a test legintimebb területének kikerülhetetlen fedetlensége, célzott vizsgálata és a női lélek fentebb említett tulajdonságai miatt a női nem iránti tisztelet megadása az orvos részéről kiemelt jelentőségű.

A fent jellemzett orvosi viselkedés elméletben egyszerűnek és magától értetődőnek látszik, ám megvalósítása a gyakorlatban sokszor nem egyszerű. Az orvosok szerteágazó figyelmet igénylő tevékenysége (a páciens esetleges betegségének lehető legpontosabb

---

19 Ld. Kabakian-Khasholian T, Campbell O, Shediak-Rizkallah M, Ghorayeb F.: [Women's experiences of maternity care: satisfaction or passivity?](#) in Soc Sci Med 2000 Jul, 51(1) 103-13.

20 Ld. Miller S, Lalonde A.: [The global epidemic of abuse and disrespect during childbirth: History, evidence, interventions, and FIGO's mother-baby friendly birthing facilities initiative](#), Int J Gynaecol Obstet 2015 Oct, 131 Suppl 1:S49-52. doi: 10.1016/j.ijgo.2015.02.005. Epub 2015 Feb 24. Review.

21 Ld. Ying Lai C, Levy V.: [Hong Kong Chinese women's experiences of vaginal examinations in labour](#), in Midwifery 2002 Dec 18(4) 296-303.

22 Ugozsai Gyula A várandós nő gondozása című könyvből (szerkesztette: Rigó János Jr. és Papp Zoltán, Budapest, 2005. Medicina Könyvkiadó Rt.), A várandós nő és az orvos kommunikációjának hagyományos és új formái című fejezetben behatóan taglalja a témakört.

23 Ld. <http://www.mok.hu/upload/mok/document/kodex141128.pdf>

felismerésére irányuló törekvése, vagy szülésének vezetése) és leterheltsége nagymértékben nehezíti a női lélekre való odafigyelést. Azt is meg kell említeni azonban, hogy a női méltóság megőrzése az orvosok és az egészségügyi személyzet részéről a páciens által nem kívánt „terhesség” megszakítása esetén sem lehet könnyű. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a nők körében a szülészeti és nőgyógyászati ellátás minőségének megítélését, illetve a szülész-nőgyógyászok jó hírnevének kialakulását igen nagymértékben befolyásolja az, hogy kezelőorvosuk részéről a különböző orvosi beavatkozások folyamán mennyire éreznek tiszteletet és a női méltóságuk megőrzése iránti állandó törekvést.

Gondolataimat *Erdman J* által 2015-ben publikált, „Bioetika, emberi jogok és a szülés” című cikkéből, a WHO-tól származó idézettel, illetve annak kiegészítésével szeretném zárni: „Minden nőnek joga van a legmagasabb színvonalú egészségügyi ellátásra, amely magába foglalja a jogot a méltóságra tekintettel lévő, tiszteletteljes orvosi ellátásra a terhesség [várandósság – főszerk.] és a szülés ideje alatt.”²⁴, amelynek megtartása a nem várandós nőknél végzett nőgyógyászati vizsgálatok esetén legalább annyira fontos.

* * *

SZATHMÁRY GÁBOR

NAPROTECHNIKA ÉS TERMÉSZETES CSALÁDTERVEZÉS?

A cím kérdést jelent: egyenlő-e a naprotechnika a természetes családtervezéssel? A természetes családtervezés története a múlt század elejére nyúlik vissza, az Ogino-Knaus módszerig. Elsősorban Európában Hermann Knaus osztrák orvos kutatásai révén vált ismeretessé. Amikor Berlinben, Stoeckl klinikáján Schultze kikísérletezte a hiszteroszalpingográfiát, akkor ő egész érdekes módon, mintegy mellékleletként figyelte meg, hogyan viselkedik a méh a ciklus első és második felében. 1934-ben erre alapozta azután naptári számításos módszerét, teljesen függetlenül Oginótól. Ogino már korábban, 1923-ban felállította elméletét, ezt John Smulders holland orvos 1930-ban ritmus-metódusként közölte és terjesztette. Ogino a saját módszerét csak pozitív családtervezésre ajánlotta, semmiképpen sem fogamzás-szabályozásra. Érdekes módon ezt a japánok nem vették figyelembe. A módszere nyomán született gyerekeket szatirikusan Ogino-bébiknek nevezték. Jóllehet ő mindvégig tiltakozott az ellen, hogy eljárása fogamzásgátló módszer legyen. Ez a naptári módszer, a természetes családtervezés egyik módszere.

1904-ben Henrik van de Welde, majd később 1934-ben Wilhelm Hildebrand plébános atya propagálta az úgynevezett alaphőmérséklet-méréssel történő ciklus-megfigyelést, és az ovuláció idejének így történő meghatározását. Ez már rendkívül hatékony módszer volt: míg az Ogino-Knaus 40-60%-os biztonsággal működött fogamzásekerülőként, a Hildebrand által propagált módszer 80-95%-os hatásosságot ért el. Ezt ismerte fel Döring professzor, aki 1954-ben tudományos közleményben ismertette ezt az idő-megválasztásos módszert, ő teremtette meg tudományos alapját.

A Billings házaspár az 1950-es évek elején Ausztráliában kezdett el foglalkozni a méhnyak-nyáknak a ciklus alatti változásaival. Érdekes módon Billings neurológus volt. A 60-as évekre hozták ezt a módszert olyan állapotba, hogy már terjeszteni lehetett. 1964-ben

---

24 Ld. Erdman J.: [Bioethics, Human Rights, and Childbirth](http://www.who.int/reproductivehealth/topics/maternal_perinatal/statement-childbirth/en/), in Health Hum Rights 2015 Jun 11, 17(1) E43-51.; http://www.who.int/reproductivehealth/topics/maternal_perinatal/statement-childbirth/en/

publikálták, 1966-ban pedig már az egész világon konferenciákat, előadás-sorozatokat szerveztek programjuk széleskörű ismertetésére.

Az Ogino-Knaus módszert XII. Piusz pápa 1951-ben fogadta el az Egyház részéről, a Billings módszert 1968-ban Boldog VI. Pál pápa, és ő ugyanakkor a Nagy Szent Gergely renddel tüntette ki Billingset. Tehát deklarálta a világ felé, hogy ez az Egyház által maximálisan elfogadható családtervezési módszer. Ezek után lép be a természetes családtervezési módszerek közé a címben említett NaPro Technology (Natural Procreativ Technology).

Amerikában a Creighton egyetemen dolgozó Thomas Hilgers volt az, aki 1976-ban megkezdte kutatásait ezen a téren. Ő egész pályafutása során abortusz-ellenes volt, ezért fiatalabb korában egymás után kellett megválnia korábbi munkahelyeitől. Itt a Creighton klinikán nyílt módja arra, hogy a cervix-nyák változásaival és ehhez kapcsolódva a vérzés minőségével összefüggő családtervezési módszert dolgozzon ki. Ezt a módszert 1980-ra hozta olyan helyzetbe, hogy publikálható lett.

A Creighton módszer megtanítja a nőknek megfigyelni szervezetük biológiai jeleit, hogy ezzel saját ciklusukat figyelemmel tudják kísérni, valamint meg tudják határozni a termékeny és nem termékeny napjaikat. A megfigyelt biológiai jelek többek között a méhnyak-nyák, a vérzés minősége és egyéb váladékok. Ezeket a jeleket a nő naponta rögzíti egy táblázatban, hogy így képet kapjon egyéni és egyedi ciklusáról. A módszer alkalmazható szabályos és szabálytalan ciklus esetén is. A Creighton táblázatból az adatokat, szükség esetén, az orvosok további vizsgálatok vagy gyógyítás céljából használni tudják. A különböző vizsgálatok: hormonszint-mérés ovuláció előtt és után, ultrahangos tüszómérés, vagy egyéb vizsgálatok időzítése sokkal pontosabbak, a nő egyedi ciklusához igazíthatók. Ennek köszönhetően az orvos sokkal precízebb diagnózist tud felállítani, akár hormonális eltérések, vagy kóros ovuláció, vagy szervi elváltozások okozzák a panaszokat.

A Creighton módszert együtt alkalmazzák a NaPro Technológiával a meddőség kezelésében. Egyúttal egyéb nőgyógyászati panaszok kezelésére is alkalmas: súlyos menstruációs görcsök, premenstruációs szindróma, petefészkek cysták, rendszertelen vérzések, PCOS, habituális vetélés, szülés utáni depresszió, koraszülés megelőzése, hormonális eltérések, krónikus váladékozás.

1981-ben megalapították az AANFP-t (American Academy of Natural Family Planning), amelynek célja a Creighton módszer, mint természetes családtervezési módszer népszerűsítése volt. 1985-ben pedig, Boldog VI. Pál pápa Humanae vitae kezdetű enciklikájának a figyelembevételével, a VI. Pál Intézetet, amely a módszernek mintegy orvosi háttérrel biztosított. Ez a módszer a kevésbé jól használóknál 96%-os, a jól használóknál 99,5%-os eredményességet biztosított. Természetesen erre meg kellett tanítani az embereket. A kurzusok hossza az idők folyamán változott, ma egy féléves kurzus az, amivel fel lehet készíteni az erre vállalkozó párokat. Az intézet egyre nagyobbodott. Amikor Hilgers megalapította, egyezer négyzetméteren működött, és 250.000 dolláros adósságba verte magát. Hilgers egy kicsit kétségbe is volt esve, hogy mi lesz a jövője, lesz-e rá befogadó kapacitása a társadalomnak, de hamar választ kapott, mert az intézet aztán nagy gyorsasággal fejlődni kezdett. Jelenleg 15 ezer négyzetméteren dolgoznak, orvosokat, pszichológusokat, pedagógusokat alkalmazva, mintegy 600 munkatárs kapcsolódik az intézetéhez.

Hilgers 1991-ben kiadta orvosi szakkönyvét a természetes családtervezés orvosi alkalmazásáról. 2001-ben az AANFP-t átnevezte AAFCP-re (American Academy of Fertility Care Professionals), amely elnevezés tükrözi a Creighton módszer új szemléletét, vagyis a termékenység figyelemmel kísérését, azaz a fertility care-t. 2000-ben Hilgers kiadta a The Medical et Surgical Practice of NaPro Technology-t. Hilgers egyben propagálta a naprotechnológia elnevezést is, az addigi Creighton módszer helyett. Eljárását módosított Billings-módszernek mondta. Erre a Billings-házaspár azonnal reagált, és levélben erélyesen

tiltakozott, mondván, hogy összekeverik a dolgokat. Az ő módszerük nem ez, két teljesen különböző dolgról van szó. Ennek ellenére úgy tudom, hogy Hilgers mind a mai napig a Billings módszerre hivatkozva, annak módosított formájának tekinti az ő metódusát.

Nagyon lényeges, hogy ez nem elsősorban fogamzásszabályozó módszer. Az egész intézet működése arra irányul, hogy a módszer által észlelt eltéréseket, amelyek enyhe fokútól kezdve nagyon komolyig terjedő rendellenességekre utalhatnak, pontosan tisztázza, és az intézeten belül ott helyben megoldja akár a hormonális zavarokat, akár a sebészileg korrigálható problémákat, anélkül, hogy a páciensek az intézet területéről kitennek a lábukat. Aki ismeri a magyar egészségügy rendszerét, az nagyon jól tudja, hogy az ilyen meddőségi kivizsgálás, ha nem speciális centrumban történik, kínkeserves dolog. Már a hormonális kivizsgálás is sok helyen komoly nehézségekbe ütközik, nem beszélve a megfelelő ultrahangos szakrendelésekről, ahol megfelelő képzettségű ultrahangos figyelő adott esetben a folliculusok viselkedését, illetve a kitűnően felszerelt és jól képzett szakember gárdával rendelkező endoszkópos operatív osztályokról. Jelenleg Magyarországon egy magánintézet foglalkozik NaPro technológiával. Kiképzett FCP tanácsadók vannak hazánkban, ezek közül két orvosnő, dr. Anritter Zsófia és dr. Tóth Ágnes.

Visszatérve még egyszer a természetes családtervezési metódusok ismertetésére. Nem szabad elfelejtenünk, hogy 1980-ban Németországban létrejött egy természetes családtervezéssel foglalkozó munkacsoport (Arbeitsgruppe). Rötzer professzor már 1965-ben ismertette az alaphőmérséklettel és a cervix-nyák ciklus alatti változásával kapcsolatos vizsgálatait, és 1980-tól ezeket fejlesztette tovább ez a munkacsoport. Jelenleg Sensiplan-nak nevezik a metódusukat. Magyarul tüneti hőmérőzések módszernek mondjuk. Nálunk is megkezdődött ennek alapján a természetes családtervezés, tulajdonképpen a TCsT terjesztése. Már a kilencvenes évek elejétől működik Magyarországon ilyen munkacsoport, és mintegy negyven kiképzett, Németországban vizsgázott tanácsadó segíti itt a jelentkező párokat. A Sensiplan tehát három megfigyelésen, úgymint alaphőmérsékleten, a cervix-nyákon és a méhnyaknak a ciklus alatti változásain alapul. Ezzel rendkívül hatékony módszert dolgoztak ki, ami mind a pozitív családtervezés, mind a negatív családtervezés irányában kitűnő eredményekkel szolgált. Ezek a módszerek erkölcsileg megfelelnek a katolikus egyház elvárásainak. Ahhoz, hogy egy családtervezési módszer valóban kifogástalan és üdvösséges, azaz a házaspár, a család és a társadalom számára pozitív és Istennek tetsző legyen, a következő feltételeknek kell, hogy megfeleljen: 1. ne zavarja meg a nemzés természetes aktusát, tartsa tiszteletben az emberi test ökológiáját; 2. alkalmazása ne változtassa meg az emberi test működését, használata esetén ne kelljen egészség-károsító mellékhatással számolni; 3. tartsa tiszteletben a megfogant emberi életet; 4. legyen pozitív hatása a párkapcsolatra; 5. legyen hatékony és könnyen alkalmazható.

Ha végigvesszük ezt az öt pontot, láthatjuk, hogy az összes jelenleg használható és forgalomban lévő fogamzásgátló metódus, kezdve az óvszerhasználatól a tablettákon és a művi meddővé tételen keresztül a méhen belül használatos eszközökig, mind ellentétben áll ezekkel a kritériumokkal, egyedül a természetes családtervezési metódusok elfogadhatóak az Egyház számára.

Paradigma-váltást jelentett 1978-ban az első lombik-bébi megszületése. Addig a meddőséggel foglalkozó szakemberek olyan műtéti megoldásokat dolgoztak ki, egyre finomabb megoldásokat, mikroszkópos technikát, amelyekkel refertilizálták a korábban nemzésre alkalmatlan belső női szerveket. Ezek rendkívül finom technikát igényeltek, amivel az idő folyamán, a technika fejlődésével egyre jobb eredményt értek el. 1978, amikor az első lombikbéli megszületett, az az időpont, amikor az ultrahang is elkezdett fejlődni. A korábbi szkennelési technikákról áttértünk a real-time technikákra, ma már a három-négy D-s technikákra. Ekkor jelent meg a video-laparoszkóp, amely óriási fejlődést hozott a műtéti technikában. Ma már gyakorlatilag nincsen olyan műtét, amelyet régen hasműtéttel oldottak

meg, és jelenleg endoszkóppal ne lenne megoldható. Hihetetlen fejlődésen ment át és hozzáférhetővé lett a hormon-meghatározások módszere is.

Ezeket ismerte és használta fel Hilgers a VI. Pál Intézetben, és komplex kezelési technikát dolgozott ki, aminek az alapja a Creighton módszer volt. Az ebben a programban résztvevő párok vagy hamar áldott állapotba tudtak kerülni, természetes úton, vagy felismerve azt, hogy valamilyen probléma van, az intézetben gyógykezeltetni tudták azt.

Ha megnézzük a statisztikákat, az IVF intézetek és a naprotechnikát alkalmazó intézetek között, a következőket látjuk: a VI. Pál Intézetben a kezeléseket utáni várandóssági arány az alapbajtól függően 38 és 80% között mozog, míg az IVF centrumokban 28-35% a létrejött várandósságok számaránya. Vannak intézetek, amelyek jobb eredményességről számolnak be, bár ilyenkor az ember megkérdőjelezi, hogy a programba bevett nők valóban megfelelnek-e a beválasztási kritériumoknak, vagy esetleg csak az intézetnek egyszerűbb az IVF technikát alkalmazni. Mondanom sem kell, hogy az IVF centrumok mögött hatalmas globális apparátus áll, hiszen az egész gyógyszeripar támogatja ezeket az intézeteket, mert rendkívül drága gyógyszereket alkalmaznak a stimulációknál.

A kérdőjel a címben arra vonatkozik, hogy van-e különbség a meddőség problémájának kétféle megoldása között. Nincs különbség, hiszen a naprotechnológia a természetes családtervezés egyik módja, viszont olyan módja, amely rögtön megoldási lehetőséget kínál a bármilyen meddőséget okozó defektussal rendelkező házaspár számára. Ki kell emelnünk azt, hogy a műtéti technika, amit ez az intézet alkalmaz, és amit az IVF-es intézetek mögötti operációs csapatok alkalmaznak, merőben más. Itt megpróbálják helyreállítani a korábbi fertilitási készséget, míg az IVF centrumokban úgy mondhatjuk, hogy átugorják az okokat, a meddőség okait, és alkalmassá teszik IVF számára a nőt. Nem foglalkoznak a betegség gyógyításával, bár ez nem teljesen igaz, mert például az endometriózist operálja mindenki, az endometriómákat eltávolítják, az összenövéseket oldják, de a technika akkor is inkább olyan irányba megy, hogy csak IVF-fel jöhessen létre későbbi várandósság. „Mert az a biztos.” Ha a normál, nem szakosodott nőgyógyászati osztályokon fertilizációs rekonstrukciót végeznek, abban nagyon nagy a későbbi méhen kívüli terhesség szövődésének a veszélye. Nem biztos, hogy az a kürt, amit ilyenkor próbálnak rekonstruálni, működni is fog. Elakad benne a megtermékenyített petesejt, méhen kívüli terhesség jön létre. Ezen intézetek eredményességi rátája 10% alatt marad. Az IVF centrumokban a kürt elzáródása esetén az eredményesség 27,2%, a VI. Pál Intézetben 38%. Az endometriosis estében az IVF centrumok eredményessége 21,4%, míg a VI. Pál Intézetben 56%.

A címet megválaszolva, a naprotechnika része a természetes családtervezésnek, de olyan része, amely mögött nagyon jól felkészült orvosi, pszichológusi és pedagógusi csapat áll. Átlépte Amerika határait, már Európában is, Írországban is vannak olyan klinikák, ahol ezzel foglalkoznak. Örömmel hallottam, hogy Pécsen is lesz erre lehetőség. Annak idején, 1994-ben, a müncheni munkacsoport lehetőséget kapott Budapesten, hogy az egyetem előadótermében ismertesse ezt az általuk Sensiplannak nevezett metódust. Az előadás nagy érdeklődés mellett zajlott le. Annak ellenére, hogy ígéret hangzott el, miszerint a későbbiekben is helyet adnak az ilyen családtervezési módszer ismertetésének, ez többé nem ismétlődött meg. Egy több mint 500 oldalas magyar tankönyvben fél oldalt szenteltek a természetes családtervezésnek. Ez, úgy érzem, aránytalanul kevés.

VÉLEMÉNY AZ ÜZLETEK VASÁRNAPI NYITVA TARTÁSÁNAK TILALMÁRÓL
MUNKAVÁLLALÓ-, CSALÁD- ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI SZEMPONTBÓL^T

1. Bevezetés

A kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvény (a továbbiakban: Kszvmtv.) szabályozása már a hatálybalépés előtt jelentős visszhangra talált, konferenciát rendeztek,²⁵ írásokat publikáltak (például Frivaldszky János, Gyulavári Tamás, Schanda Balázs tanszékvezető egyetemi tanárok és Szalai Ákos egyetemi docens),²⁶ s úgy tűnik, a mai napig sem csitulnak a politikai, szakmai viták. A hozzászólók, a szerzők a munkavállalók, a családok, a fogyasztók és a munkáltatók érdekei felől közelítve nemcsak jogi, hanem etikai, sőt teológiai nézőpontból is megnyilatkoznak. Az alábbiakban a témát ebben az együttes és komplex megközelítésben – a munkavállalók, a családok, a fogyasztók védelmében – kívánom megvilágítani, alkotmányjogi, munkajogi, kereskedelmi igazgatási jogi és fogyasztóvédelmi jogi szemüvegen át, abban a meggyőződésben, hogy ez a munkáltatók objektíve erkölcsös (jogos) érdekével, igaz javával (végső soron) egybe fut.

Az alkotmányjogi relevanciát Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) L) cikke, M) cikke, I-II. cikke, VII. cikke, XII. cikke, XV. cikke, XVII. cikke és XX. cikke (vonatkozó rendelkezései) alapján vizsgálom, bemutatva a szóban forgó szabályozást, ismertetve a felmerült kérdéseket és érveket (kritikákat), javaslattal megfogalmazva véleményemet, remélve, hogy az abban foglaltak a jogalkotók, a jogalkalmazók és mindenki, minden jogalany számára jelentékeny mértékben hasznosítható ismeretekkel szolgálnak.

---

^T* Készült: 2016. január közepén. Időközben a tanulmányban tárgyalt szabályozást a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzésre vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2016. évi XXIII. törvény 4. §-ának a)-b) pontja hatályon kívül helyezte (vö. e törvény 1-3. § és indokolása), a téma azonban, értelemszerűen – s nemcsak etikai szempontból –, továbbra is aktuális és jelentős, a hazai politikában is számon tartott, s a helyes gyakorlat felé segíthet.

²⁵ Ld. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Munkajogi Tanszéke és a Ius Naturale Kutatócsoport által szervezett „Vasárnap – vásárnap?” című konferencia, Budapest, 2015. március 12. A Kszvmtv. hatályba lépésének időpontja: 2015. március 15. (ld. Kszvmtv. 9. §). A Kszvmtv. 1. §-ának (2) bekezdését, 3. §-át, 4. §-ának (1) bekezdését és 5. §-ának (1)-(2) bekezdését 2015. május 9-i hatálybalépéssel a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvény módosításáról szóló 2015. évi LVI. törvény (a továbbiakban: Tvm.) 1-4. §-a módosította (ld. Tvm. 5. §, és Tvm. indokolása). A kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzési tilalomtól eltérő nyitva tartás engedélyezésének feltételeiről szóló 53/2015. (III. 17.) Korm. rendelet 2015. március 18-tól hatályos (ld. uo. 6. § – vö. Kszvmtv. 8. §).

²⁶ Ld. pl. Frivaldszky János, *A vasárnapi kötelező pihenőnap természetjogi alapjai és közpolitikai lehetőségei*, in *Iustum Aequum Salutare* 11 (2015/1) 59-99. [a továbbiakban: Frivaldszky (2015a)], Frivaldszky János, *Tanulmányok a jog erkölcsi alapjairól, emberi méltóság, szabad vasárnap, uzsora, pénzügyi világválság*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Pázmány Press, Budapest, 2015. (Tanulmányok 30. Sorozatszerkesztő: Szabó István; 191; ISBN 978-963-308-245-4; ISSN 2061-7240; lektor: Karácsony András) 43-92.; Gyulavári Tamás, *A vasárnapi munkavégzés törvényi tilalma: munkavállalói jogok versus gazdasági érdekek*, in *Iustum Aequum Salutare* 11 (2015/2) 117-125.; Hámori Antal, *A „vasárnapi munkavégzés tilalma” fogyasztóvédelmi nézőpontból*, in *Iustum Aequum Salutare* 11 (2015/2) 127-135. [a továbbiakban: Hámori (2015/a)]; Schanda Balázs, *A vasárnap védelme, Néhány alapjogi szempont*, in *Iustum Aequum Salutare* 11 (2015/2) 137-142.; Szalai Ákos, *Vasárnapi paternalizmus – legyen-e vasárnap boltbezárás? Dilemmák (nagyreszt) joggazdaságtani szemszögből*, in *Iustum Aequum Salutare* 11 (2015/2) 143-159.

Miként korábbi művemben²⁷ már érzékeltettem, véleményem szerint a reguláció inkább a munkavállalók pihenéshez való alkotmányos joga,²⁸ valamint a család, illetve a családok alaptörvényi védelme,²⁹ azaz nem annyira a fogyasztók oltalma alapján vizsgálható,³⁰ azonban eme utóbbi sem elhanyagolható,³¹ az előbbiekkal a vallás szabadságához való jog³² és az egészséghez való jog,³³ mindezzel pedig az emberi méltósághoz (az emberi méltóság tiszteletben tartásához) való jog³⁴ is szorosan összefügg.³⁵ Ez (a megközelítés) akkor is fennállni látszik, ha a Kszvmtv. 7. §-ának (1)-(5) bekezdésére, a vasárnapi munkavégzés tilalmának ellenőrzésével kapcsolatos szabályokra,³⁶ és a család, a családok tagjaira, sőt a munkavállalókra mint fogyasztókra tekintünk (kétségtelen, a munkavállalók, a „dolgozók” is „fogyasztók” – a munkaidejükön és a munkahelyükön belül és kívül is képesek fogyasztani).

---

27 Ld. Hámori (2015a) 129.

28 Ld. Alaptörvény XVII. cikk (4) bekezdés: „(4) Minden munkavállalónak joga van a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz.”. Vö. Frivaldszky (2015a) 59-72., 74-99. (szoros összefüggésben a vallás szabadság gyakorlásához való joggal, az egészséghez való joggal, a család és az emberi méltóság védelmével, fogyasztóvédelmi aspektussal – gazdag forrás- és szakirodalmi anyaggal; például az általánossá tett rugalmas munkahét ideológiájának, illetve gyakorlatának kifogásolhatóságával – ld. uo. 66.).

29 Ld. Alaptörvény L) cikk (1)-(3) bekezdés: „(1) Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. (2) Magyarország támogatja a gyermekvállalást. (3) A családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza.”; XV. cikk (5) bekezdés: „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”.

30 Ld. pl. Kszvmtv. preambulum, és 11. § [„Az Mt. 101. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: »(1) Vasárnapra rendes munkaidő a) a rendeltetése folytán e napon is működő munkáltatónál vagy munkakörben, b) az idényjelleggel, c) a megszakítás nélkül, d) a több műszakos tevékenység keretében, e) a készenléti jellegű munkakörben, f) a kizárólag szombaton és vasárnap részmunkaidőben, g) társadalmi közszükségletet kielégítő, vagy külföldre történő szolgáltatás nyújtásához – a szolgáltatás jellegéből eredően – e napon szükséges munkavégzés esetén, h) külföldön történő munkavégzés során, i) a kereskedelemről szóló törvény hatálya alá tartozó, kereskedelmi tevékenységet, a kereskedelmet kiszolgáló szolgáltató, valamint kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenységet folytató munkáltatónál, valamint j) a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló törvény keretei között foglalkoztatott munkavállaló számára osztható be.«” – vö. a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmával összefüggésben a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény módosításáról szóló 2015. évi XVII. törvény (hatályos: 2015. március 27-től): „1. § A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 101. § (1) bekezdés i) pontja helyébe a következő rendelkezés lép: (Vasárnapra rendes munkaidő) „i) a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Kertv.) hatálya alá tartozó, kereskedelmi tevékenységet, a kereskedelmet kiszolgáló szolgáltató, valamint kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenységet folytató munkáltatónál” (foglalkoztatott munkavállaló számára osztható be.) 2. § Az Mt. 140. §-a helyébe a következő rendelkezés lép: „140. § (1) Vasárnapi munkavégzés esetén ötven százalék bérpótlék (vasárnapi pótlék) jár, a) ha a munkavállaló a rendes munkaidőben történő munkavégzésre kizárólag a 101. § (1) bekezdés d), e) vagy i) pontjában meghatározottak szerint osztható be, továbbá b) a rendkívüli munkaidőre ba) a 101. § (1) bekezdés d), e) vagy i) pontjában meghatározott munkavállalónak, bb) ha a munkavállaló számára a 101. § (1) bekezdése alapján rendes munkaidő nem osztható be. (2) Az (1) bekezdésben foglaltakon túlmenően további ötven százalék vasárnapi pótlék jár annak a munkavállalónak, akit, vagy akinek a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvény (a továbbiakban: Kszvmtv.) 4. § (1) bekezdés a) és c) pontja szerinti vasárnapon, – a Kszvmtv. 5-6. §-a szerinti üzletek kivételével – a Kszvmtv. hatálya alá tartozó a) kiskereskedelmi tevékenységet folytató üzletben, vagy b) a Kertv. 6. § (1a)-(1b) bekezdése szerinti üzletben a munkáltató rendes munkaidőben történő munkavégzésre oszt be, vagy rendkívüli munkavégzést rendel el. (3) A (2) bekezdés szerint jár a vasárnapi pótlék, ha a munkavállaló a (2) bekezdés szerinti üzletben a Kszvmtv. 4. § (1) bekezdés b) pontja szerinti napon vasárnap végez munkát. (4) A munkavállalót munkaszüneti napon történő munkavégzés esetén száz százalék bérpótlék illeti meg. (5) A (4) bekezdés szerinti bérpótlék jár a húsvét- vagy a pünkösdvasárnap, vagy a vasárnapra eső munkaszüneti napon történő munkavégzés esetén.” 3. § Hatályát veszti az Mt. 101. § (1) bekezdés j) pontja. 4. § Ez a törvény a kihirdetését követő napon lép hatályba.”].

31 Ld. Alaptörvény M) cikk (2) bekezdés: „(2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”. Véleményem szerint a Kszvmtv.-vel összefüggésben sem érdemtelen összevetni az Alaptörvény M) cikkének (2)

2. A vallás szabadságához való jog jelentősége és a Kszvmtv. célja

A vallás szabadságához való jog jelentőségét az is mutatja, hogy a Szent II. János Pál pápa által – kánonjogi értelemben – törvényerővel kiadott Katolikus Egyház Katekizmusa³⁷ kimondja: „A vallásszabadság és az általános közjó tiszteletben tartásával a keresztényeknek törekedniük kell arra, hogy a vasárnapokat és az egyházi ünnepeket törvényesen szabadnapoknak ismertessék el. Feladatuk, hogy mindenkinek példát adjanak az imádságra, hagyományaik tiszteletére, örömeire és megvédésére, ami értékes hozzájárulás az emberi társadalom szellemi életéhez. Ha az ország törvényhozása vagy más okok kötelezővé teszik a vasárnapi munkát, ezt a napot akkor is úgy kell számon tartani, mint megszabadulásunk

bekezdését (a fogyasztók jogainak védelmét) különösen az Alaptörvény L) cikkének (1) bekezdésével (a család védelmével), II. cikkével (az emberi méltóság tiszteletben tartásához való joggal) és XX. cikkének (1) bekezdésével (az egészséghez való joggal); vö. pl. Kszvmtv. preambuluma és általános indokolása (ld. az alábbiakban). A fogyasztó egyáltalán nem problémamentes fogalmához (definícióihoz) ld. pl. Hámori Antal, *Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba. A fogyasztók magán- és közjogi védelme*, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2015. (152; ISBN 978-963-7159-0; lektor: Lábady Tamás) 56-63.; Hámori Antal, *A nem természetes személy laikusok fogyasztói védelmének változásai (A „fogyasztó” fogalom változásai a magyar jogban – különös tekintettel az Fgytv.-re és az új Ptk.-ra)*, in *Multidiszciplináris kihívások, Sokszínű válaszok 3* (2013), Főszerkesztő: Hamar Farkas, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2013. (112; ISBN: 978-963-7159-51-0; www.ecosym.wix.com/kvik Tanulmánykötetek/3. kötet) 35-41.; Hámori Antal, *A fogyasztó fogalom aktuális jogalkotási és jogalkalmazási dilemmái (Current dilemmas on the concept of consumer in legislation and law enforcement)*, in *Agora* (2012) (9) 45-64.; Hámori Antal, *A vállalkozások fogyasztói minősége*, in *Gazdaság és Jog* 20 (2012/9) 8-11.; Hámori Antal, *Kötelező jótállás – fogyasztóvédelem*, in *Gazdaság és Jog* 19 (2011/6) 21-24.; Hámori Antal, *A „fogyasztó”-fogalom „dilemmái” különös tekintettel az Fgytv. módosításában és az új Ptk.-javaslatban foglaltakra*, in *Magyar Jog* 56 (2009/2) 88-97.; Hámori Antal, *A fogyasztóvédelem közigazgatási „útvesztői” (a „fogyasztó” fogalom „dilemmái”)*, in *Kulturaközi párbeszéd az üzleti világban (Budapesti Gazdasági Főiskola Tudományos Évkönyv 2008)*, Szerkesztette: Majoros Pál, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2009. (400; ISSN 1558-8401) 150-166.; Hámori Antal, *A közösségi fogyasztóvédelmi politika és jog fejlődése*, in *Agora* (2008) (2) 39-54.; Hámori Antal, *Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba I. A fogyasztóvédelmi jog alapjai*, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft., Budapest, 2007. (136; ISBN 978-963-06-2888-4; lektor: Lábady Tamás) 56-68. A *Iustum Aequum Salutare* 2015/2. számában megjelent (hivatkozott) írásomban, hogy senkit, semmilyen fajta jogalanyt ne hagyjak ki a „vasárnapi munkavégzés tilalma” témájának fogyasztóvédelmi megközelítéséből, hiszen a „fogyasztó” vállalkozást is emberek működtetik és szenvedik, a „fogyasztó” definícióját a lehető legtágabban vettem. Vö. pl. a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.) 2. § a) pont: „[E törvény alkalmazásában:] a) fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, továbbá a békéltető testületre vonatkozó szabályok alkalmazásában az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró, külön törvény szerinti civil szervezet, egyházi jogi személy, társasház, lakásszövetkezet, mikro-, kis- és középvállalkozás is, aki, illetve amely árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.”.

32 Ld. Alaptörvény VII. cikk (1)-(5) bekezdés: „(1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa. (2) Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre. (3) Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak. (4) Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít. (5) A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”.

33 Ld. uo. XX. cikk (1)-(2) bekezdés: „(1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. (2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával,

napját, mely az ünnepi közösségben, »az égben számon tartott elsősülöttek ünnepi sokadalmában« részesít (Zsid 12,22-23).³⁸ – ezt a katolikus országgyűlési képviselőknek kánonjogi relevanciával figyelembe kell venniük,³⁹ s mindez a világi jogalkotót sem hagyhatja „hidegen” (a feszültség legalábbis kitapintható). S noha a Kszvmtv. preambuluma és indokolása (kifejezetten, szó szerint) nem utal a vallás szabadságához való jogra, az országgyűlési képviselők egy részét vélhetően valamelyest motiválhatta az idézett törekvési kötelezettség.

Azt, hogy a vallás szabadságához való jog és az egészséghez való jog a munkavállalók pihenéshez való jogával, valamint a család, illetve a családok alaptörvényi védelmével összefügg, a Katekizmus következő pontjai is mutatják:

---

valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.”. Az egészséghez való jog (a témában is) természetesen a fogyasztók védelmével is kapcsolatban áll.

34 Ld. Alaptörvény II. cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”.

35 Vö. uo. I. cikk (1)-(4) bekezdés: (1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. (2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait. (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elémi kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. (4) A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.”. A szóban forgó alapjogok összefüggéséhez ld. pl. Frivaldszky (2015a) 60-61.

36 Ld. Kszvmtv. 7. § (1)-(5) bekezdés: „(1) Az e törvényben foglalt rendelkezések megtartását a fogyasztóvédelmi hatóság ellenőrzi. Az e törvényben foglalt, a nyitvatartási időre, az általános zárvatartási időszakra és az az alóli kivételekre vonatkozó előírások a fogyasztóvédelemről szóló törvény alkalmazásában fogyasztóvédelmi rendelkezések. (2) Az e törvényben vagy az e törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben előírtak megsértése esetén a fogyasztóvédelmi hatóság – a fogyasztóvédelemről szóló törvényben írt jogkövetkezmények bármelyikének alkalmazása mellett – köteles a) az első jogsértés esetén legalább 5, legfeljebb 15 napra, b) a második jogsértés esetén 30 napra, c) a harmadik jogsértés esetén 90 napra, d) bármelyik következő jogsértés esetén 365 napra az üzlet ideiglenes bezárásáról határozni. (3) Az újságot árusító üzletben, valamint a virágot árusító üzletben tevékenységet folytató köteles a fogyasztóvédelmi hatóság felhívására hitelt érdemlően igazolni, hogy az árbevételre vonatkozó e törvényben meghatározott követelményeknek – az ellenőrzés kezdő napját megelőző éves időszak átlagában – megfelel. (4) Arról, hogy az üzletben kiskereskedelmi tevékenységet folytató személy a 6. §-ban foglaltaknak megfelel, a kereskedő az ellenőrzéskor köteles teljes bizonyító erejű magánokirati formában nyilatkozni, amelyet – kétség esetén – a fogyasztóvédelmi hatóság felhívására köteles hitelt érdemlően – de legalább közokiratba foglalt nyilatkozattal – igazolni. (5) A kereskedelmi hatóság a fogyasztóvédelmi hatóság megkeresésére tájékoztatást ad az üzlet üzemeltetőjének a 4. § (2) bekezdése szerinti bejelentéseiről.”. Az, hogy a Kszvmtv. 7. §-a szerint a fogyasztóvédelmi hatóság az ellenőrző hatóság, és hogy a Kszvmtv.-ben foglalt, a nyitvatartási időre, az általános zárvatartási időszakra és az az alóli kivételekre vonatkozó előírások az Fgytv. alkalmazásában fogyasztóvédelmi rendelkezéseknek minősülnek, tartalmilag, dogmatikailag és alkotmányjogilag még szükségessé teszi az érvek felfejtését. A kérdés, fogyasztóvédelmi nézőpontból, abban csúcsosodik ki, hogy a Kszvmtv., az abban foglaltak szerint, – a családi közösségek megtartóerejének erősítése (a fogyasztó munkavállalók testi és lelki egészségének megőrzése, pihenése, családi közösségük megtartóerejének erősítése) érdekében – megvédi a családot, annak tagjait, a családi közösségeket, azok alanyait (beleértve a fogyasztó munkavállalókat is) önmaguktól, illetve (különösen) a kiskorú, gyermek- és fiatalkorú fogyasztókat attól, hogy különösen szüleik vasárnap és munkaszüneti napokon nélkülük (magukra vagy másokra hagyva őket) vagy velük – például a televízió- vagy a számítógép-nézés helyett – vásároljanak? Általánosabban fogalmazva: a kereskedelem működésének mik az ésszerű keretei? Vö. pl. Fgytv. 16/A. § (1)-(6) bekezdés (A gyermek- és fiatalkorúak védelmét szolgáló különös rendelkezések című IV/A. Fejezet): „(1) Tilos tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részére – a kizárólag orvosi rendelvényre kiadható gyógyszer kivételével – alkoholtartalmú italt értékesíteni, illetve kiszolgálni. (2) Tilos tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részére szexuális terméket értékesíteni, illetve kiszolgálni. (3) Tilos tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részére dohányterméket értékesíteni, illetve kiszolgálni. (4) Az (1)-(3) bekezdésben meghatározott korlátozás érvényesítése érdekében a vállalkozás vagy annak képviselője kétség esetén felhívja a fogyasztót életkorának hitelt érdemlő igazolására. Az életkor megfelelő igazolásának hiányában a termék értékesítését, illetve kiszolgálását meg kell tagadni. (5) A játékszoftver gyártója az olyan játékszoftver forgalmazása esetén, amely

„A vasárnap, az »Úr napja« elsődlegesen az a nap, melyen az Eucharisziát ünnepeljük, mert a föltámadás napja. Kiemelkedően a liturgikus összejövetel, a keresztyén család, az öröm és a munkaszünet napja. »Az egész liturgikus esztendő alapja és magva.«⁴⁰ „»A vasárnapot (...) az egész Egyházban őseredeti, kötelező ünnepként kell megtartani.«⁴¹ »Vasárnap és más kötelező ünnepeken a hívők kötelesek szentmisén részt venni.«^{42,43}

„Amint »Isten megpihent a hetedik napon mindazon munkája után, amit végzett« (Ter 2,2), az emberi életet is a munka és a pihenés ritmusa jellemzi. Az Úr napjának intézménye hozzájárul ahhoz, hogy mindenkinek legyen elegendő pihenő- és szabadideje a családi, kulturális, társadalmi és vallásos élet ápolására.»⁴⁴

„Vasárnap és a kötelező ünnepeken a hívek tartózkodjanak az olyan munkáktól és tevékenységektől, melyek az Istennek kijáró tiszteletet, az Úr napjának sajátos örömét, az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlását, valamint a test és a lélek szükséges pihenését akadályoznák.⁴⁵ Családi kötelezettség vagy fontos közösségi munka törvényesen fölment a vasárnapi munkaszünet alól. A hívek azonban ügyeljenek arra, hogy e törvényes fölmentések ne vezessenek a vallás, a családi élet és az egészség szempontjából káros szokásokhoz. »Az igazság szeretete keresi a szent nyugalmat; a szeretet készítése vállalja a jogos tevékenységet.«^{46,47}

---

alkalmas a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azért, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, természetes ábrázolása, köteles a »Tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott!« szöveget a játékszoftver csomagolásán jól észlelhető módon feltüntetni. A kötelezettséget az internetes lehvívásra közzététel útján forgalmazott játékszoftver esetén a technikai sajátosságoknak megfelelő eltéréssel, a játékszoftver lehvívása előtt kell teljesíteni. (6) A játékszoftver gyártója abban az esetben köteles az (5) bekezdésben foglalt kötelezettségnek eleget tenni, ha előzőleg nem csatlakozott az Egységes Európai Játékinformációs Rendszerhez (Pan European Game Information – PEGI) és nem alkalmazza a PEGI által megállapított, korhatár-besorolásra vonatkozó előírásokat. Ha az (5) bekezdés szerinti kötelezettséget – az e bekezdésben foglalt kivétellel – a gyártó nem teljesíti, a játékszoftver forgalmazója a szoftvert az (5) bekezdésben meghatározott szöveg feltüntetésével hozhatja forgalomba.”

37 Ld. *A Katolikus Egyház Katekizmusa* (1997. augusztus 15.), A latin mintakiadás fordítása, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója (a továbbiakban: SZIT), Budapest, 2002. 863 (Szent István Kézikönyvek 6.; ISBN 963 361 403 1; ISSN 1586 0302; fordította: Diós István; a továbbiakban: KEK). A törvényerejű kiadáshoz ld. *constitutio apostolica*: a KEK francia nyelvű kiadását 1992. október 11-én elrendelő, *Fidei depositum* kezdetű apostoli rendelkezés; *litterae apostolicae*: a KEK latin nyelvű kiadását 1997. augusztus 15-én elrendelő, *Laetamur magnopere* kezdetű apostoli levél. Vö. 1983. évi Codex Iuris Canonici (a továbbiakban: CIC) 29. kánon [ld. *Az Egyházi Törvénykönyv, A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*, Szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta: Erdő Péter, SZIT, Budapest, 42001. 1248 (ISBN 963 361 245 4; a továbbiakban: ET)]. Vonatkozó irodalom: Erdő Péter, *Egyházzog*, SZIT, Budapest, 42005. (Szent István Kézikönyvek 7.; 878; ISBN 963 361 716 2; ISSN 1586-0302; imprimatur: Paskai László) 91-95.

38 Ld. KEK 2188. pont.

39 Ld. Hámori Antal, *Az Egyház erkölcsi tanításának kánonjogi relevanciája az élet- és családvédelem területén*, Budapest, 2016. (megjelenés alatt, forrásokkal és irodalommal).

40 Ld. KEK 1193., 2042. pont; II. Vatikáni Zsinat, *Sacrosanctum Concilium konstitúció a szent liturgiáról*, Róma, 1963. december 4., in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szerkesztette: Diós István; SZIT, Budapest, 2000. (Szent István Kézikönyvek 2.; 980; ISBN 963 361 161 X; a továbbiakban: SC) 25-88., 106. pont.

41 Ld. CIC 1246. kánon 1. §.

42 Ld. uo. 1247. kánon.

43 Ld. KEK 2192. pont.

44 Ld. uo. 2184., 2194. pont. Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et Spes lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról*, Róma, 1965. december 7., in *Acta Apostolicae Sedis (AAS)* 58 (1966) 1025-1115., *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szerkesztette: Diós István; SZIT, Budapest, 2000. (Szent István Kézikönyvek 2.; 980; ISBN 963 361 161 X; a továbbiakban: GS) 605-739., 67. pont.

45 Vö. CIC 1247. kánon.

46 Szent Ágoston, *De civitate Dei*, 19,19.

47 Ld. KEK 2185., 2193. pont.

„A szabad idővel rendelkező keresztényeknek meg kell emlékezniük testvéreikről, akiknek ugyanazok a szükségleteik és jogaik, mint nekik, de szegénységük és nyomorúságuk miatt nem tudnak pihenni. A keresztény jámborság a vasárnapot hagyományosan a jócselekedeteknek, a betegeknek, a gyöngéledőknek, az öregeknek tett alázatos szolgálatoknak szenteli. A keresztények azzal is megszentelik a vasárnapot, ha családjukra és hozzátartozóikra fordítják figyelmüket, amire a hét többi napján nincs idő. A vasárnap a gondolkodás, a csend, a kultúra és a meditáció kedvező ideje, melyek segítik a bensőséges és keresztény élet növekedését.”⁴⁸

„A vasárnap és az ünnepek megszentelése közös erőfeszítést igényel. Minden kereszténynek el kell kerülnie, hogy szükségtelenül olyan dolgokkal terhelje a másikat, amelyek megakadályozzák abban, hogy megtartsa az Úr napját. Ha a helyi szokások (sport, vendéglő stb.) és a társadalmi szükségletek (közszolgálatok stb.) megkövetelik a vasárnapi munkát, mindenkinek saját felelőssége, hogy elegendő szabadidőt biztosítson magának. A hívők türelmesen és szeretettel ügyeljenek arra, hogy elkerüljék az esetleges túlzásokat és erőszakot, melyekre a tömegrendezvények alkalmat adhatnak. A gazdasági szükségletek ellenére a közhatalomnak is törekednie kell arra, hogy polgárainak elegendő időt biztosítson a pihenésre és az istentiszteletre. A munkaadóknak hasonló kötelességük van alkalmazottaikkal szemben.”⁴⁹

A Kszvmtv. preambuluma szerint az Országgyűlés abból indult ki, hogy: a kereskedelem a nemzetgazdaság meghatározó ága, amely ugyanakkor mindenkor ésszerű keretek között kell, hogy működjön; segítse a munkavállalók testi és lelki egészségének megőrzését, továbbá megfelelő pihenőidőt biztosítson; megfelelő egyensúlyt kell teremteni a kereskedelmi tevékenység gyakorlásának szabadsága, valamint a vasárnap, illetve munkaszüneti napokon dolgozók érdekei között; ha a kereskedelem szabadságának érdeke és a magyar társadalom legfontosabb építőkövének, a családnak a védelméhez fűződő érdeke összeütközésbe kerül, akkor a családi közösségek megtartóerejét kell erősíteni.⁵⁰

A Kszvmtv. általános indokolása tartalmazza: „A törvény egyaránt törekszik arra, hogy a kereskedelmet – amely a nemzetgazdaság húzó ágazata – csak ésszerű mértékben, a nyilvánvaló kivételek alkalmazása mellett korlátozza, ugyanakkor elősegítse azt is, hogy a vasárnap valóban az ország döntő része számára pihenőnap legyen. Olyan szabadnap, amelyen a családi együttlétre nyitva álló rövid időt nem kurtítja még a vásárlással eltöltött idő is. A családok számára azért jelentene hozzáadott értéket, ha a kereskedelemben dolgozó szülők a Munka törvénykönyve alapján járó heti 2 pihenőnapjuk egyikét vasárnap kapnák meg kötelezően, mert a gyermekek hétköznapi iskolában vannak és csak a hétvége áll rendelkezésre ahhoz, hogy szülők és gyermekek együtt legyenek.”

---

48 Ld. uo. 2186. pont.

49 Ld. uo. 2187. és 2195. pont. Ld. még különösen KEK 1163., 1166-1167., 1343., 1389., 2174-2183., 2189-2191., 2698. pont; SC 102. és 106. pont.

50 Frivaldszky János írja: „A család és a munkahely (munkaszervezés) igényeinek ütközésekor figyelemmel kell lenni arra, hogy a család mással nem pótolható, társadalmi alrendszerek funkcionálisát meghaladó alapvető emberi és társadalmi értékekkel bír. Az államnak tehát közpolitikai eszközökkel szükséges, akár a termelő vagy a kereskedelmi szektor érdekeivel szemben is védelembe részesítenie a családot.” – ld. Frivaldszky (2015a) 90. Vö. uo. 89.: „A szabad vasárnap helyes szemléletű megéléséhez nyilván mélyebb antropológiai váltásra lenne szükség, de ez – mint már többször hangsúlyoztuk – nem lehet direkt módon megcélzott közpolitikai cél. A modern liberális társadalomszervezés koncepciójának alapvető vívmánya az, hogy családok és az egyének belső életét, cselekvését önmagában nem szabályozhatja az állam, amíg azzal másokat nem károsítanak, sértenek. A munkavállalók egészségvédelme és a családok integritásának védelme azonban a családokat szétziláló munkaadói munkaszervezéssel szemben igenis indokolja az állami beavatkozást. Mint már láthattuk, létezik a szabad vasárnaphoz való jog. Míg tehát a mai felfogásban a heti pihenőnapozó jog munkavállalói jog (bár eredetileg, nagyon helyesen, nem akármilyen heti pihenőnapozó, hanem a vasárnapi pihenőnapozó jogot vívták ki a munkások), állíthatjuk, hogy a szabad vasárnaphoz való jog az embernek mint 'családi lény'-nek, illetve a családnak mint kollektív alánynak is elsőrendű joga. Ezért nem valósít meg paternalista közpolitikát vagy ilyen szemléletű jogalkotást az állam, ha ennek érvényt szerez, hanem éppen hogy jogot érvényesít.”

A Kszvmtv. általános indokolásából, valamint 1. §-ához fűzött indokolásból – és persze a Kszvmtv. rendelkezéseiből – kiolvasható, hogy az Országgyűlés a „napi rendszeres bevásárlás” alól (ésszerűen) fel akarja szabadítani a vasárnapot.

A Kszvmtv. célja, irányultsága (*finis operis*) és a törvényhozó célja (*finis operantis*) tehát, hogy a vasárnap – a szabályozás szerinti kivételekkel – valóban pihenőnap (szabadnap) legyen: segítve a munkavállalók testi és lelki egészségének megőrzését,⁵¹ a megfelelő pihenőidő biztosítását,⁵² erősítve a munkavállalók és a fogyasztók⁵³ családi közösségeinek megtartóerejét;⁵⁴ ami a vallás szabadságához való joggal⁵⁵ és az emberi méltóság védelmével⁵⁶ is összefügg.

A vallás szabadságához való jog felől közelíti a témát Schanda Balázs (is),⁵⁷ idézve a Bibliát: „Hat napig dolgozz és végezd munkád. A hetedik nap azonban a nyugalom napja, az Úré, a te Istenedé. Akkor hát ne dolgozz, se te, se fiad, se lányod, sem szolgálád, sem szolgád, sem ökröd, sem szamarad, sem semmiféle állatod, sem a házádban tartózkodó idegen, hogy szolgálád és szolgálód is pihenhessen, mint te magad.” (MTörv 5,13-14);⁵⁸ röviden kitér a katolikus egyház vonatkozó tanítására is,⁵⁹ jelentős példákat, érveket hozva fel a vasárnapi munkaszünet mellett;⁶⁰ és ír arról is, hogy „a vasárnapnak van a vallási szemponttól elkülönülő jelentősége is”.⁶¹ Schanda következtetései között írja: „Annak [...] mindenképpen alapjogi védettséget kell élveznie, hogy a munkavállaló a hét adott napjait (így a keresztény a vasárnapot, a zsidó vagy az adventista a szombatot) pihenőnapként megtarthassa, anélkül, hogy ezért hátrány érne. Ahogy más védett csoportok javára az egyenlő bánásmód követelménye érvényesítendő, úgy a vallási parancsaikhoz ragaszkodókat is megilleti ez a védelem. Így ki kellene zárni, hogy a kiskereskedelemben folyamatos munkarendet alkalmazzanak, és tényleges lehetőséget kellene biztosítani azoknak, akik munkaszerződésükben vallási szempontokhoz ragaszkodnak. Az egységes pihenőnap felé ható intézkedés lehetne a vasárnapi bérpótlék általános, minden ágazatot érintő, radikális emelése is. [...] ha a vasárnap védtelen marad, azzal a vallásszabadság is sérül. Sine dominico non possumus.”⁶²

51 Vö. Alaptörvény XX. cikk (1)-(2) bekezdés.

52 Vö. XVII. cikk (4) bekezdés.

53 Vö. „Olyan szabadnap, amelyen a családi együttlétre nyitva álló rövid időt nem kurtítja még a vásárlással eltöltött idő is.” (ld. Kszvmtv. általános indokolása).

54 Vö. Alaptörvény L) cikk (1)-(3) bekezdés, XV. cikk (5) bekezdés.

55 Ld. uo. VII. cikk (1)-(5) bekezdés.

56 Vö. uo. II. cikk.

57 Ld. Schanda i. m. (a vallásgyakorlás jogával is fennálló összefüggés figyelmen kívül hagyásának kizártságához ld. uo. 139.).

58 Ld. uo. 137.; *Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás*, SZIT, Budapest, 2000. (1455; ISBN 963 361 178 4) 185.

59 Ld. Schanda i. m. 137-138.

60 Ld. uo. 140.

61 Ld. uo. 141. „A pihenőnap egységessége sajátos ritmust ad a hétnek, és erre évezredek tapasztalatok és megszokások miatt is elemi szüksége van az embernek. A pihenőnap csak úgy lehet egységes, ha valóban mindenkit érint, akinek nem nélkülözhetetlen, vagy legalábbis különösen indokolt a vasárnap is végzendő munkája. Az áruházi pénztáros – szemben a sürgősségi osztály ügyeletes orvosával – nyilvánvalóan nem tartozik ebbe a körbe, és az is nyilvánvaló, hogy a vasárnap helyett kiadott hétköznapi pihenőnap, amikor nincs otthon az iskolás gyermeke, nem váltja ki egyenértékű módon a heti közös pihenőnapot. Azaz az érintett családok egysége szempontjából jó szolgálatot tehet az egységes pihenőnap. A család intézményének védelme mellett az emberi méltóság szempontjára is gondolhatunk, hiszen a vasárnap lényege, hogy az egyénre nem pusztán mint a gazdasági folyamatok szereplőjére tekintünk, hanem valóban mint személyre, aki számára időt kell biztosítani, hogy kibontakoztassa magát.” (uo. – ld. még uo. 141-142.).

62 Ld. uo. 142. A munkaszerződésben történő szabályozást a Schanda Balázs által is említett magyarországi helyzetre ([...] vallási [...] kérdésekben inkább a szemérem, mint a harcos kiállás a jellemző” – Schanda i. m. 139.) is tekintettel, a munkavállalók kiszolgáltatottsága [„gyengébb pozíció” – Szalai i. m. 145., a „hathatós munkaadói nyomás” – Frivaldszky (2015a) 90.] és a szóban forgó vallási igény miatti, jogellenes nem-

3. A Kszvmtv. szabályozása

A Kszvmtv. hatálya a kiskereskedelmi tevékenységre⁶³ terjed ki, függetlenül attól, hogy e tevékenységet állandó jelleggel vagy esetenként, állandó vagy időszakonként változó helyszínen folytatják. A kivételek a következők: 1. a gyógyszertárak nyitva tartása; 2. a nemzetközi közforgalmú repülőtéren kialakított üzlet⁶⁴ nyitva tartása; 3. a közforgalmú vasúti és autóbusz pályaudvarok területén kialakított üzlet nyitva tartása azzal, hogy kétség esetén a jegyző – a pályaudvar üzemeltetőjével egyetértésben – határozza meg azt, hogy a pályaudvar területe meddig terjed; 4. a büntetés-végrehajtási intézetek területén történő kereskedelmi tevékenység; 5. az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben meghatározott egészségügyi intézmények területén történő kereskedelmi tevékenység; 6. a piacon,⁶⁵ továbbá helyi termelői piacon⁶⁶ folytatott kereskedelmi tevékenység⁶⁷; 7. a vásárokon⁶⁸ folytatott kereskedelmi tevékenység; 8. az üzemanyagtöltő-állomások nyitva tartása; 9. a katonai objektumokon belül folytatott kereskedelmi tevékenység; 10. a kereskedelmi jellegű

---

alkalmazás bizonyíthatóságának nagyon nehéz (szinte lehetetlen) volta okán nem tartom kielégítőnek. Schanda idézett művének 139. oldalán azt is írja, hogy: „Ilyen helyzetben a kiszolgáltatott munkavállaló védelmének igénye még erőteljesebben jelenhet meg.” – ez pedig véleményem szerint a megfelelő (munkajogi) törvényi védelem (ld. alább). A munkavállalók jogilag is „egyenlőtlen helyzeté”-hez, „általában gyengébb alkupozíciójá”-hoz ld. pl. 41/2009. (III. 27.) AB határozat, Indokolás III. 2.2. A kötelező vasárnapi bérpótlék általános emeléséhez ld. még Szalai i. m. 156., 159.

63 Ld. Kszvmtv. 2. § 7. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 7. kiskereskedelmi tevékenység: a Kertv.-ben meghatározott fogalom, ide nem értve a vendéglátást, a szabadidő eltöltésével közvetlenül összefüggő szolgáltatási tevékenységet, valamint a kereskedelmi ügynöki tevékenységet;”. A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Kertv.) 2. §-ának 13. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 13. kiskereskedelmi tevékenység: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében termékek forgalmazása, vagyoni értékű jog értékesítése és az ezzel közvetlenül összefüggő szolgáltatások nyújtása a végső felhasználó részére, ideértve a vendéglátást is;”.

64 Ld. Kszvmtv. 2. § 14. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 14. üzlet: kiskereskedelmi tevékenység folytatása céljából létesített vagy használt épület, illetve önálló rendeltetési egységet képező épületrész, helyiség, ideértve az elsődlegesen raktározás, tárolás célját szolgáló olyan épületet vagy épületrészt is, amelyben kereskedelmi tevékenységet folytatnak; továbbá bármely olyan állandó vagy ideiglenes értékesítési hely, ahol kereskedelmi tevékenységet folytatnak, ideértve a mozgóboltot is;”. Vö. Kertv. 2. § 17., 27. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 17. mozgóbolt: kiskereskedelmi tevékenység folytatására kialakított jármű, illetve járműre szerelt vagy általa vontatott eszköz; [...] 27. üzlet: kereskedelmi tevékenység folytatása céljából létesített vagy használt épület, illetve önálló rendeltetési egységet képező épületrész, helyiség, ideértve az elsődlegesen raktározás, tárolás célját szolgáló olyan épületet vagy épületrészt is, amelyben kereskedelmi tevékenységet folytatnak;”.

65 Ld. Kszvmtv. 2. § 9. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 9. piac: a Kertv.-ben meghatározott fogalom;”. A Kertv. 2. §-ának 19. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 19. piac: olyan épület, épületegyüttes vagy terület, ahol állandó vagy rendszeres jelleggel többen általában napi, esetenként heti rendszerességgel folytatnak kiskereskedelmi tevékenységet;”.

66 Ld. Kszvmtv. 2. § 3. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 3. helyi termelői piac: a Kertv.-ben meghatározott fogalom;”. A Kertv. 2. §-ának 5a. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 5a. helyi termelői piac: olyan piac, ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti megyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági-, illetve élelmiszeripari termékét értékesíti;”.

67 Vö. Kertv. 2. § 9. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 9. kereskedelmi tevékenység: kis-, illetve nagykereskedelmi tevékenység, valamint kereskedelmi ügynöki tevékenység;”.

68 Ld. Kszvmtv. 2. § 15. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 15. vásár: a Kertv.-ben meghatározott fogalom;”. A Kertv. 2. §-ának 29. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 29. vásár: olyan épület, épületegyüttes vagy terület, ahol rendszerint többen folytatnak idényjellegű vagy meghatározott eseményekhez, naptári napokhoz kötődő eseti jellegű kiskereskedelmi tevékenységet;”.

turisztikai szolgáltatási tevékenység;⁶⁹ 11. a szálláshelyen⁷⁰ végzett kereskedelmi tevékenység; 12. a kereskedelmet kiszolgáló szolgáltató tevékenység;⁷¹ 13. a vendéglátás;⁷² 14. a kulturális tevékenységet és a fürdő szolgáltatást kiszolgáló kereskedelmi tevékenység, valamint 15. az automatából történő értékesítés.⁷³

A Kszvmtv. „A vasárnapi munkavégzés tilalmáról” című részében akként rendelkezik, hogy az üzlet – törvényben vagy e törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben meghatározott kivételekkel – a) kiskereskedelmi napokon⁷⁴ 4 óra 30 perc és 22 óra között tarthat nyitva, b) vasárnap és munkaszüneti napokon⁷⁵ zárva tart.⁷⁶ Ettől eltérően az üzletek a) adventi⁷⁷ vasárnapokon 4 óra 30 perc és 22 óra, b) december 24-én és december 31-én 4 óra 30 perc és 12 óra, továbbá c) minden naptári év tetszőlegesen megjelölt

---

69 Ld. Kszvmtv. 2. § 4. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 4. kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenység: a Kertv.-ben meghatározott fogalom;”. A Kertv. 2. §-ának 8. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 8. kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenység: az idegenvezetői tevékenység, a lovas szolgáltató tevékenység, a szálláshely-szolgáltatási tevékenység, a tartós szálláshasználati szolgáltatási tevékenység, valamint az utazásszervezői és utazásközvetítői tevékenység;”. Ld. uo. 6., 16., 23., 24-26. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 6. idegenvezetői tevékenység: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében a turisztikai szempontból jelentős értékeknek és egyéb látnivalóknak az azokat látogató személyek számára a helyszínen való részletes ismertetése és ehhez kapcsolódóan a látogatók számára nem ismert helyen való eligazodás érdekében általános tájékoztatás, illetve adott esetben segítség nyújtása; [...] 16. lovas szolgáltató tevékenység: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében ló igénybevételével nyújtott, szabadidős, terápiás vagy oktatási célú szolgáltatás; [...] 23. szálláshely-szolgáltatás: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében rendszerint nem huzamos jellegű, éjszakai ott-tartózkodást, pihenést is magában foglaló tartózkodás céljára szálláshely nyújtása és az ezzel közvetlenül összefüggő szolgáltatások nyújtása; [...] 24. tartós szálláshasználati szolgáltatási tevékenység: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében éjszakai ott-tartózkodást, pihenést is magában foglaló tartózkodás céljára szállás rendszeres időközönként ismétlődő, meghatározott, nem huzamos időtartamra történő használata jogának (üdülési jog) biztosítása; 25. utazásszervezői tevékenység: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében személyszállítási, szállás- és egyéb turisztikai szolgáltatások (így különösen étkezés, idegenvezetés, szórakoztató, illetve kulturális program) közül legalább kettőnek az együttesét tartalmazó szolgáltatás (a továbbiakban: utazási szolgáltatás) összeállítására és nyújtására az utazásszervező megbízása alapján, annak nevében szerződések kötése;”.

70 Vö. Kertv. 2. § 22. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 22. szálláshely: szálláshely-szolgáltatás folytatása céljából létesített vagy használt épület, önálló rendeltetési egységet képező épületrész vagy terület;”.

71 Ld. Kszvmtv. 2. § 5. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 5. kereskedelmet kiszolgáló szolgáltató tevékenység: a Kertv.-ben meghatározott fogalom;”. A Kertv. 2. §-ának 12. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 12. kereskedelmet kiszolgáló szolgáltató tevékenység: üzletszerű gazdasági tevékenység keretében bevásárlóközpont, piac vagy vásár üzemeltetése, ideértve az ott forgalmazott termékek raktározásával, szállításával összefüggő vagy egyéb, a kereskedelmi tevékenység folytatásának elősegítésére irányuló szolgáltatások nyújtását;”. Vö. Kertv. 2. § 3. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 3. bevásárlóközpont: olyan komplex kialakítású, vegyes rendeltetésű épület, amelyben állandó jelleggel több kereskedő folytat túlnyomórészt üzletekben különböző típusú kereskedelmi tevékenységet, és ahol emellett jellemzően a szabadidő eltöltésével összefüggő szolgáltatási tevékenységet is folytatnak;”.

72 Ld. Kszvmtv. 2. § 16. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 16. vendéglátás: a Kertv.-ben meghatározott fogalom;”. A Kertv. 2. §-ának 30. pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] 30. vendéglátás: kész- vagy helyben készített ételek, italok jellemzően helyben fogyasztás céljából történő forgalmazása, ideértve az azzal összefüggő szórakoztató és egyéb szolgáltató tevékenységet is;”.

73 Ld. Kszvmtv. 1. § (1)-(2) bekezdés. E § (3) bekezdése kimondja, hogy: „Az e törvényben vagy a felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben nem szabályozott kérdésekben a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Kertv.) 6. §-át kell alkalmazni.” (a Kertv. 6. §-a az üzletek üzemeltetésének és nyitva tartásának rendjét szabályozza). Vö. Kszvmtv. 10. § (1)-(5) bekezdés: „(1) A Kertv. 6. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: »(1) Az üzlet nyitvatartási idejét a vásárlási szokások, a foglalkoztatottak és a lakókörnyezet érdekeinek figyelembevételével – a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló törvény és a felhatalmazása alapján kiadott jogszabályok, valamint e törvény keretei között – a kereskedő állapítja meg.« (2) Hatályát veszti a Kertv. 6. § (3) bekezdése. (3) A Kertv. 6. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: »(4) A települési önkormányzat képviselő-testülete (Budapesten a kerületi önkormányzat képviselő-testülete, a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat közgyűlése) – a helyi sajátosságok figyelembevételével –

egy vasárnapján 4 óra 30 perc és 22 óra között nyitva tarthatnak. Az a) pont szerinti adventre, illetve a c) pont szerinti egy vasárnapra vonatkozóan az üzlet nyitvatartási szándékát a kereskedő⁷⁸ köteles előzetesen a kereskedelmi hatóságnak legalább 15 nappal az érintett időpont előtt bejelenteni. A kereskedelmi hatóság a bejelentett időpontokról nyilvántartást vezet. Ha december 24-e vasárnapra esik, abban az esetben az üzletek a b) pont szerinti nyitvatartási időben tarthatnak nyitva. Kiskereskedelmi tevékenységet üzletben csak a törvény által lehetővé tett nyitvatartási időben lehet folytatni. Mindazokat a vásárlókat, akik a nyitvatartási időn belül beléptek az üzletbe, a nyitvatartási időn túl – legfeljebb további fél órában belül – ki lehet szolgálni.⁷⁹

A Kszvmtv. „Különös rendelkezések az üzletek egyes csoportjaira nézve” című részében – a 3. §-ban foglaltakhoz képest – a következő eltéréseket tartalmazza: a kizárólag pékárut, illetve tejterméket értékesítő üzlet, továbbá az újságot árusító üzlet,⁸⁰ valamint a virágot árusító üzlet⁸¹ vasárnap és munkaszüneti napokon 4 óra 30 perc és 12 óra között nyitva tarthat; a sportlétesítményekben⁸² üzemelő üzletek vasárnap és munkaszüneti napokon

---

rendeletben szabályozhatja a) az üzletek éjszakai (22 és 6 óra közötti) nyitva tartásának a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló törvényben és a felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeletben foglalt feltételei további korlátozását, valamint b) a világörökségi területen működő, szeszes italt kimérő, árusító kereskedelmi, illetve vendéglátó üzletek 24 és 6 óra közötti nyitva tartásával összefüggő – a közbiztonság, illetve a köztisztaság fenntartásához kapcsolódó – többletfeladatokhoz igazodó összegű felügyeleti díjat.« (4) A Kertv. 6. § (5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: »(5) A kereskedelmi hatóság bejelentés alapján vagy hivatalból – a lakók egészséges életkörülményeinek és pihenéshez való jogának biztosítása érdekében – a külön jogszabályban meghatározott veszélyes mértékű zaj esetén az üzlet éjszakai (22 óra és 6 óra közötti) nyitva tartását – korlátozhatja akkor is, ha az üzlet a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló törvény vagy a felhatalmazása alapján kiadott kormányrendelet rendelkezései alapján nyitva tarthat. A korlátozás keretében a kereskedelmi hatóság a jogsértő állapot megszüntetéséig kötelező éjszakai zárvatartási időszakot rendelhet el.« (5) A Kertv. 12. § (5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: »(5) Felhatalmazást kap a települési (Budapesten a kerületi) önkormányzat képviselő-testülete, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat közgyűlése, hogy az üzletek éjszakai (22 és 6 óra közötti) nyitva tartásával összefüggő többletfeladatokhoz igazodó összegű felügyeleti díjra vonatkozó részletszabályokat, a befolyt összeg felhasználásáról szóló elszámolás módját, valamint a 2. § 31. pontjában foglaltak ellenőrzését rendeletben szabályozza.«”.

74 Ld. Kszvmtv. 2. § 6. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 6. kiskereskedelmi nap: a vasárnap és a munkaszüneti napok kivételével a naptári hét többi napja, továbbá a külön jogszabály által meghatározott munkanap;”.

75 Ld. uo. 2. § 8. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 8. munkaszüneti nap: a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényben (a továbbiakban: Mt.) meghatározott nap;”. Az Mt. 102. §-ának (1) bekezdése alapján: „Munkaszüneti nap: január 1., március 15., húsvéthétfő, május 1., pünkösdhétfő, augusztus 20., október 23., november 1. és december 25-26.”.

76 Ld. Kszvmtv. 3. §.

77 Ld. uo. 2. § 1. pont: „E törvény alkalmazásában: 1. advent: a december 24-ét megelőző negyedik vasárnapkal kezdődő, karácsonyig tartó időszak;”.

78 Vö. Kertv. 2. § 11. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] kereskedő: aki kereskedelmi tevékenységet folytat;”.

79 Ld. Kszvmtv. 4. § (1)-(4) bekezdés.

80 Ld. uo. 2. § 13. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 13. újságot árusító üzlet: az az 50 négyzetmétert meg nem haladó árusítótérrel rendelkező üzlet, amelyben a keletkező árbevétel legalább kétharmada újság, napilap, folyóirat, periodikus kiadvány értékesítéséből származik;”.

81 Ld. uo. 17. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 17. virágot árusító üzlet: az a 150 négyzetmétert meg nem haladó árusítótérrel rendelkező üzlet, amelyben a keletkező árbevétel legalább kétharmada vágott virág (vágott zöld), illetve cserepes dísznövény értékesítéséből származik.”.

82 Ld. uo. 11. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 11. sportlétesítmény: a sportról szóló 2004. évi I. törvényben (a továbbiakban: Stv.) meghatározott fogalom;”. Az Stv. 77. §-ának s) pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] s) sportlétesítmény: sportrendezvény megrendezésének helyszínéül szolgáló építmény és terület.”.

a sportrendezvények⁸³ ideje alatt nyitva tarthatnak. Kormányrendelet az adott település (településrész) sajátosságaira – különösen az idegenforgalom kiszolgálásának igényére, a vásárlási szokásokra, a foglalkoztatottak számára és a lakóköznyezet érdekeire – tekintettel az üzletek nyitva tartására a Kszvmtv.-től eltérő szabályokat is megállapíthat.⁸⁴ Az az üzlet, amelynek árusítótere a 200 négyzetmétert nem haladja meg, az általános zárvatartási időszakban⁸⁵ is nyitva tarthat, ha az általános zárvatartási időszakban kizárólag az üzletben kereskedelmi tevékenységet folytató egyéni vállalkozó, egyéni cég tagja, vagy gazdasági társaság legalább 1/5 tulajdoni résszel bíró természetes személy tagja maga, vagy az előbbieken felsoroltak segítő családtagja⁸⁶ folytatja a kereskedelmi tevékenységet.⁸⁷

4. A Kszvmtv. értékelése, kritikája

---

83 Ld. Kszvmtv. 2. § 12. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 12. sportrendezvény: az Stv.-ben meghatározott fogalom;”. Az Stv. 77. §-ának u) pontja alapján: „E törvény alkalmazásában: [...] u) sportrendezvény: sportszervezet vagy sportszövetség által versenyrendszerben vagy azon kívül, résztvevők jelenlétében megtartott verseny, mérkőzés. A sportesemény sportrendezvénynek minősül.”. Vö. uo. q) pont: „E törvény alkalmazásában: [...] q) versenyrendszer: a sportág nemzetközi szövetsége és a hazai szakszövetség, illetve országos sportági szövetség – kivéve a szabadidősport szövetség – által meghatározott szabályok szerint szervezett fizikai vagy szellemi sportteljesítményt mérő erőpróba. A bajnokság versenyrendszernek minősül. A versenyrendszer hivatásos, amatőr és vegyes (nyílt) rendszerű lehet.”.

84 Ld. Kszvmtv. 5. § (1)-(4) bekezdés. Vö. a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzési tilalomtól eltérő nyitva tartás engedélyezésének feltételeiről szóló 53/2015. (III. 17.) Korm. rendelet 1-5., 7. §: „1. § (1) A kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvény (a továbbiakban: Kszvmtv.) által meghatározottaktól eltérően, a mentességi feltételeknek való megfelelés esetében az e rendelet által meghatározott mentesülési engedélyezési eljárásnak megfelelő nyitva tartást az üzlet helye szerinti település, Budapesten a kerületi önkormányzat jegyzője, a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a Fővárosi Önkormányzat főjegyzője (a továbbiakban együtt: jegyző) engedélyezi. (2) Az engedély iránti kérelmet a tevékenység végzésének megkezdése előtt 5 nappal kell a jegyzőhöz benyújtani. (3) A kérelemnek tartalmaznia kell az üzlet nevét, címét, cégjegyzékszámát (egyéni vállalkozó esetén nyilvántartási számát) és a mentességi feltételeknek való megfelelésre vonatkozó nyilatkozatot. (4) A jegyző a kérelem benyújtásától számított 5 napon belül jelzi a (7) bekezdés b) pontja szerinti jogosultság hiányát, ha a nyitva tartáshoz szükséges mentességi feltételek nem állnak fenn a kérelem vonatkozásában. Ha a jegyző 5 napon belül nem jelzi a jogosultság hiányát, akkor a tevékenység megkezdhető vagy folytatható. (5) A kérelmező kereskedő köteles – a módosulásra okot adó körülmény bekövetkeztétől számított 8 napon belül – bejelenteni a jegyzőnek, ha a kérelem alapján szolgáló körülmények megváltoztak. Ha a kérelmező kereskedő már nem felel meg a mentességi feltételeknek, a módosulás bejelentését követően a tevékenység nem folytatható. (6) A kérelmező kereskedő köteles a kérelmet évente ismételt benyújtani. (7) A tevékenység a) megszüntetésének a kérelmező kereskedő általi bejelentéséig, b) a kereskedő – a mentességi feltételek alapján megállapítható – kivételes nyitva tartási időben való nyitva tartásra való jogosultsága hiányának jegyző általi jogerős megállapításáig, vagy c) a megkezdésére vagy a folytatására jogosultság (4) bekezdés szerinti kezdetétől számított egy év elteltéig folytatható. (8) A jegyző a kérelem vagy a bejelentés részére való kézbesítésétől számított 15 napon belül hivatalból tájékoztatja a fogyasztóvédelmi hatóságot a kérelem benyújtásáról, a tevékenység folytatásáról és arról, ha a tevékenység már nem folytatható. (9) A fogyasztóvédelmi hatóság az általa a Kszvmtv. alapján alkalmazott ellenőrzési intézkedések okáról, típusáról és az ellenőrzést elrendelő határozat jogerőre emelkedésének napjáról hivatalból tájékoztatja a jegyzőt a tájékoztatásra okot adó körülmény bekövetkezésének napjától számított 15 napon belül. 2. § (1) A jegyző a kérelmező kereskedők kérelmeinek, bejelentéseinek, és az azokban foglalt adatoknak a felkutathatósága, valamint azokról a nyilvánosság tájékoztatása, továbbá a kereskedők feletti ellenőrzés segítése céljából nyilvántartást vezet az 1. § szerinti tevékenységek folytatásáról. (2) A jegyző a kérelmező kereskedő (3) bekezdésben foglalt adatait bejegyz a nyitva tartási tilalom alóli mentesülésre vonatkozó kérelmek és engedélyek nyilvántartásába (a továbbiakban: nyilvántartás). (3) A nyilvántartás tartalmazza: a) a kérelmező kereskedő aa) nevét, cégnevét, ab) cégjegyzékszámát, ennek hiányában regisztrációs számát, b) a kérelem, bejelentés benyújtásának napját, c) a kérelemmel, bejelentéssel érintett üzlet címét, d) az üzlet nyitva tartására vonatkozó jogalapot, e) ha a tevékenység már nem folytatható, ennek okát, beálltának napját, f) az alkalmazott ellenőrzési intézkedés okát, típusát és az ellenőrzést elrendelő határozat jogerőre emelkedésének napját. (4) A (3) bekezdésben foglalt adatok – a (3) bekezdés f) pontjában foglalt adatok kivételével – nyilvánosak, a jegyző a nyilvántartást az önkormányzat honlapján közzéteszi. (5) A nyilvántartás a (3) bekezdés b)-f) pontjában foglalt adatokat közhitelesen tanúsítja, azok tekintetében közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősül. 3. § (1) A kérelmező kereskedő köteles – a módosulásra okot adó körülmény bekövetkeztétől számított 8 napon belül – bejelenteni a jegyzőnek a

Gyulavári Tamás véleménye szerint a Kszvmtv. címéből „az következne, hogy a teljes kiskereskedelmi szektorban tilos a vasárnapi munkavégzés. A törvény címe azonban három tekintetben is félrevezető”, mert a) „nem az egész kiskereskedelmet érinti”, b) „nem a vasárnapi munkavégzés tilos, hanem a nyitva tartás” („elsődlegesen nem a munkavégzést szabályozó munkajogi tárgyú törvény, hanem kereskedelmi tárgyú jogszabály”, „ezeknek a szabályoknak a helye nem egy külön törvényben, hanem a kereskedelemről szóló törvényben volna”), c) „a Törvény nem csak a vasárnapi, hanem az éjszakai [...] munkavégzést is tiltja”.⁸⁸

Véleményem szerint a Kszvmtv. címéből nem következik az, hogy a teljes kiskereskedelmi szektorban tilos a vasárnapi munkavégzés, hogy a Kszvmtv. az egész kiskereskedelmet érinti, mert a „cím” a lényegét fejezi ki, a Kszvmtv. címe azt tükrözi, hogy a Kszvmtv. a kiskereskedelmi szektoron belül vasárnapi munkavégzési tilalomról szól, a tilalom körét nyilvánvalóan a Kszvmtv. szabályai mutatják.

A Kszvmtv. címe és a Kszvmtv. 3-4. §-ának címe („A vasárnapi munkavégzés tilalmáról”) a Kszvmtv. preambulumban és indokolásában szereplő idézett – Gyulavári által is helyesnek tartott⁸⁹ – célok fényében értelmezendő és értékelendő. Az Országgyűlés e célokat a Kszvmtv. kereskedelmi igazgatási jogi rendelkezései – a nyitva tartás regulációja – révén kívánja elérni: a cím e célokkal szembesít, a lényegét, a hatást közvetíti (tükrözi). A Kszvmtv. 1. §-ának (1) bekezdése és 4. §-ának (4) bekezdése az utaló szabály útján citált kiskereskedelmi tevékenységre terjed ki, amelyhez az „üzlet” ugyancsak ismertetett fogalma és a „nyitvatartási idő” tapad: „Kiskereskedelmi tevékenységet üzletben csak a törvény által lehetővé tett nyitvatartási időben lehet folytatni.” A Kszvmtv. 6. §-ában is a kereskedelmi tevékenység folytatása az üzletben, a nyitva tartás körében jelenik meg. Az üzlet fogalmánál szűkebb kategória az idézett árusítótér. Márpedig, amikor nem szabad nyitva tartani, akkor az üzletet, azaz nem csak az árusítótérrel kell zárva tartani. Ha pedig az üzletet zárva kell tartani,

---

nyilvántartásban szereplő adatainak megváltozását. (2) A jegyző az adatváltozást bejegyzi a nyilvántartásba. 4. § A jegyző a törlésre okot adó körülmény bekövetkezésének évét követő második év végén törli a kérelmező kereskedő adatait a nyilvántartásból, ha a) a tevékenység már nem folytatható, vagy b) a kérelmező kereskedő tevékenységével felhagyott, illetve az üzlet megszűnt. 5. § A jegyző a nyilvántartásba bejegyzett adatokat a kérelmező kereskedő adatainak a nyilvántartásból való törlését követően négy évig tárolja, azt követően megsemmisíti azokat.” „7. § Ez a rendelet akkor alkalmazható, ha a Kormány – a Kszvmtv. 8. §-ában kapott felhatalmazás alapján – az üzletek Kszvmtv. 3. §-ától eltérő nyitva tartására vonatkozó mentességi feltételeket határoz meg.”.

85 Ld. Kszvmtv. 2. § 2. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 2. általános zárvatartási időszak: az e törvény 3. és 4. §-ában meghatározott nyitvatartási időn túli időszak;”

86 Ld. uo. 2. § 10. pont: „E törvény alkalmazásában: [...] 10. segítő családtag: az egyéni vállalkozónak, az egyéni cég tagjának, a gazdasági társaság legalább 1/5 tulajdoni résszel bíró természetes személy tagjának a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 8:1. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott közeli hozzátartozója, aki a kereskedelmi tevékenység folytatásában személyesen vesz részt;”. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 8:1. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott közeli hozzátartozó: a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér.

87 Ld. uo. 6. §. Vö. Kertv. 2. § 1., 32-35. pont: „E törvény alkalmazásában: 1. árusítótér: az üzletben belül a termék vásárlóknak történő bemutatására és értékesítésére szolgáló terület; [...] 32. hipermarket: kiskereskedelmi tevékenységet, vagy kis- és nagykereskedelmi tevékenységet azonos helyen és időben folytató 5000 négyzetméternél nagyobb bruttó alapterülettel rendelkező, napi fogyasztási cikket értékesítő üzlet; 33. nagyméretű szupermarket: kiskereskedelmi tevékenységet, vagy kis- és nagykereskedelmi tevékenységet azonos helyen és időben folytató 2500-5000 négyzetméter közötti bruttó alapterülettel rendelkező, napi fogyasztási cikket értékesítő üzlet; 34. szupermarket: kiskereskedelmi tevékenységet, vagy kis- és nagykereskedelmi tevékenységet azonos helyen és időben folytató 400-2500 négyzetméter közötti bruttó alapterülettel rendelkező, napi fogyasztási cikket értékesítő üzlet; 35. diszkont: kiskereskedelmi tevékenységet, vagy kis- és nagykereskedelmi tevékenységet azonos helyen és időben folytató 400 négyzetméternél nagyobb bruttó alapterülettel rendelkező, napi fogyasztási cikket értékesítő üzlet, amely nem rendelkezik friss hús, húskészítmény és tejtermékek kimérésére szolgáló pulttal;”.

88 Ld. Gyulavári i. m. 118-119.

89 Ld. uo. 122. (vö. uo. 122-123. és 125.).

akkor ott nem szabad munkát végezni. Tehát, ha az üzlet nem tart nyitva, akkor abban kiskereskedelmi tevékenységet nem lehet folytatni. Amennyiben esetleg a zárvatartási időszakban szabad „dolgozni” („raktározni, leltározni, takarítani, pakolni”),⁹⁰ annyiban nem a „lényeg” érvényesül, a munkavállalók és családjaik valamelyest kevésbé védettek, mint a munkajogi – véleményem szerint kívánatos – (szélesebb körű) szabályozás esetén⁹¹ (amelyhez, úgy tűnik, nem volt elég „muníció” – ennek ezen a helyen való boncolgatása messzire, gazdasági, politikai okok vizsgálatára vezetne, amely külön elemzés tárgyát képezi, vö. például multinacionális gépjárműipari törekvések),⁹² de a „fogyasztók” és családjaik oltalma⁹³ a cél szerinti értelemben nem csökken. Az, hogy a Kszvmtv. normái nem a Kertv.-ben, hanem külön törvényben jelennek meg, amit Gyulavári kifogásol,⁹⁴ lehetővé teszi az említett kívánatos cél „fénylő csillagként” (törvényi címként) való szerepeltetését, ami a már szintén szóba került, az Alaptörvény által is ismert alapvető értékek és alapvető jogok szempontjából kívánatos (ha már nem sikerült elérni a megfelelő munkajogi szabályozást). A kereskedelmi igazgatási jogi megközelítés ugyan kevésbé tartalmas és nem annyira szép, mint a munkajogi szabályozás, szükséges, hogy a munkavállalók pihenéshez, egészséghez és vallásszabadsághoz való joga, emberi méltóságuk tiszteletben tartásához való joga, a család, illetve a családok (tagjainak) alaptörvényi védelme ne csak a kiskereskedelmi szektorban – ráadásul pusztán a nyitva tartás regulációjával – érvényesüljön, hanem teljes körűen és maradéktalanul (természetesen az objektíve ésszerű kivételek megtartása mellett,⁹⁵ amelyre az Országgyűlés is törekedett), nem annyira a „cím” és a külön törvényi szabályozás kritizálendő,⁹⁶ hanem sokkal inkább az, hogy nem sikerült jelentősebb munkavállalói és családvédelmet elérni (a „kizsákmányolással” szemben – vö. például „profitmaximalizálás”, „fogyasztói társadalom”⁹⁷), természetesen az Alaptörvénynek megfelelő szabályozással, de az előrelépésnek, a korábbihoz képesti nagyobb védelemnek – arányosan (és persze az esetleges hibák kijavítására irányuló törekvésekkel⁹⁸) – örülni kell. A bírói gyakorlatban tapasztalható, a munkavállalók, a családok (véleményem szerint benne a fogyasztók) szükséges oltalma szempontjából hátrányos fejleményt („fordulatot”⁹⁹) Gyulavári (is) drámainak¹⁰⁰ nevezi, ugyanakkor a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény által hozott vonatkozó változásokat a „rugalmasabbá válás” körébe sorolja.¹⁰¹ Gyulavári a jogalkotásról szóló 2010.

90 Ld. uo. 118.; és Szalai i. m. 143.

91 A szélesebb körű („a gazdaság nagy részében” megjelenő) szabályozás, „a majd mindenkire kiterjedő vasárnapi munkaszünet” mellett érvel Szalai Ákos is (ld. Szalai i. m. 143., 147., 144-147.; a kivételekhez ld. uo. 147-158.; Szalai állítása szerint „a betiltás”-hoz képest „Sok szempontból jobb társadalmi eredményekkel kecsegtet a vasárnapi kereskedelem megdrágítása – elsősorban a bérpótlék emelése révén.” – ld. uo. 158-159., a „vasárnapi vásárlásokra kivetett adó”-hoz – és a „munkavállalók kötelező bérpótlékának emelésé”-hez –, valamint a kötelező „boltbezárásokhoz” képesti különbségeikhez ld. uo. 155-156.).

92 Gyulavári következtetései között írja: „A 2012-ben elfogadott Munka Törvénykönyve végtelenül laza munkaidős szabályokat tartalmaz, amelyek – egyenlőtlen munkaidő-beosztás esetén – csak havi vasárnapot garantálnak pihenőnapként. Ebből eredően legitím és helyeselhető törekvés a vasárnap pihenőnapként történő, általános megerősítése. Ugyanakkor arra már nehéz érdemi választ adni, hogy a jogalkotás ezt miért a kereskedelemnél kezdte és miért állt meg ott?” (Gyulavári i. m. 125.).

93 Vö. Alaptörvény L) cikk (1)-(3) bekezdés, M) cikk (2) bekezdés, II. cikk, VII. cikk (1)-(5) bekezdés, XV. cikk (5) bekezdés, XX. cikk (1) bekezdés.

94 Ld. Gyulavári i. m. 118.

95 „[...] a pihenőnap pihenő, vagy ünnep jellege kifejezetten megköveteli, hogy bizonyos szolgáltatások ekkor is elérhetőek legyenek.” – ld. Szalai i. m. 143. (vö. pl. uo. 147-148.).

96 Vö. Gyulavári i. m. 117-119.

97 Ld. az alábbiak során.

98 Vö. pl. Gyulavári i. m. 124.; Tvm. 1. §.

99 Ld. Gyulavári i. m. 117.

100 Ld. uo. (vö. BH2013. 225. és BH2003. 36.).

101 Ld. Gyulavári i. m. 118. és 119. Vö. a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 124/A. § (1) bekezdés: „(1) Vasárnapra rendes munkaidőben történő munkavégzés csak a) a rendeltetése folytán e napon is

évi CXXX. törvény 3. §-ának első két mondatát is felhívja,¹⁰² amely szerint: „Az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni. A szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű.”; azonban a Kszvmtv. [benne a Gyulavári által felemlített¹⁰³ 8. §-sal és 1. § (3) bekezdéssel] – véleményem szerint – ebből a szempontból sem vet fel alkotmányossági problémákat, és a már említett okok miatt a külön törvényi szabályozás tartható.

Nem vitatom, a Kszvmtv. címében az „éjszakai munkavégzés”¹⁰⁴ (éjszakai nyitva tartás) tilalma¹⁰⁵ „elhomályosul”, de a való körülményekre (például a vásárlási szokásokra, az üzletek nyitva tartási gyakorlatára) figyelemmel kisebb súlyú, mint a „vasárnapi munkavégzés” tilalma; a „megtévesztést” inkább a nagyobb jelentőségű „vasárnapi munkavégzési tilalom” elrejtése – „A kiskereskedelmi szektorban történő éjszakai munkavégzés tilalmáról” cím – okozná.

---

működő munkáltatónál, illetve munkakörben, vagy b) a készenléti jellegű munkakörben, a megszakítás nélküli, illetve a három vagy ennél több műszakos munkarendben foglalkoztatott, valamint az idénymunkát végző munkavállaló esetében, továbbá c) a 124. § (3)-(6) bekezdésében meghatározott esetben rendelhető el.”.

102 Ld. Gyulavári i. m. 118.

103 Ld. uo. 119.

104 Ld. uo.

105 Ld. Kszvmtv. 3. § a) pont.

Gyulavári Tamás továbbá – a 41/2009. (III. 27.) AB határozatra¹⁰⁶ hivatkozva – aggályosnak¹⁰⁷ tartja a Kszvmtv. – problematikusabbnak tűnő – 6. §-át: „[...] a 200 négyzetméteres boltméret és az üzletben kereskedelmi tevékenységet folytató személy státusza alapján történő különbségtétel hasonlóan diszkriminatív, mint a fenti alkotmányellenes kártérítési szabály, mert nincs tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka, így önkényes. Miként függ össze a Törvény célja a boltmérettel és a kiszolgáló tulajdonosi és családjogi státuszával? Kiket akar előnyben részesíteni a jogalkotó, miért és ezt miként teszi?”¹⁰⁸ Gyulavári véleménye szerint „[a]z ő esetükben elvileg magyarázható volna azzal a kivétellel, hogy ő nem »kiszolgáltató munkavállaló«, hanem kapitalista munkaadó, aki eldöntheti, kinyit-e. Ez a magyarázat azonban nem meggyőző, mert ezen az alapon valamennyi munkavállalónak meg lehetne adni a jogot az Mt.-ben, hogy eldönthesse, akar-e

106 Vö. Alaptörvény 5. pont: „Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírói határozatok hatályukat veszítik. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.” [megállapította Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) 19. cikk (2) bekezdés; hatályos: 2013. április 1-től – ld. uo. 22. cikk (1) bekezdés]; és indokolása: „A törvény előírja, hogy az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírói határozat az Alaptörvény értelmezése során nem vehető figyelembe, azaz az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését megelőzően meghozott határozataira nem hivatkozhat. E rendelkezés célja, hogy az Alaptörvény rendelkezései az Alaptörvény összefüggéseivel együtt, a korábbi Alkotmány rendszerétől függetlenül kerüljenek értelmezésre. E rendelkezéssel az Országgyűlés, mint alkotmányozó hatalom egyértelművé teszi, hogy az Alkotmánybíróság nincs kötve a korábbi Alkotmány alapján meghozott határozataihoz. Ez természetesen nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a testület az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek értelmezésekor a korábbival megegyező következtetésre jusson, ahogyan azt a lehetőséget is biztosítja, hogy az Alaptörvény egészének kontextusában a korábbi döntésekkel ellentétes megállapításokat tegyen. E rendelkezés tehát nem korlátozza, hanem éppen ellenkezőleg, kiszélesíti az Alkotmánybíróság szabadságát az Alaptörvény értelmezése tekintetében. A törvény e körben figyelemmel volt arra is, hogy a korábbi alkotmánybírói gyakorlat több elemét is alaptörvényi szintre emelte már az alkotmányozó.” Vö. pl. 13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [27]-[34], különösen [31]-[34]: „[31] Az Alaptörvény negyedik módosítása következtében – a Záró és vegyes rendelkezések 5. pontja alapján – azonban az Alkotmánybíróságnak ezen összevetés eredményeképpen az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott határozataiban foglalt érvek felhasználását kellő részletességgel indokolni kell. A korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek figyelmen kívül hagyása ugyanakkor az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén is lehetségessé vált, a szabályozás változása a felvetett alkotmányjogi probléma újraértékelését hordozhatja. [32] A hazai és európai alkotmányjogi fejlődés eddig megtett útja, az alkotmányjog szabályszerűségei szükségképpen hatással vannak az Alaptörvény értelmezésére is. Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálendő alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indoklásába történő beillesztése. [33] Az Alkotmánybíróság – a fenti feltételek vizsgálata mellett – a hatályát veszített alkotmánybírói határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. [34] A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”, Dr. Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolása [145]-[148], különösen [146]: „[146] A régi alkotmánybírói határozatok normatív érveinek, hosszútávra ható döntési formuláinak hatályon kívül helyezésével, az ezekben található normatív megállapítások elveszítették normativitásukat és a későbbi alkotmánybírói döntéseket meghatározó autoritásukat. Ez a 4. alkotmánymódosítást megalkotó alkotmányozó hatalomnak a kifejezett akarata volt, így ezek döntési alapként való megidézése, ahogy az indokolás jelzett része tartalmazza, az Alaptörvénnyel való szembenállást jelenti, melynek nem kívánok részesévé válni. A hatályon kívül helyezés a régi alkotmánybírói határozatokba foglalt döntési elvek, érvek és érvelési láncolatok tekintetében azt jelenti, hogy az eddigi normativitásukat elveszítve az alkotmányjogi gondolkodás pusztán szabad gondolati kincset jelentő szektorába kerültek át. E szabad gondolati kincs egy részét fel lehet használni a jövőbeli határozatainkban, ha részletes indoklással a mai Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövegének értelmével és értelmezési elveinek alkalmazásával ezt megalapozzuk. Ám a

vasárnap dolgozni, vagy hányszor akar havonta/évente vasárnap dolgozni.”¹⁰⁹ – meglátásom szerint ez az eldönthetőségi feltételezés alaptalan (nem életszerű), a munkavállalók ugyanis – a mai Magyarországon is – rendkívül kiszolgáltatottak^{110 111}.

Frivaldszky János – a „fogyasztói társadalom élvezetközpontú (hedonista) felfogása”-val¹¹² szemben is fellépve,¹¹³ amellet érvelve, hogy a piacon, helyi termelői piacon és a vásárokon folytatott kereskedelmi tevékenységre helyesen¹¹⁴ nem terjed ki a Kszvmtv. hatálya – a következőket írja (részben válaszokat, ellenérveket adva a Gyulavári Tamás hivatkozott írásának 123. oldalán található felvetésekre, például a „vasárnapi pótlék kiesésé”-vel kapcsolatban): „[...] a közösen átélt, egzisztenciális értelemben ’betöltött időt’ lehetővé tevő, értéket képviselő vásárok kulturális összetartó ereje és kapcsolati-közösségi dimenziója, a

---

felhasználás alapja az ilyenfajta mostani megalapozás lesz, és nem a régi alkotmánybírói határozat, így meghivatkozásuk indokolatlan is. Hatályon kívül helyezett normatívára mai jogi döntést nem lehet alapozni – ezt a jogelméleti axiómaként lehet rögzíteni. A történelmi alkotmány épp azáltal lehet hivatkozási alap jogelméletileg, hogy ez még a változtatható (írott) jog koncepciójának bevetté válása előtt jött létre, ahol nem volt hatálybaléptetés illetve hatályon kívül helyezés, és ez mindig a szokásjog fűnővesszerű változásával teremtődött meg. Nem lehet így befogni a régi alkotmánybírói döntéseket a történelmi alkotmány fogalmába, és az alkotmányozó kifejezett hatályon kívül helyezése ellenére ezeket meghivatkozni és megidézni.”, Dr. Juhász Imre alkotmánybíró különvéleménye [190]-[203]; 2/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [16], Dr. Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye [164]-[167], különösen [165]; 4/2015. (II. 13.) AB határozat, Indokolás [25]. Az Alkotmánybíróság a 41/2009. (III. 27.) AB határozat 1. pontjával megállapította, hogy a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 175. § (1) és (2) bekezdése alkotmányellenes, ezért azokat 2009. december 31. napjával megsemmisítette. E két bekezdés a következőket tartalmazta: „(1) A 174. § (1) bekezdésben foglaltaktól eltérően a legfeljebb tíz főfoglalkozású munkavállalót foglalkoztató magánszemély munkáltató a munkavállalónak okozott kárért vétkessége esetén felel. (2) A munkáltató mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a károkozás bekövetkezésében vétkesség nem terheli.”; a 174. § rendelkezései: „(1) A munkáltató a munkavállalónak munkaviszonyával összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül, teljes mértékében felel. (2) Mentesül a munkáltató a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok vagy kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. (3) Nem kell megtéríteni a kárnak azt a részét, amelyet a munkavállaló vétkes magatartása idézett elő. (4) A munkavállaló bizonyítja, hogy a károkozás a munkaviszonyával okozati összefüggésben következett be. (5) A munkáltató működési körébe esnek különösen a munkáltató által feladatai során kifejtett tevékenységgel összefüggő magatartásból, a használt anyag, felszerelés, berendezés és energia tulajdonságából, állapotából, mozgatásából és működéséből eredő okok.”.

107 Ld. Gyulavári i. m. 120.

108 Ld. uo. 121. „A mentesített helyszínekre és tevékenységekre vonatkozó kivételek arra utalnak, hogy a jogalkotó igyekszik biztosítani a minimális szolgáltatásokat vasárnap és éjszaka is. Ebből arra következtethetnénk, hogy a »200 négyzetméteres kivétel« is az ilyen *minimális szolgáltatás*, például az alapvető élelmiszerek vasárnapi, éjszakai vásárlásának biztosítására irányul (például non-stop kisbolt). Fel kell azonban hívni a figyelmet arra, hogy ez az általános kivétel semmilyen további korlátozást nem tartalmaz a tulajdonosi státuszon és az üzletméreten túl, így nem korlátozza sem az üzlet helyét, sem pedig az árusított terméket. Így a magyar egyéni vállalkozó a belvárosi bevásárlóközpontban lévő üzletében árusíthat brillekcsereket, luxustáskákat, laptopokat, de akár méhészeti termékeket. A vele szemben lévő számítástechnikai láncnak és divatboltoknak viszont be kell zárnia. Ebből eredően kérdéses, hogy ezeknek a munkavégzőknek miért nem kell megvédeni a vasárnapi pihenéshez való jogát, szemben ugyanazt a tevékenységet, akár ugyanott végző kereskedelmi lánc munkavállalóival. Miért van szükség pont az ő, minimálisnak nem minősíthető szolgáltatásukra?” (uo.). Ld. még uo. 122-123.

109 Ld. uo. 121.

110 A kiszolgáltatottsághoz ld. pl. Frivaldszky (2015a) 88., 90-91., 97., Schanda i. m. 139.

111 Gyulavári írja: „A 200 négyzetméteres kivételnek az ad jelentőséget, hogy korábban a vasárnapi vásárlás döntő része a multinacionális cégeknél zajlott. Mivel ez a kivétel mindkét kritériummal *kizárja a multinacionális cégeket*, ezért ők az új szabályozás egyértelmű vesztesei.” (ld. Gyulavári i. m. 121.); „[...] az általános kivétel a kisméretű, dominánsan magyar tulajdonban álló boltokkal szemben hátrányos helyzetbe hozta a közepes és nagy, dominánsan külföldi tulajdonban álló cégeket.” (uo. 122.); és a szabályozás bizonyos, prognosztizált gazdasági, társadalmi „hatásaival”, valamint egyéb – a jelenleg hatályos szabályozás köréből említve: a Kszvmtv. 1. §-a (2) bekezdésének 3. pontját és 5. §-ának (1)-(2) bekezdését érintő – („jogtechnikai”) kérdésekkel („malőrökkel”) is foglalkozik (uo. 123. és 124. – vö. Schanda i. m. 142.).

112 Ld. Frivaldszky (2015a) 72.

megfelelő mértéket megtartva, összhangban van az építő jellegű családi kikapcsolódással. A bevásárlóközpont ezzel szemben az egész család teljes vasárnapi idejét kívánja a mértéket nem ismerő fogyasztásra akcióikkal, reklámjaikkal és trükkös technikákkal (a hipermarket belső felépítésével, polcelrendezési stratégiákkal, illat- és fényeffektek tudatos alkalmazásával stb.) ráállítani a korlátot nem tekintő profitszerzés miatt, mégpedig az év összes vasárnapján. A gyermekeket is erre, azaz a folyamatos és egyre növekvő fogyasztásra kívánja szocializálni, ugyanis ők is a család döntéseinek aktív alakítói, s egyben ők azok, akik a jövő generációk törzsfogyasztói lesznek – legalábbis a bevásárlóközpont tulajdonosainak reményei, törekvései és számításai szerint. A családi kistermelőket, vállalkozókat felmutató helyi és regionális vásárok és piacok ezzel szemben nem kívánják – de nem is tudják – totális módon, azaz a család teljes vasárnapi idejét és az egész családot magát, illetve annak minden egyes tagját manipulatív módon teljes mértékben, az év minden vasárnapján a fogyasztásra ráállítani. Emellett az említett vásárok és piacok számos emberi és kulturális dimenzióval rendelkeznek (miközben természetesen az árusok mind saját portékáikat kívánják eladni, magukat hirdetni), amelyek a családok gazdagodására vannak, így közpolitikailag megkülönböztetendők a bevásárlóközpontoktól (hipermarketektől, plázáktól) a szabad vasárnap, azaz a vasárnapi kötelező zárva tartás szabályozása tekintetében.”¹¹⁵ „A 2014. évi CII. törvény »a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról« 1. § (2)-ben helyesen rendelkezik tehát a következőképpen: »E törvény hatálya nem terjed ki [...] 6. a piacon, továbbá helyi termelői piacon folytatott kereskedelmi tevékenységre; 7. a vásárokon folytatott kereskedelmi tevékenységre [...]«.”¹¹⁶

„Míg a történelemben a vasárnapot (templomot, Isten házát) a vásárnaptól (vásártól), addig manapság – többek között – a vasárnapi imént leírt vásározást kell határozottan megkülönböztetni a bevásárlóközpontokban és hipermarketekben fogyasztással eltöltött vasárnapoktól. A vásárokon kínált kézműves, művészi portékák az esztétikai vagy egyéb értékalapú önmeghatározást teszik lehetővé, s így az ezzel töltött közös családi idő az egzisztenciálisan értelemmel, például esztétikai vagy kulturális élményértékkel ’betöltött idő’ keretébe sorolható. A Hans-Georg Gadamer által ’betöltött idő’-nek nevezett idő az ünnepé, amely olyan esemény, amit az ember például a családjával egy ilyen feltöltődést jelentő kulturális-művészeti értéket képviselő vásáron átélhet. Ezzel szemben a gadameri értelemben vett ’üres idő’ vagy az unalommal függ össze (amit a plázákban a padokon ücsörgéssel, vagy céltalan lődörgéssel a polcok között lehet elütni) vagy olyan ’tevékenységgel, amellyel az időt »ki lehet tölteni«», mint amilyen például a »plázás shoppingoltság«. Csakugyan a hipermarketek és plázák fogyasztásra, mint létmódusra csábító reklámjai – főszabályként – a vásárlás révén történő önfelejtésre veszik rá a fogyasztót, ami kitölti ugyan a fogyasztó egész vasárnapját, mint üres, vagy egyenesen csak elütendő szabad (üres!) idejét, de az így egzisztenciális értelemben a »shoppingolás« után is üres marad. Az ilyen beállítottságú fogyasztó arra vágyik, hogy még több és több vásárlással töltsse ki az üres, és sajnos értelemmentes idejét, azaz voltaképpen saját ürességét. Márpedig ezt vásárolgatással, vagyis újabb és újabb szerzéssel sohasem lehet betölteni, ezért ezek az emberek – pontosabban: a fogyasztók – ördögi körbe kerülnek. Tágabb dimenzióban tekintve a kérdést azt mondhatjuk, hogy a helyi vagy regionális vásárok és a helyspecifikus piacok felkeresése a falusi és vidéki turizmus és helyi vendéglátás megannyi válfajához kötődik (természet- és országjárás, kultúrurizmus, horgász- és lovasturizmus, gasztroturizmus, fürdő- és wellness-turizmus, vásárturizmus, fesztiválturizmus, stb.), amelyeknek családokat megmozgató ereje a

---

113 Részletesen ld. uo. 70-72., 78-79., 81-97. A fogyasztásközpontú szemlélet, a fogyasztói társadalom témájához ld. még például Hámori (2015a) 131-133.

114 Ld. Frivaldszky (2015a) 95.

115 Ld. uo. 93-95.

116 Ld. uo. 95.

családoknak és a családok közösségeinek adhat értelmes és tartalmas kikapcsolódást. A falusi és a vidéki turizmus számos formája természetesen a helyi kézműves, ős- és kistermelői vásárok felkereséséhez, az ott árult portékák, termékek megvásárlásához elsőrendűen kötődik, ezáltal tágabb kontextusban a vidékfejlesztéshez is hozzájárul, nem utolsósorban támogatva ezzel az ebből élő családokat, helyi családi vállalkozásokat.”¹¹⁷

„A vásárokat a késő középkortól kezdve mindig is a kölcsönösség, egyfajta barátság (phília), és a fides, mint megbízhatóság jellemezte, mindenki kölcsönös gazdagodására. Korunkra térve azt mondhatjuk, hogy az ilyen típusú, családok közös önkéntes munkájára épülő, a családokat, az emberi kapcsolatokat az említett módon valóban gazdagító kereskedelmi-vásári tevékenység, valamint a hipermarketek és plázák vasárnap is nyitva tartó, akár 0–24 órás üzemidejű, családapák és családanyák tízezreit dolgoztató, személytelen és tömegérzést keltő, fogyasztói szemléletű kereskedelmi tevékenysége között különbséget szükséges tenni.”¹¹⁸

„A szabad vasárnap intézménye [...] antropológiai alapokon nyugszik, amelyet a sok évszázados időmúlás bőségesen visszaigazolt, s elhagyásának káros következményei is azt tapasztalatilag megerősíteni látszik. A bevásárlóközpontok és hipermarketek dolgozóinak joguk van a szabad vasárnapra megfelelő bér mellett, amelyet hétköznapi munkájukkal kell, hogy megkeressenek. Ez pedig a munkaadó felelőssége, míg az említett kereskedelmi egységekben vásárló százezreket nem éri olyan hátrány, ami ne tenné indokolttá a szabad vasárnap intézményének akár törvényi eszközökkel való bevezetését.”¹¹⁹

5. A diszkrimináció kérdése

---

117 Ld. uo. 95-96.

118 Ld. uo. 96. Vö. uo. 74.: „Óvakodni kell [...] attól, hogy a szabad vasárnap teljes közpolitikai kérdéskörét »elalkotmányjogiasítsuk«. Az alkotmányjog a jogilag kötelező kereteket, határokat és az elveket jelöli ki. Annak megválaszolása, hogy mi a különbség a helyi és regionális piacok, termelői és kézműves-vásárok (amelyekre a vasárnapi kötelező zárva tartás esetleg nem vonatkozik), valamint a hipermarketek és a bevásárlóközpontok között (amelyek vasárnap nem lehetnek nyitva), nem alkotmányjogi feladat. Ez ugyanis sokkal inkább olyan szakmai, szociológiai kérdés, amelynek eredményét az alkotmányjog alapul veszi, hogy ne történjen önkényes, azaz jogellenes különbségtétel az alanyi körök (kereskedelmi egységek) között.”

119 Ld. uo. 97. Vö. uo. 85.: „[...] a közpolitika állami aktora nem hivatott a polgárokat a legszemélyesebb dolgaikban direkt állami eszközökkel »nevelni«. Az osztársadalmilag relevánsan megjelenő, negatív társadalmi kihatású személyes és társadalmi szokásokkal azonban a közpolitika alkotójának foglalkoznia kell, amiként azt is kötelessége előmozdítania, ami a dolgozók és az emberek, mint 'családi lények' jogait védi. A vasárnap szabadnapként való intézményesítése éppen ilyen szükséges közpolitikai intézkedés az említettek érdekében, amelynek nemcsak filozófiai antropológiai, erkölcsi és pszichológiai, hanem (munka)szociológiai alapjai is vannak.”; uo. 89.: „A szabad vasárnap helyes szemléletű megéléséhez nyilván mélyebb antropológiai váltásra lenne szükség, de ez – mint már többször hangsúlyoztuk – nem lehet direkt módon megcélzott közpolitikai cél. A modern liberális társadalomszervezés koncepciójának alapvető vívmánya az, hogy családok és az egyének belső életét, cselekvését önmagában nem szabályozhatja az állam, amíg azzal másokat nem károsítanak, sértenek. A munkavállalók egészségvédelme és a családok integritásának védelme azonban a családokat szétziláló munkaadói munkaszervezéssel szemben igenis indokolja az állami beavatkozást. Mint már láthattuk, létezik a szabad vasárnaphoz való jog. Míg tehát a mai felfogásban a heti pihenőnaphoz való jog munkavállalói jog (bár eredetileg, nagyon helyesen, nem akármilyen heti pihenőnaphoz, hanem a vasárnapi pihenőnaphoz való jogot vívták ki a munkások), állíthatjuk, hogy a szabad vasárnaphoz való jog az embernek mint 'családi lény'-nek, illetve a családnak mint kollektív alanyának is elsőrendű joga. Ezért nem valósít meg paternalista közpolitikát vagy ilyen szemléletű jogalkotást az állam, ha ennek érvényt szerez, hanem éppen hogy jogot érvényesít.”; uo. 90.: „A család és a munkahely (munkaszervezés) igényeinek ütközésekor figyelemmel kell lenni arra, hogy a család mással nem pótolható, társadalmi alrendszer funkcionálisát meghaladó alapvető emberi és társadalmi értékkel bír. Az államnak tehát közpolitikai eszközökkel szükséges, akár a termelő vagy a kereskedelmi szektor érdekeivel szemben is védelemben részesítenie a családot.”

Kérdés, hogy: „A Kszvmtv. tartalmaz-e alaptörvény-ellenes rendelkezést?”¹²⁰ A 200 négyzetméteres árusítótér és az üzletben kereskedelmi tevékenységet folytató személy státusza alapján történő különbségtétel alaptörvény-ellenes-e?

A 41/2009. (III. 27.) AB határozat indokolása tartalmazza: „Az Alkotmánybíróság már több határozatban értelmezte az Alkotmány 70/A. §-ában foglalt tilalom alkotmányos tartalmát, az emberi méltósághoz való joggal [Alkotmány 54. § (1) bekezdés] szoros összefüggésben. Megállapította, hogy »a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni« [9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 46, 48.]. Rámutatott arra is, hogy »az alapjognak nem minősülő egyéb jogra vonatkozó, személyek közötti hátrányos megkülönböztetés vagy más korlátozás alkotmányellenessége akkor állapítható meg, ha a sérelem összefüggésben áll valamely alapjoggal, végső soron az emberi méltóság általános személyiségi jogával és a megkülönböztetésnek, illetve korlátozásnak nincs tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka, vagyis önkényes« [35/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 197, 200.]. Nem minden személyek közötti jogi megkülönböztetés minősül az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján alkotmányellenesnek (108/B/1992. AB határozat, ABH 1994, 523, 526.). A megkülönböztetés alkotmányossága csakis a mindenkori szabályozás tárgyi és alanyi összefüggéseiben vizsgálható. Nem minősül megengedhetetlen megkülönböztetésnek, ha a jogi szabályozás eltérő jogi helyzetben lévő, eltérő szabályozási körbe tartozó jogalanyi körre vonatkozóan állapít meg eltérő rendelkezéseket (881/B/1991. AB határozat, ABH 1992, 474, 477.). Ennek megfelelően alkotmányellenes megkülönböztetés csak összehasonlítható jogosultak vagy kötelezettek között vehető fel [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1993, 48, 65.].”¹²¹

Véleményem szerint a Kszvmtv. 6. §-a szerinti jogalanyi kör eltérő jogi helyzetben van, eltérő szabályozási körbe tartozik, mint a munkavállalók. Az Alkotmánybíróság is rámutatott arra, hogy a felek jogilag egyenlőtlen pozícióban vannak: „A munkaviszony jellemzője (a teljesség igénye nélkül) a függő, illetve az önállótlan munka, az ebből adódó alá-fölérendeltség, a munkáltató folyamatos utasítási, továbbá az utasítás végrehajtására nézve teljes körű ellenőrzési joga [...]”¹²² A Kszvmtv. 6. §-a szerinti jogalanyok dönthetnek úgy, hogy nem dolgoznak; e § pedig a munkavállalók között – a 200 négyzetméteres határ szempontjából – nem tesz különbséget: annak értelmében az általános zárvatartási időszakban a munkavállalók egységesen nem vehetnek részt a kereskedelmi tevékenység folytatásában (nem dolgozhatnak – azonos helyzetben vannak).¹²³

120 Vö. pl. Kszvmtv. 1. § (2) bekezdés 6-7. pont, 6. § és Alaptörvény M) cikk (1)-(2) bekezdés [„(1) Magyarország gazdasága az értékkeremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik. (2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”], XII. cikk (1)-(2) bekezdés [„(1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához. (2) Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.”], XV. cikk (1)-(2) bekezdés [„(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. (2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”].

121 Ld. 41/2009. (III. 27.) AB határozat, Indokolás III. 2.

122 Ld. uo. 2.2. Ld. még uo.: „[...] a munkajogi szempontból egyébként is általában gyengébb alkupozícióban lévő munkavállalók [...]”.

123 Vö. uo.: „Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Mt. 174. §-ával és 175. §-ával érintett munkavállalók – miután valamennyiüket munkaviszonyukkal összefüggésben érte kár – azonos helyzetben vannak. Az Mt. 174. és 175. §-aiban rögzített két kárfelelősségi forma viszont a munkavállalók között tesz különbséget: míg az Mt. 174. §-a alapján a munkáltató kárfelelőssége már akkor fennáll, ha a munkavállalót a kár a munkaviszonyával

Meglátásom szerint az alkotmányossági problémát inkább a 200 négyzetméteres és a tulajdoni rész alapján történő különbségtétel veti fel. Kérdés, hogy: „A megkülönböztetésnek, illetve korlátozásnak van-e tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka?”¹²⁴ „Van-e objektíve ésszerű indoka annak, hogy a törvényhozó miért épp a szóban forgó 200 négyzetméteres határhoz és tulajdoni részhez köti a Kszvmtv. 6. §-a szerinti nyitvatarthatóságot?”¹²⁵ Önmagában e „határ” alapján nem tűnik úgy, hogy az érintett tulajdonosok közötti megkülönböztetésnek lenne alkotmányos indoka;¹²⁶ és így alaptörvény-ellenes diszkrimináció látszik fennállni. Az árusítótérre vonatkozó négyzetméter megfelelő meghatározásához – a Kszvmtv. 6. §-ának összefüggésében – fogyasztóvédelmi érdekek fűződnek, tekintettel arra, hogy a tulajdonos(ok), illetve segítő családtagja(i) nagyobb árusítótér esetén – a fogyasztói jogok érvényesülése szempontjából – kevésnek

összefüggésben érte, kimentési lehetősége ugyanakkor rendkívül szűk körű; addig az Mt. 175. §-a szerinti vétkességi felelősség esetén a munkáltató felelőssége a munkavállalóval szemben csak akkor állapítható meg, ha a kár a munkavállalót a munkaviszonyával összefüggésben érte, és az közvetlenül a munkáltató vétkes kötelezettségzegésére vezethető vissza (a munkáltató mentesülésének feltétele a vétlenség bizonyítása). Az objektív kárfelelősség esetén a munkáltató teljes kárfelelősséggel tartozik, ha nem tudja bizonyítani a munkavállaló vétkes közrehatását [Mt. 174. § (3) bekezdés]; az Mt. 175. § (2) bekezdése alapján a munkavállaló vétlensége is csak akkor eredményezi a kárfelelősség megállapítását, ha a munkáltató vétkessége bizonyítható. Eszerint az Mt. 174. és 175. §-ában foglalt felelősségi szabályok alapján az őket a munkaviszonyukkal összefüggésben ért káruk és azok megtérítése szempontjából az egyébként a munkaviszonyaikból származó jogait és kötelezettségeiket tekintve nem különböző munkavállalók nincsenek azonos helyzetben, mivel a munkavállalók, akik kárigényüket az Mt. 175. §-a alapján érvényesíthetik, kedvezőtlenebb helyzetbe kerülnek a munkaviszonyukkal összefüggésben bekövetkezett káraik megítélésében.” („*két kárfelelősségi forma*”).

124 „Az Alkotmánybíróság [...] határozata szerint az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdése alapján a jogalanyok egyenlő kezelése a jogrendszer egészére kiterjedő követelmény [18/1992. (III. 30.) AB határozat, ABH 1992, 108, 114.]. Az Alkotmánybíróság az 53/1992. (X. 29.) AB határozatában (ABH 1992, 263.) azt is kifejtette, hogy a polgári jogi, magánjogi (mint a munkajogban) jogalanyok közötti megkülönböztetés – alkotmányos indok hiányában – ugyancsak alkotmányellenes.” (ld. uo. 2.1.) „Az Alkotmány 70/A. §-ából eredő általános jogegyenlőségi követelménye arra vonatkozik, hogy az állam, mint közhatalom a jogok és kötelezettségek elosztása során köteles egyenlőként – egyenlő méltóságú személyként – kezelni a jogalanyokat, a jogalkotás során a jogalkotónak mindegyikük szempontjait azonos körültekintéssel, elfogulatlansággal és méltányossággal kell értékelnie [lásd először: 9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 46, 48.; 21/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 73, 77-78.].” (ld. uo. 2.2.).

125 Vö. uo. 2.1.: „Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a munkáltató magánszemély mivolta nem azonos a »kiszegisztenciá«-val, illetve a gazdasági társasági formákban (pl. közkereseti társaság, betéti társaság) működő munkáltató erőforrásai is lehetnek erősen korlátozottak. A jogalkotó maximum tíz főfoglalkoztatott alkalmazásához köti a magánszemély munkáltatóra nézve kedvezőbb felelősségi szabályok alkalmazását.” (*létszámhatár*); „Jelen esetben az alkotmányossági problémát egyrészt a munkáltatói oldalról az okozza, hogy a munkáltatók meghatározott két csoportjára eltérő felelősségi szabályok vonatkoznak, továbbá ennek folytán a munkaviszonnyal összefüggésben a munkáltatók által okozott károk megtérítése szempontjából a kifogásolt szabályozás a munkavállalók azonos csoportjára nézve nem a tulajdonhoz való jog, hanem alapjognak nem minősülő egyéb jog tekintetében tesz különbséget.” („*a munkáltatók meghatározott két csoportjára eltérő*”); „Az Alkotmánybíróság szerint – nem vitatva, hogy a (teljes) foglalkoztatotti létszám egy bizonyos szempontból mutatja egy munkáltató gazdasági erejét – önmagában ez alapján a munkáltató gazdasági helyzete, teljesítőképessége, pénzügyi helyzete nem ítéltető meg. Ugyanígy nem függ a munkáltató cégformájától (pl. gazdasági társaság mivoltától) fizető-, illetve teljesítőképessége. (A magánszemély munkáltató egyebekben a munkavállaló alkalmazásának időtartama alatt bármikor gazdasági társasággá alakulhat át és ekkor már az általános szabályok szerint felel.) Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy nincs ésszerű alkotmányos indoka a munkáltatói felelősségi alakzatok közötti, a cégformán és a 10 fő főfoglalkoztatotti létszámon alapuló különbségtételnek.” (*önmagában*).

126 Vö. uo. 2.2.: „Az Alkotmánybíróság szerint az Mt. 175. § (1) és (2) bekezdésébe foglalt, a tíz főfoglalkozású munkavállalót foglalkoztató magánszemély munkáltató vétkességi felelősségi szabályai azzal, hogy azon munkavállalók között, akiknek a munkáltatójuk munkaviszonyukkal összefüggésben okozott kárt, aszerint, hogy önmagában milyen gazdasági formájú munkáltatónál állnak főfoglalkoztatásban különbséget tesznek, nem mérlegelik azonos körültekintéssel a munkavállalók egy csoportjának érdekeit. Egyben a tíz főfoglalkozású munkavállalót foglalkoztató magánszemély munkáltató és a többi munkáltató között a (fő)foglalkoztatotti létszám alapján történő, a munkáltatói kárfelelősségi formák közötti különbségtételnek a munkáltatók gazdasági-pénzügyi érdekeinek védelme alkotmányosan nem elfogadható indoka. Mindezek alapján megállapította, hogy

bizonyulhat(nak); ez azonban, amennyiben egyébként jogszabályban nincs meghatározva, hogy mekkora árusítótérhez hány munkavállaló szükséges, nem oszlatja el az alapterület-határral kapcsolatos alkotmányos aggályt. A tulajdoni rész szerinti határt illetően a törvényhozót talán az 1/5 tulajdoni résznél kevesebbel bíró (gyengébb pozícióban lévő) tulajdonosok és családjaik védelme motiválhatta.

A Kszvmtv. 6. §-ához fűzött indokolás szerint: „A törvény deklarált célja, hogy a családi kisvállalkozások működését ne akadályozza akkor, ha a tevékenységet kisebb méretű boltban (200 nm-t meg nem haladó árusító területen) folytatják, és az általános zárva tartási időszakban a kereskedelmi tevékenységet a tulajdonosok, vagy segítő családtagjaik maguk gyakorolják.”¹²⁷ Ez azonban az idézett alkotmánybírószági határozatban foglaltakkal ellentétesnek látszik: a Kszvmtv. 6. §-a a vállalkozások („családi kisvállalkozások”) között az árusítótér alapterülete alapján különbséget tesz, ami a kifejtettek értelmében aggályosnak tűnik. Sérülni látszik az Alaptörvény XV. cikkének (1)-(2) bekezdésében szereplő jogegyenlőség, diszkrimináció-mentesség követelménye: úgy tűnik, hogy a Kszvmtv. 6. §-a a 200 négyzetmétert meghaladó árusítótérrel rendelkező üzletet üzemeltető egyéni vállalkozó, egyéni cég, gazdasági társaság (akár családi kisvállalkozások) vállalkozási szabadságát, vállalkozáshoz való jogát alaptörvény-ellenesen korlátozza, sérti a tisztességes gazdasági versenyfeltételek biztosításának követelményét, illetve értelemszerűen az emberi méltóság

---

az Mt. 175. § (1) és (2) bekezdése az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésébe ütközése miatt alkotmányellenes, ezért azokat 2009. december 31. napjával megsemmisítette.” („önmagában milyen gazdasági formájú” és létszámhatár).

127 A Kszvmtv. általános indokolásának megfogalmazásában: „Fontos célkitűzése a törvénynek, hogy nem kívánja korlátozni a kis családi üzletek nyitva tartását akkor, ha ezek nem jelentős alapterületű kereskedelmi egységek, és az egyébként tiltott időszakokban az üzlet tulajdonosai, illetve segítő családtagjaik maguk végzik a kereskedelmi tevékenységet.”. Megjegyezzük: „nem jelentős alapterületű kereskedelmi egység”-et (200 négyzetmétert meg nem haladó árusítótérű üzletet) nem csak „családi kisvállalkozások” üzemeltethetnek.

tiszteletben tartásához való jogot [Alaptörvény M) cikk (1)-(2) bekezdés, II. cikk, XII. cikk (1) bekezdés¹²⁸].¹²⁹

A fentiekre tekintettel a Kszvmtv. 6. §-ának módosítására a következő javaslatot teszem: „Az üzlet az általános zárvatartási időszakban is nyitva tarthat, ha az általános zárvatartási időszakban kizárólag az üzletben kereskedelmi tevékenységet folytató egyéni vállalkozó, egyéni cég tagja, vagy gazdasági társaság természetes személy tagja maga, vagy az előbbieken felsoroltak segítő családtagja folytatja a kereskedelmi tevékenységet.”

6. Konklúzió

---

128 Vö. uo. I. cikk (1)-(4) bekezdés: „(1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsődrendű kötelezettsége. (2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait. (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. (4) A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.” A Kszvmtv. 1. §-ának (2) bekezdésében foglalt kivételek szabályozása véleményem szerint – tekintettel a Kszvmtv. 1. §-ához fűzött indokolásban ismertetett érvekre is [vö. pl. Frivaldszky (2015a) 93-96.] – nem vet fel olyan súlyos problémát, mint a Kszvmtv. 6. §-a szerinti különbségtétel. Ezen az állásponton van Gyulavári Tamás is: ld. Gyulavári i. m. 120-121. A Kszvmtv. 1. §-ához fűzött indokolás a következőket tartalmazza: „A törvény pontosan meghatározza azon tevékenységek körét, amelyekre kiterjed a törvény hatálya. A törvény elsősorban a kereskedelemről szóló törvényben meghatározott, kis- és nagykereskedelmi tevékenységre terjed ki, de nem terjed ki a vendéglátásra, és a szabadidő eltöltésével közvetlenül összefüggő szolgáltatási tevékenységekre. Azaz, a törvény szerint vasárnap is lehet pl. étteremben étkezni, kávézóba, vagy éppen moziba menni. Ugyancsak nem terjed ki a törvény hatálya a kereskedelmi jellegű turisztikai szolgáltatási tevékenységekre, valamint a szálláshelyen végzett kereskedelmi tevékenységekre (amely a pihenési célok biztosításának szükségességével összefüggő kivételnek tekinthető). A törvény – más európai uniós országok szabályozásával összhangban – konkrétan is nevesíti azon létesítményeket, tevékenységeket, amelyek nem esnek a hatálya alá, és így az előírt szabályoktól eltérő időben is nyitva tarthatnak. A dohányboltok, illetve gyógyszertárak jelenleg is külön ágazati szabályozás szerint működnek – nem a kereskedelemről szóló törvény hatálya alatt – melyek specifikus termékek kiszolgálásával különös szabályozást indokolnak. A nemzetközi forgalmú repülőterek, valamint az autóbusz és vasúti pályaudvarok a nemzetközi gyakorlat szerint indokolt kivételek az üzletek nyitva tartását szabályozó rendelkezések alól, különös tekintettel arra, hogy az itt bonyolított vásárlások elsősorban az utazás kényelmét, vagy egyéb, de semmiképpen sem a napi rendszeres bevásárlás céljait szolgálják. Intézményi kivételt jelentenek az egészségügyi, büntetés-végrehajtási, illetve katonai objektumok, amelyekben eleve korlátozott a kereskedelmi tevékenység, de amelyekben e tevékenység folyamatos biztosításának lehetősége az intézmények jellegére tekintettel egyébként indokolt. A gyakorlati kérdéseket, illetve a hagyomány szempontjait veszi figyelembe a törvény akkor, amikor az üzemanyagtöltő-állomások, illetve a piacokat és vásárokat a kivételek közé sorolja. Az üzemanyagtöltő-állomások a nemzetközi gyakorlat szerint indokolt kivételt jelentenek, hiszen az itt folytatott kereskedelmi tevékenység döntően az üzemanyag értékesítésére irányul (és semmiképpen sem a napi rendszeres bevásárlás lehetőségét teremti meg). A piacokat és vásárokat pedig hagyományosan vasárnap is tartanak, s ezt a hagyományt a törvény nem kívánja megtörni.”

129 Vö. 41/2009. (III. 27.) AB határozat III. 5.: „Az Alkotmánybíróság ezt követően azt az indítványi kérelmet vizsgálta, amely azt állítja, hogy a munkáltató objektív kárfelelősségének az Mt. 174. §-a szerinti szabályai miatt sérül az Alkotmány 9. § (2) bekezdésében biztosított vállalkozás joga. Érvelése szerint az Alkotmány 9. § (1) bekezdése alapján a magánszemély vállalkozókat és a gazdasági társaságokat azonos védelem illeti meg, ezért a vállalkozások különböző formái közötti megkülönböztetés sérti az Alkotmány 9. § (2) bekezdését, mert torzíja a vállalkozások között a versenyt. Az 54/1993. (X. 13.) AB határozatban az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy »[a] vállalkozás joga a foglalkozás szabad megválasztásához való alkotmányos alapjog [Alkotmány 70/B. § (1) bekezdés] egyik aspektusa, annak egyik, a különös szintjén történő megfogalmazása. A vállalkozás joga azt jelenti, hogy bárkinek Alkotmány biztosította joga a vállalkozás, azaz üzleti tevékenység kifejtése. (...) A vállalkozás joga ugyanis a fentiek értelmében egy bizonyos, a vállalkozások számára az állam által teremtett közgazdasági feltételrendszerbe való belépés lehetőségének biztosítását, más szóval a vállalkozóvá válás lehetőségének – esetenként szakmai szempontok által motivált feltételekhez kötött, korlátozott – biztosítását jelenti. A vállalkozás joga tehát nem abszolutizálható, és nem korlátozhatatlan: senkinek sincs alanyi joga

A munkavállalók pihenéshez, egészséghez, vallásszabadsághoz, emberi méltósághoz való jogának érvényesülése, a család(ok) védelme érdekében a vállalkozáshoz való jog az üzletek nyitva- illetve zárva tartásának Kszvmtv. szerinti, a diszkrimináció-mentesség alaptörvényi követelményét nem sértő módon, vagyis a 6. § javasolt módosításával történő szabályozásával korlátozható.¹³⁰

A mértékletes korlátozás meggyőződésem szerint objektíve a fogyasztók és a munkáltatók érdekében is áll. Az állam a fogyasztók és a munkáltatók, a tulajdonosok objektíve erkölcsös érdekében is köteles mértékletesen, a józan észnek megfelelően fellépni a káros fogyasztói és munkáltatói, kereskedői szokásokkal szemben. Ez az érdek tükröződik részben (a fogyasztók vonatkozásában) a Kszvmtv. preambulumban és általános indoklásában is, amikor azt olvassuk, hogy: „[...] a családi közösségek megtartóerejét kell erősíteni”, „A törvény [...] elősegítse azt is, hogy a vasárnap valóban az ország döntő része számára pihenőnap legyen. Olyan szabadnap, amelyen a családi együttlétre nyitva álló rövid időt nem kurtítja még a vásárlással eltöltött idő is.” A törvényhozó ezzel a fogyasztók családjait is védi [vö. Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés és M) cikk (2) bekezdés]. Az állam – az Alaptörvény hivatkozott rendelkezései alapján – sem lehet közömbös (tétlen) az emberek, a családok, köztük a fogyasztók egészsége, jólléte tekintetében, akkor sem, ha az adott fogyasztói magatartás közvetlenül csak magát az adott fogyasztót károsítja, hanem annak kellő védelmében, érdekében megfelelően fel kell lépnie. A károsító, ártó magatartás a közösséget is hátrányosan érinti, annak „levét” mások is elszívják. Ha az egyén károsodik, a közösség is károsodik; de ettől „függetlenül” – az ember értékénél fogva – sem („lenne”) hagyható az önpusztítás (önbutítás). Az más kérdés, hogy melyek a mértékletes eszközök; amelyek bemutatására törekedtünk (ld. Kszvmtv. 6. §-ának javasolt módosítása és munkajogi szabályozás). Az a munkáltatók, kereskedők, tulajdonosok igazi javát sem szolgálja, hanem sérti vagy veszélyezteti, ha a kellő mértéket elveszítve, vagy meg sem találva foglalkoztatnak, kereskednek (vö. pl. kizsákmányolás, profitmaximalizálás); nem vitatva, az érdekek összeegyeztetése sokszor nem könnyű és súlyos feladat. Az önző magatartás az önző méltóságát is sérti, nem méltó az emberhez, amellyel szemben az állam az említett okok miatt és módon nem lehet közömbös – és mi sem. Az emberi méltóság sérthetetlen (Alaptörvény II. cikk első mondat), az emberi méltóságot nem szabad megsérteni – a saját méltóságunkat sem, jog az emberi méltóság tiszteletben tartásához van.

---

meghatározott foglalkozással kapcsolatos vállalkozás, sem pedig ennek adott vállalkozási jogi formában való gyakorlásához. A vállalkozás joga annyit jelent – de annyit alkotmányos követelményként feltétlenül –, hogy az állam ne akadályozza meg, ne tegye lehetetlenné a vállalkozóvá válást« (ABH 1993, 340, 341.). A 13/1995. (III. 1.) AB határozatában az Alkotmánybíróság továbbá kifejtette: »A jogalkotónak nagy a szabadsága a vállalkozások keretétől szolgáló feltételrendszer (például az adórendszer) megteremtése tekintetében. A jogalkotót itt csak az a követelmény köti, hogy ne alakítson ki olyan feltételrendszert, amelynek keretei között lehetetlenné válna a vállalkozáshoz való alapjog gyakorlása« (ABH 1995, 77, 79.). Az indítványozó az Alkotmány 9. § (2) bekezdésének sérelmét arra alapította, hogy az Mt. 174. §-a különbséget tesz a munkáltatók között azok szervezeti formája alapján. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítványozó által megjelölt Mt. 174. §-a nem tartalmaz megkülönböztetést sem a munkáltatók formái, sem a munkáltatók egyéb helyzetére nézve, tekintettel arra, hogy az abban foglalt általános szabályként valamennyi munkáltatóra (függetlenül azok cégformájától) nézve egységes szabályozást tartalmaz. Az indítványozói érvelés szerinti megkülönböztetést az Mt. 175. §-ának rendelkezései rögzítették, melynek vizsgálatát az Alkotmánybíróság jelen határozatának III.2. pontjában már elvégezte, és annak alkotmányellenességét állapította meg. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítványozó által támadott Mt. 174. §-a a munkáltató vállalkozáshoz való jogát nem korlátozza, így az az Alkotmány 9. § (2) bekezdését nem sérti, ezért az indítványt ebben a részében elutasította.”

130 Vö. Alaptörvény L) cikk (1)-(3) bekezdés, M) cikk (1)-(2) bekezdés, I. cikk (3) bekezdés, II. cikk, VII. cikk (1) bekezdés, XII. cikk (1) bekezdés, XV. cikk (1)-(2), (5) bekezdés, XVII. cikk (4) bekezdés, XX. cikk (1) bekezdés.

RECENZIO

HÁMORI ANTAL

A CSALÁDSZINÓDUS ZÁRÓJELENTÉSÉNEK BIOETIKAI VONATKOZÁSAI

A Püspöki Szinódus zárójelentése a családról Ferenc pápának, A Püspöki Szinódus 14. Rendes Közgyűlésének (2015. október 4–25.) záróokmánya „A család hivatása és küldetése az Egyházban és a mai világban” témakörben magyar nyelven Tózsér Endre SP fordításában, a Római Dokumentumok című sorozat XLVI. köteteként, Dr. Németh László Imre sorozatszerkesztésében, a Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója kiadásában, Budapesten, 2015-ben jelent meg (HU ISSN 2061-6562, ISBN 978 963 277 587 6 XLVI kötet, 99 oldal; a továbbiakban: zárójelentés). A fordítás alapjául szolgáló kiadás: *Relazione Finale del Sinodo dei Vescovi al Santo Padre Francesco* (24 ottobre 2015), Bollettino, Sala Stampa della Santa Sede, 24. 10. 2015 [B0816], valamint: *L'Osservatore Romano*, ed. quotidiana, Anno CLV, n. 245, 26–27. 10. 2015.

A zárójelentésnek a bioetikai témák szempontjából is fennálló jelentőségét az 5. és a 6. oldalon lévő rövidítések jegyzékében szereplő gazdag forrásanyag is jelzi. A 97-99. oldalakon található tartalomjegyzék alapján pedig könnyen láthatjuk a Bevezetés (7-9. o.) és a Befejezés (94. o.) keretébe ágyazott, a Szent Családhoz szóló imádsággal végződő (95. o.) dokumentum világos és logikus felépítését: I-III. rész, mindegyik I-IV. fejezettel. Az I. rész A családot meghallgató Egyház, a II. rész A család Isten tervében, a III. rész A család küldetése címet viseli.

Az I. rész (10-37. o.) fejezetei: I. A család és az antropológiai-kulturális környezet (11-16. o., 5-10. pont), II. A család és a társadalmi-gazdasági környezet (17-21. o., 11-16. pont), III. Család, inklúzió és társadalom (22-33. o., 17-29. pont), IV. Család, affektivitás és élet (34-37. o., 30-34. pont); a II. rész (38-60. o.) fejezetei: I. A család az üdvösség történetében (40-45. o., 37-41. pont), II. A család az Egyház tanítóhivatalában (46-50. o., 42-46. pont), III. A család a keresztyén tanításban (51-56. o., 47-51. pont), IV. A család egyházi teljessége felé (57-62. o., 52-55. pont); a III. rész fejezetei: I. A család képzése (63-68. o., 57-61. pont), II. A család, az élet továbbadása és a nevelés (69-75. o., 62-68. pont), III. Család és lelkipásztori kísérés (76-87. o., 69-86. pont), IV. Család és evangelizáció (88-93. o., 87-93. pont). Az alábbiakban a zárójelentésnek a bioetikailag különösen is releváns, az élet továbbadásával, a kezdődő vagy a végső szakaszához érkezett élet védelmével kapcsolatos pontjait részletesebben érintem, nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni a családról szóló gazdag üzenet tágabb összefüggéseinek jelentőségét (vö. pl. 76. pont).

Mindjárt a zárójelentés elején, egész pontosan a 4. pontjában olvashatjuk: „A férfi és a nő házasságán alapuló család a személyes szeretet nagyszerű és nélkülözhetetlen helye, amely továbbadja az életet.”; vö. uo. 5. pont: „[...] Isten adománya [...]”; 11. pont: „[...] a társadalom alapja”; 12. pont: „[...] a társadalom elsődleges java”, „alapsejtje, megteremti azokat a szilárd közösségi kapcsolatokat, amelyekre az emberi együttélés épül, a gyermekvállalással és gyermekei felnevelésével biztosítja a társadalom megújulását és jövőjét.”

A zárójelentés kiemelt figyelmet fordít az idősekre is: „A családok többsége megbecsüli az időseket, szeretettel veszi körül és áldásnak tekinti őket. Külön elismerés jár a

családtársulatoknak és családmozgalmaknak, amelyek az idősekért dolgoznak, spirituális és szociális téren, de különösen is együttműködve a lelkigondozással foglalkozó papokkal. Bizonyos helyeken az időseket értéknek tekintik, mert biztosítják a stabilitást, a folyamatosságot, valamint a családok és a társadalom emlékezetét. A fokozottan iparosodott társadalmakban, ahol számuk általában növekszik, míg a születések száma csökken, az a veszély fenyegeti őket, hogy tehernek tekintik őket. Ugyanakkor a gondoskodás, melyet igényelnek, gyakran kemény próba elé állítja szeretteiket. »Az idősek olyan férfiak és nők, apák és anyák, akik előttünk járták ugyanazt az utat, mint mi, ugyanabban a házban éltek, mint mi, ugyanúgy megvívták mindennapi küzdelmüket az emberhez méltó életért, mint mi. Olyan férfiak és nők ők, akiktől sokat kaptunk. Az idősek nem idegenek. Az idősek mi vagyunk: előbb-utóbb megöregszünk, elkerülhetetlenül, még ha nem is gondolunk rá. És ha nem tanulunk meg jól bánni az idősekkel, akkor majd velünk is így bánnak.« (17. pont)

„Az élet befejező szakaszának értékelése ma annál szükségesebb, minél jobban igyekszik az ember mindenáron kitolni az elmenetel idejét. Az öregek törekvéségét és másoktól való függését időnként pusztán anyagi előnyökért méltánytalanul kihasználják az emberek. Sok család tanítja azt nekünk, hogy lehetséges szembenézni az élet utolsó szakaszával, ha meglátjuk az egész emberi létezés beteljesedésének és a húsvéti misztériumba való bekapcsolódásának értelmét. Nagy számban fogadnak be időseket egyházi intézményekbe, ahol – anyagi és spirituális szempontból – derűs és családi környezetben élhetnek. Az eutanázia és a segítséggel elkövetett (asszisztált) öngyilkosság súlyos fenyegetést jelent a családokra az egész világon. Ezek gyakorlata törvényes sok államban. Az Egyház – amellet, hogy határozottan ellenzi e gyakorlatokat – kötelességének érzi, hogy segítse azokat a családokat, amelyek gondjukat viseli idős és beteg családtagjaiknak, és hogy minden módon képviselje a személynek az élet természetes végéig tartó méltóságát és értékét.” (20. pont)

A zárójelentés 21. pontja pedig – „Különleges gondoskodást igénylő személyek” címmel – a következő értékes sorokat tartalmazza: „Különös odafigyelést igényelnek a fogyatékosággal élő személyek családjai, amelyekben az életet megzavaró hendikep mély és váratlan kihívás elé állítja a családot, és felborítja az egyensúlyt, a vágyakat és a várakozásokat. Ez ellentétes érzelmeket kelt és nehéz döntéseket eredményez, melyeket nehéz kezelni és feldolgozni, továbbá feladatok, sürgős teendők elvégzésére és új felelőségek vállalására kötelez. A család megjelenése és egész életritmusa alapvetően megváltozik. Nagy megbecsülést érdemelnek azok a családok, amelyek szeretettel elfogadják a fogyatékos gyermekkel járó nehéz megpróbáltatást. Értékes tanúságot tesznek az Egyház és a társadalom előtt az élet ajándékához való hűségéről. A család – a keresztény közösséggel együtt – a törekvéség misztériuma elfogadásának és kezelésének útján a gesztusok és a nyelvezet, a megértés és az identitás új formáit fedezheti fel. A fogyatékkal élők ajándékot és kedvező alkalmat jelentenek a családnak, hogy növekedjen a szeretetben, egymás segítségével és az egységben. Az Egyház, Isten családja, befogadó otthon kíván lenni a családok számára, melyekben fogyatékos személyek élnek. Segítséget nyújt kapcsolataik ápolásához és a gyermekneveléshez, és külön lehetőségeket nyújt a közösség liturgikus életében való részvételre. Vannak olyan magukra hagyott vagy magukra maradt fogyatékos emberek, akiknek az egyházi befogadó intézmények jelentik az egyetlen családot. A szinódus hálás és szívből jövő köszönetét fejezi ki nekik. A beilleszkedési folyamat nehezebbnek bizonyul azokban a társadalmakban, ahol tovább él a megbélyegzés és az előítélet, melyet még valamiféle eugenetikai elmélettel is alátámasztanak. Ellenben sok család, közösség és egyházi mozgalom felfedezi és ünnepli Istennek a különleges gondoskodást igénylő emberekben adott ajándékait, különösen az ő egyedülálló kommunikációs és társulási képességüket. Különösen oda kell figyelni azokra a fogyatékos emberekre, akik túléltek szüleiket, és a tágasabb családra, amely támogatta őket életük folyamán. Azoknak a halála, akik szerették őket, és akiket ők

szettek, különösen sérülékennyé teszi őket. Az a család, amely a hit szemével elfogadja a fogyatékkal élő személyek jelenlétét, felismerheti és biztosíthatja minden élet jóságát és értékét, annak szükségleteivel, jogaival és kedvező lehetőségeivel együtt. Az ilyen család ellátási és gondoskodási formákat szorgalmaz majd, társaságot és szeretetet nyújt az élet minden szakaszában.” (vö. 62. pont)

A zárójelentés 26. pontja Ferenc pápát idézve kimondja, hogy: „A gyermekek [...] emlékeztetnek bennünket arra, hogy mindig gyermekek vagyunk [...]. Ez pedig mindig eszünkbe juttatja azt a tényt, hogy az életet nem mi adtuk magunknak, hanem kaptuk.” A 27. pontban arról is olvashatunk, hogy a nők kizsákmányolásához és a test elleni erőszakhoz gyakran kapcsolódik abortusz és kikényszerített sterilizáció. Ehhez jönnek még az utódnemzéssel kapcsolatos praktikák, mint a bérnyaság vagy az ivarsejt- és embriókereskedelem negatív következményei.”

A 32-33. pont vonatkozó részei szerint: „A demográfiai csökkenés – melynek oka a születésellenes gondolkodásmód, és amelyet a »reproduktív egészséget« hangsúlyozó világméretű politikák mozdítanak elő – fenyegeti a nemzedékek közötti köteléket. Ebből anyagi elszegényedés és általánossá váló reményvesztettség is következik.” „A biotechnológiai forradalom az emberi utódnemzés területén megteremtette a nemzési tevékenység manipulálásának lehetőségét, függetlenné tette az utódnemzést a férfi és nő közötti szexuális kapcsolattól. Ily módon az emberi élet és a szülői mivolt egymással összeköthető és egymástól elválasztható valóságokká váltak, amelyek elsődlegesen az egyének és az együtt élő – nem szükségszerűen heteroszexuális és szabályszerűen egybekelt – párok vágyainak vannak alávetve. Ez a jelenség az utóbbi időben egészen újként jelent meg az emberiség színpadán, és egyre jobban terjed. Mindez erősen kihat a kapcsolatok dinamikájára, a társadalmi élet szerkezetére és a jogi szabályozásra, amely megpróbálja a már meglévő gyakorlatokat és az egymástól eltérő helyzeteket jogi keretek közé vonni. Ebben a helyzetben az Egyház szükségét érzi, hogy az igaz-ságot kifejező és az emberekbe reményt öntő szót mondjon. Abból a meggyőződésből kell kiindulni, hogy az ember Istentől jön, és állandóan az ő jelenlétében él: »Az emberi élet szent, mert kezdetétől fogva 'Isten teremtő erejét' igényli, és mindenkor különleges kapcsolatban marad teremtőjével, egyetlen céljával. Csak Isten az élet ura kezdetétől végéig: Senki, semmilyen körülmények között, nem sajátíthatja ki magának a jogot arra, hogy egy ártatlan emberi lényt szándékosan elpusztítson« (DV, Bevezetés, 5; vö. EV 53).”

A zárójelentés 62. és 63. pontja (is) kifejezetten az élet továbbadásával és az utódnemzés felelősségével foglalkozik: „[...] A hitvesi szeretet személyes és emberileg teljes jellegének megfelelően a családtervezés helyes útja a házaspár közötti egyetértő párbeszéd, az időszakok tiszteletben tartása és a partner méltóságának figyelembevétel. Ebben az értelemben újra kell olvasni a *Humanae vitae* enciklikát (vö. 10–14) és a *Familiaris consortio* apostoli buzdítást (vö. 14; 28–35) annak érdekében, hogy felébredjünk az utódnemzésre való hajlandóságot, az étellel gyakran ellenséges közgondolkodással szemben. Újra meg újra buzdítani kell a fiatal házaspárokat az életadásra. Ily módon növekedhet az étellel szembeni nyitottság a családban, az Egyházban és a társadalomban. A gyermekek számára létrehozott számos intézményén keresztül az Egyház hozzájárulhat egy olyan társadalom megteremtéséhez, de egy olyan hívő közösség megteremtéséhez is, amely sokkal jobban gyermekbarát. A bátorság az élet továbbadására jelentősen megnő ott, ahol a kisgyermeknek megfelelő légkört hoznak létre, amelyben segítséget és kísérést kínálnak a gyermeknevelés munkájához (együttműködés plébániák, szülők és családok között).”

„A gyermekvállalás melletti felelős döntés feltételezi a lelkiismeret képését, a lelkiismeret pedig »az ember legrejtettebb magva és szentélye, ahol egyedül van Istennel, akinek szava visszhangzik bensőjében« (GS 16). Minél jobban igyekeznek a házaspár meghallani lelkiismeretükben Istent, az ő parancsait (vö. Róm 2,15), és engedik, hogy

spirituálisan kísérjék őket, döntésük annál inkább lesz igazán mentes szubjektív tetszésüktől és a környezetük viselkedésmódjaihoz való alkalmazkodástól. A lelkiismeret ezen méltósága iránti szeretetből az Egyház minden erejével visszautasítja az államnak a fogamzásgátlás, a sterilizáció vagy egyenesen az abortusz érdekében tett erőszakos beavatkozásait. A »termékenység természetes ciklusain« (HV 11) alapuló módszerekhez való folyamodást bátorítani kell. Világossá kell tenni, hogy »e módszerek tiszteletben tartják a házastársak testét, bátorítják az egymás közti gyengédséget és elősegítik a hiteles szabadságra való nevelést« (KEK 2370). Mindig hangsúlyozni kell, hogy a gyermekek Isten csodálatos ajándékai, öröm a szülők és öröm az Egyház számára. Az Úr rajtuk keresztül újíttja meg a világot.»

Végezetül, mintegy összefoglalásként, bioetikai szempontból kiemelendő a 64. pont, amely azt hangsúlyozza, hogy az élet minden életszakaszban érték: „Isten ajándéka és minket felülmúló misztérium. Ezért semmiképpen sem szabad eldobni a kezdődő vagy a végső szakaszához érkezett életet. Épp ellenkezőleg, különös odafigyelést kell biztosítani az élet eme két fázisának. Manapság túl könnyedén »az embert önmagában olyan árucikknek tekintik, akit használni, majd eldobni lehet. Elindítottuk a 'kidobás' kultúráját, amelyet ráadásul még támogatnak is« (EG 53). E téren a család feladata – az egész társadalom támogatásával –, hogy befogadja a születő életet, és gondját viselje az utolsó fázisához érkezett életnek. Az abortusz drámájával kapcsolatban az Egyház elsősorban kijelenti az emberi élet szent és sérthetetlen jellegét, és konkrétan is munkálkodik az élet védelme érdekében (vö. EV 58). Intézményeinek köszönhetően tanácsadást nyújt az állapotos nőknek, támogatja a leányanyákat, segíti az elhagyott gyermekeket, közel van azokhoz, akik abortuszon mentek keresztül. Az egészségügyben dolgozóknak emlékezniük kell a lelkiismereti tiltakozás erkölcsi kötelességére. Ugyanilyen módon az Egyház nemcsak sürgetőnek tartja, hogy kijelentse az ember jogát a természetes halálhoz, elkerülve a »terápiás konokságot« és az eutanáziát, hanem gondoskodik is az idősekről, védelmezi a fogyatékosággal élőket, segíti a terminális betegeket, erőt önt a haldoklóba, határozottan elutasítja a halálbüntetést (vö. KEK 2258).»

A Magyar Bioetikai Szemle következő számában közöljük Ferenc pápa családszinódus kapcsán kiadott, *Amoris laetitia* (A szeretet öröme) kezdetű apostoli buzdításának bioetikai szempontból különösen fontos részeit ismertető írásunkat. Az apostoli buzdítást Budapesten is bemutatták (ld. Magyar Kurír 2016. április 8.).

FERENC PÁPA MEGNYITÓBESZÉDE A CSALÁDSZINÓDUSON

(2015. október 5.)[†]

(fordította: Tózsér Endre SP)

Kedves Öbaldogságai, Eminenciák, Excellenciák, testvérek és nővérek!

Az egyház ma folytatja a családdal foglalkozó rendkívüli szinódus összehívásával – és nyilvánvalóan már sokkal korábban is – elkezdett párbeszédet, hogy kiértékelje és megvitassa a munkadokumentum (*Instrumentum laboris*) szövegét, amelyet a szinódusi beszámoló (*Relatio Synodi*), valamint a püspöki konferenciáktól és az arra jogosult szervezetektől kapott válaszok alapján állítottak össze.

A szinódus, jól tudjuk, azt jelenti, hogy együtt haladunk, a *kollegialitás* és a *szinodalitás* szellemében, bátran magunkévá téve a *parrésziát* [a nyílt beszédet], az apostoli és tanbéli buzgóságot, a bölcsességet, az őszinteséget, és mindig szemünk előtt tartva az egyház és a családok javát, valamint a *suprema lexet* [a legfőbb törvényt], a *salus animarumot* [a lelkek üdvösségét] (vö. CIC 1752. kánon).

Szeretnék emlékeztetni arra, hogy a szinódus nem konferencia vagy „társalgó”, nem parlament vagy szenátus, ahol egyezséget köt az ember. A szinódus ehelyett *az egyház valóságának egyik kifejeződése*, vagyis az egyházzal van szó, amely együtt halad, hogy a hit szemével és Isten szívével értelmezze a valóságot; az egyházzal van szó, amely a *hitletéteményhez* való hűségről kérdezi önmagát, hiszen számára a hitletétemény nem megtekintendő s nem is csak megőrzendő múzeumot jelent, hanem olyan élő forrást, amelyből az egyház csillapítja szomját, hogy felfrissítse és megvilágosítsa *az élet letéteményét*.

A szinódus szükségszerűen az egyház ölen és Isten szent népén belül mozog, melynek pásztoraiként, vagyis szolgálóiként részei vagyunk. Továbbá a szinódus védett tér is, ahol az egyház megtapasztalja a Szentlélek működését. A szinóduson a Lélek szól az összes olyan személy nyelvén keresztül, akik engedik vezetni magukat Istentől, aki mindig meglepetést okoz, Istentől, aki feltárja a kicsinyeknek azt, amit elrejt a bölcsék és okosak elől, Istentől, aki az emberért teremtette a törvényt és a szombatot, és nem megfordítva, Istentől, aki otthagyja a kilencvenkilenc bárányt, hogy megkeresse az egyetlen elveszettet, Istentől, aki mindig nagyobb a mi logikáinknál és számításainknál.

Ne felejtjük el azonban, hogy a szinódus csak akkor lehet a Szentlélek működésének tere, ha mi, résztvevők *apostoli buzgóságba, evangéliumi alázatba és bizakodó imádságba* öltözünk.

Az apostoli buzgóság nem engedi magát megfélemlíteni sem a világ kísértéseitől, melyek ki akarják oltani az emberek szívében az igazság fényét, kicsi és mulékony fényekkel helyettesítve azt, sem néhány ember keményszívűségétől, akik jó szándékuk ellenére eltávolítják az embereket Istentől. „Az apostoli bátorság azt jelenti, hogy életet viszünk másoknak, nem pedig azt, hogy keresztény életünkből emlékmúzeumot hozunk létre” (*Homília a Szent Márta-házban*, 2015. április 28.).

Az evangéliumi alázat azt jelenti, hogy félre tudjuk tenni saját szokásainkat [konvencióinkat] és előítéleteinket, hogy meghallgassuk püspöktestvéreinket és beteljük Istennel. Az alázat azt jelenti, hogy nem mutogatunk ítélkezően másokra, hanem kinyújtjuk

---

[†] Ld. Magyar Kurír 2015. október 5. (www.magyarkurir.hu).

feljűk kezűnk, hogy felemeljűk őket anélkül, hogy valaha is jobbnak éreznénk magunkat náluk.

A *bizakodó imádság* a szív tevékenysége, amikor megnyílik Isten előtt, amikor elhallgat bennűk minden zaj, hogy meghallhassuk Isten szelíd hangját, aki a csendben szól hozzánk. Isten meghallgatása nélkül szavaink csak nem tápláló, űres szavak lesznek. Ha nem engedjűk, hogy a Szentlélek vezessen minket, az összes döntésűnk csak „díszlet” lesz, amely ahelyett hogy felmagasztalná, elfedi és elleplezi az evangéliumot.

Kedves testvérek!

Miként mondtam, a színódus nem parlament, ahol ahhoz, hogy egyetértésre vagy közös megegyezésre jusson az ember, tárgyalni, alkudozni vagy kompromisszumot kötni kell, ehelyett a színódus egyetlen módszere az, hogy megnyílik a Szentlélek előtt, apostoli bátorsággal, evangéliumi alázattal és bizakodó imádsággal, hogy ő legyen az, aki vezet és megvilágosít minket, és aki nem személyes véleményeinket állítja szeműnk elé, hanem az Istenbe vetett hitet, a tanítóhivatalhoz való hűséget, az egyház javát és a *salus animarumot* [a lelkek űdvösségét].

Végezetűl szeretnék szűvből köszönetet mondani Lorenzo Baldisseri bíboros őeminenciájának, a színódus fűtitkárának, Mons. Fabio Fabene őexcellenciájának, a színódus altitkárának, Erdő Péter bíboros őeminenciájának, a fűrelátornak és Mons. Bruno Forte őexcellenciájának, különleges titkárnak, továbbá a delegált elnűkűknek, a fogalmazóknak, a tanácsadóknak, a fordítóknak és mindazoknak, akik az egyházhoz való igazi hűséggel és íranta érzett teljes odaadással dolgoztak: szűvből köszönöm!

Hasonlóképpen köszönetet mondok mindnyájatoknak, kedves színódusi atyák, testvéri delegátusok, férfi és nő auditorok, tanácsosok, tevékeny és gyűmölcsözű részvételetekért.

Szeretnűm külön is kifejezni köszönetemet az itt jelen lévű újságírűknek, és azoknak is, akik távolról követnek minket. Köszönet szenvedélyes részvételetekért és csodálatraméltó figyelmetekért.

Most tehát elkezdjűk utunkat a Szentlélek segítségét és a Szent Család, Jézus, Mária és Szent József közbenjárását kérve. Köszönűm!

* * *

FERENC PÁPA BESZÉDE KATOLIKUS NŰGYŰGYÁSZOKHOZ

(2013. szeptember 20.)

(fordította: Leszkovszky Gy. Pál)

Az első pont, amelyet meg szeretnűk osztani Önűkkel az, hogy ma az orvosi hivatást illetű ellentmondásos helyzet tanűi vagyunk. Egyrészt látjuk – és hálát adunk érte Istennek – az orvostudomány haladását, a tudósok munkájának köszönhetően, akik türelemmel és fáradságot nem kímélve új kezelések felfedezésének szentelik magukat. Másrészt azonban konstatáljuk azt a veszélyt is, hogy az orvos, mint az élet szolgája, elveszti önazonosságát.

A kulturális eltévelyedés azt is elérte, ami megtámadhatatlan területnek látszott: az Önűk területét, az orvostudományt! Jóllehet természetűknél fogva az élet szolgálata a rendeltetésűk, olykor rábírták az egészségűgyhöz tartozű foglalkozásokat arra, hogy ne tiszteljűk az életet. Ezzel szemben, amint a Caritas in Veritate enciklika emlékeztet rá, „A valódi fejlődés központja az életre való nyitottság.” Nincs valódi fejlődés e nélkül, az életre való nyitottság nélkül. „Ha elvész az egyeni és társadalmi érzékenység az új élet elfogadása íranta, akkor az elfogadásnak a közösség számára szűkséges többi formái is elapadnak. Az élet

^{T*} Ld. <http://www.fiamc.org/texts/holyfather/holy-father-to-fiamc-mater-care-international/>

elfogadása ugyanis mozgósítja az erkölcsi energiákat, és képessé tesz a kölcsönös segítségre.” (28. pont)

Az ellentmondásos helyzet nyilvánul meg abban a tényben, hogy miközben új jogokat tulajdonítanak a személynek, olykor állítólagos jogokat is, nem védelmezik az életet mindig úgy, mint első rangú értéket, és mint minden ember elsőrendű, alapvető jogát. Az orvosi tevékenység végső célja mindig az élet védelme és támogatása marad.

A második pont: ebben az ellentmondásos összefüggésben az Egyház a lelkiismerethez fordul, az egészségügy minden hivatásos és önkéntes munkatársának lelkiismeretéhez, és különösen Önökhöz, nőorvosokhoz, akiknek hivatása az új emberi életek születésében való közreműködés. Önöknek különleges, tanulást, lelkiismeretet és emberséget követelő hivatásuk és küldetésük van. A szülésnél segédkező asszonyokat valamikor „társ-anyáknak” nevezték, azaz mint anyának a másikkal, az igazi anyával együtt. Önök is „társ-anyák” és „társ-apák”.

A hasznosság elterjedt felfogásának, a „selejt kultúrájának”, amely ma sokak szívét és értelmét rabságban tartja, nagyon nagy ára van: emberi lények kiselejtezését követeli, különösen, ha azok testileg vagy társadalmilag gyengébbek. Erre a felfogásra a válaszuk az életre mondott határozott és ingadozás nélküli „igen”. „Emberi személy első joga az élete. Vannak más javai is, és ezek közül több igen értékes; de ez az alapvető java, feltétele minden másnak” (Hittani Kongregáció: *Nyilatkozat a művi abortuszról, 1974. november 18, 11. pont*). A dolgoknak áruk van és áruba bocsáthatók, de a személyeknek méltóságuk van, többet érnek, mint a dolgok, és nincs áruk. Sokszor találjuk magunkat olyan helyzetekben, amelyekben azt látjuk, hogy az élet az, ami a legkevesebbet éri. Emiatt az utóbbi időben az Egyház Tanítóhivatala számára valóban elsődleges jelentőségű lett a figyelem az emberi életre a maga teljességében, különösen a legvédtelenebb életre, vagyis a hátrányos helyzetű vagy beteg személyekre, a meg nem született gyermekekre, a kisgyermekekre és az időskorúakra fordított figyelem, akiknek az élete a legsérülékenyebb.

Mindannyian meg vagyunk hívva, hogy a törekeny emberi lényben felismerjük az Úr arcát, aki emberi testében megtapasztalta a közömbösséget és a magányt, amire gyakran ítéljük a legszegényebbeket, akár a fejlődő országokban, akár a gazdag társadalmakban. Minden meg nem született, hanem igazságtalanul abortuszra ítélt gyermekben ott van az Úr Jézus Krisztus arca, amennyiben ő, mielőtt megszületett, és amikor megszületett, megtapasztalta az elvetettséget a világ részéről.

És az idősek, – eddig a gyermekekről beszéltem: forduljunk most az idősekhez, egy másik ponthoz! – minden idős, beteg ember, vagyis mindenki, napjai sorának végén viseli Krisztus arcát. Nem lehet kidobni, ahogy a „selejt kultúrája” javasolja! Nem lehet úgy kihajítani!

A harmadik szempont parancsolat: legyenek tanúi és szóvivői az „élet kultúrájának”. Katolikus mivoltuk nagyobb felelősséget ró Önökre; mindenekelőtt saját magukkal szemben, hogy törekedjenek megfelelni keresztény hivatásuknak; továbbá a mai kultúrával szemben, hogy hozzájáruljanak az emberi élet transzcendentális dimenziójának, Isten teremtő műve lenyomatának elismeréséhez, a fogantatás első pillanatától kezdve. Ez elköteleződés az új evangelizáláshoz, ami gyakran az árral szemben haladást követeli meg, amiért az embernek személyével kell fizetnie. Az Úr Önökre is számít az „Élet Evangéliumának” terjesztésében!

Ebben a távlatban a kórházak nőgyógyászati osztályai a tanúságtétel és az evangelizálás kiemelt helyszínei, mert ott, ahol az Egyház az élő „Isten jelenlétének hordozójává lesz”, ott ugyanakkor „az ember és a világ igazi humanizálásának eszközévé” is válik (Hittani Kongregáció: *Tanbeli megjegyzés az evangelizálás néhány szempontjáról, 9. pont*).

Annak a ténynek érett tudatával, hogy az orvosi tevékenység és orvosi segítségnyújtás középpontja a gyengeség állapotában levő ember, az egészségügyi szervezet „olyan hely” lesz, „ahol a kezelés viszonya nem mesterség – a kezelés, amelyet végeznek, nem mesterség –, hanem küldetés. Az a hely, ahol az Irgalmas Szamaritánus szeretete az első tanszék, és a

szenvedő ember arca magának Krisztusnak az Arca.” (XVI. Benedek: *Előadás a római Szent Szív Katolikus Egyetemen, 2012. május 3-án*).

Kedves orvos barátaim, akiknek az a hivatásuk, hogy kezdeti szakaszában törődjenek az emberi étellel, emlékeztessenek rá mindenkit, hogy az élet mindig, minden szakaszában és minden korában szent, és mindig ez a minősége. Ne a hit szónoklatával, nem, nem: az értelmével, tudományos előadással. Nincs olyan emberi élet, amely szentebb lenne, mint a másik, minthogy nincs a másikinál minőségileg fontosabb emberi élet. Az egészségügyi szervezet hitelessége nem mérhető pusztán hatékonyságával, hanem főképpen figyelmességével és szeretetével a személy iránt, akinek az élete mindig szent és sérthetetlen.

Soha ne hagyják abba az imádságot az Úrhoz és Szűz Máriához, hogy legyen erejük jól végezni feladatukat, és tanúságot tenni bátran – bátran! Ma bátorságra van szükség, bátorságra ahhoz, hogy tanúságot tegyünk az „Élet evangéliumáról”.

***

AZ ÉLETVÉDŐ FÓRUM ÁLLÁSFOGLALÁSA **AZ ÉLET ÉS A CSALÁD VÉDELMEBEN** (2005. augusztus 15.)

Az Életvédő Fórum abban a reményben, hogy segítségére lesz az élet- és családbarát társadalom szolgálatának, a következő állásfoglalást alkotja:

Az Életvédő Fórum vallja, hogy az emberi élet a fogantatás pillanatától a természetes végéig szent, sérthetetlen, alapvető, örök érték. Nem pusztán személyes, hanem közösségi, társadalmi érték is, minden személyi jog forrása és feltétele. Az ennek megfelelő, teljes, feltétlen jogi védelmét a világi társadalmakban is biztosítani kell.

Minden jószándékú embernek a vak önszeretet ellenében az élet pártján kell állnia, és minden egyes emberi életben föl kell fedeznie annak csodálatos ragyogását, fölbecsülhetetlen értékét.

Az emberi életért érzett felelősségünknel fogva, átérezvén az evilági dolgok rendjének az élet örömhíre szellemével való átítatása és tökéletesítése tekintetében fennálló felelősségünket, az élet védelmét eredményező szemléletváltáshoz hozzájárulva együtt is tanúságot kívánunk tenni az igaz-ságról.

Az Életvédő Fórum vallja, hogy a házassági szövetségben a férfi és a nő az egész élet olyan kizárólagos és felbonthatatlan közösségét hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házasság javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul.

A semmilyen emberi hatalommal sem pótolható, törvényesen kinyilvánított házassági beleegyezésben a férfi és a nő visszavonhatatlan szövetségben – házasság létesítése céljából – kölcsönösen átadják magukat egymásnak és elfogadják egymást.

A házassági szövetség kitarja a házastársakat a szeretet és az élet időtlen közösségére, és a gyermekek nemzésével teljesedik ki.

A házasság és a család az élet szolgálatában áll: a gyermek a házastársak szeretetének gyümölcse, akivel kölcsönösen megajándékozzák egymást; a gyermek a házasság legszebb ajándéka, és éppen a szülők számára lesz a legnagyobb kincs; a házastársak sajátos küldetését az emberi élet továbbadásában és felnevelésében kell látnunk.

Az Életvédő Fórumnak meggyőződése, hogy a magzati korban lévő emberi életnek a megszületett emberi élettől eltérő jogi minősítésére a törvényhozónak nincs lehetősége, mert a magzatot – akár az anyatestben van, akár azon kívül (mesterséges körülmények között) – fogantatásának pillanatától kezdve embernek, feltétlen jogalannak (teljesen jogképes személynek) kell tekintenie, tiszteletben tartva a születendő és megszületett élet nemi azonosságát is.

Az eutanázia problémája vonatkozásában is kiemelendő: az étellel nem rendelkezhetünk; mi emberek az életnek csak gondos sáfárai vagyunk, és nem a szuverén ura; a mi feladatunk, hogy az életet hálával, szeretettel elfogadjuk és megőrizzük.

H Í R E K – E S E M É N Y E K

A CSALÁD PÁPAI TANÁCSÁNAK ELNÖKE BUDAPESTEN:

A CSALÁD MELLÉ KELL ÁLLNI, NEM SZABAD MAGÁRA HAGYNI!

A 2015. november 5. és 7. között megrendezett Budapesti Demográfiai Fórum első napján európai politikusok, neves közéleti személyiségek mellett felszólalt Vincenzo Paglia érsek, a Család Pápai Tanácsának elnöke, aki felolvasta Ferenc pápa üdvözetét is.

A Budapesten megrendezett nemzetközi fórum célja a demográfiai folyamatokkal kapcsolatos kérdéskörök megvitatása, valamint a lehetséges megoldások feltérképezése. Az országok közötti együttműködéstől és összefogástól a demográfiai folyamatok és ezzel összefüggésben a családok középpontba helyezését, a pozitív európai népesedési folyamatok elősegítését és a családfókuszú döntéshozatal előtérbe kerülését remélik. Bemutatják a népesedés- és családpolitikai eredményeket, és sor kerül nemzetközi jó gyakorlatokhoz kapcsolódó tapasztalatcserére.

A Budapesti Demográfiai Fórum első napján megnyitóbeszédet mondott Orbán Viktor miniszterelnök. Beszédét követően vezető európai politikusok és közéleti szereplők szólaltak fel a plenáris ülésen: Robert Halfon, az Egyesült Királyság kormányának tárca nélküli minisztere; Vincenzo Paglia érsek, a Család Pápai Tanácsa elnöke; Wojciech Kolarski, lengyel helyettes államtitkár; Csíkszentmihályi Mihály, az egyesült államokbeli Claremont Graduate University professzora; Jan Figel, a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának alelnöke; Demény Pál, az egyesült államokbeli Population Council főtanácsosa; Pelczné Gáll Ildikó, az Európai Parlament alelnöke. A tanácskozáson részt vett Erdő Péter bíboros és Alberto Bottari de Castello pápai nuncius.

Novák Katalin család- és ifjúságügyért felelős államtitkár üdvözölte a fórum résztvevőit és vezette a tanácskozást. A miniszterelnök mellett külön köszöntötte Erdő Péter bíborost, és nagy megtiszteltetésnek nevezte hazánk számára, hogy ő volt a vatikáni családszinódus főrelátora.

Vincenzo Paglia érsek – aki 2012 óta a Család Pápai Tanácsának elnöke – kifejezte örömét, amiért részt vehet a demográfiai fórumon, amelynek témája szoros kapcsolatban van a nemrég véget ért családszinódus témájával. Ezzel kapcsolatban köszönetet mondott Erdő Péter bíborosnak, amiért főrelátorként bölcsen vezette a szinódusi üléseket, és hogy eredményesen végződött a szinódus. A kapcsolatot a fórum és a szinódus között az teremti meg, hogy mindkét tanácskozás a családot tartja az emberek életét meghatározó, létfontosságú valóságnak – tette hozzá. Ennek hangsúlyozására európai filozófiai iskolák gondolatait idézte az előadó Cicerótól kezdve, aki azt mondta: „a család a társadalom alapja, szinte olyan, mint a közügyek kezelésének iskolája”. A II. vatikáni zsinat is ezt fogalmazta meg, amikor leszögezte: „A család a tartalmasabb emberiség iskolája” (*Gaudium et spes*, 52.)

A téma kifejtéséhez a Család Pápai Tanácsának elnöke Xavier Lacriox francia teológus gondolatát vette alapul: „a mai társadalom első számú problémája a család lerombolása”. Az európai válság nem csupán gazdasági válság, hanem összefügg a családi kötelékek lazulásával, a születések alacsony számával, a népesség elöregedésével – hangsúlyozta. „Ha egy ország nem szentel elég figyelmet a család támogatásának, az egészséges kapcsolatok kiépítésének, akkor a politikai-gazdasági intézkedések nem vezetnek eredményre. A család támogatása az emberi és társadalmi tőke helyreállítását, fejlesztését jelenti.”

Paglia érsek felhívta a figyelmet arra, milyen ellentmondások övezik napjainkban a családot: egyrészt a boldogság kulcsának, biztonságos helynek, menedéknak tartják; másrészt viszont a család a gyenge pont, a kapcsolatok felbomlása, a kudarcok helye. A sok széteső családot látva Lacroix francia teológussal együtt mondhatjuk: a család lerombolása valóban a mai társadalom első számú problémája. Napjainkban létezik az az elgondolás, hogy sokféle család létezhet, új utakat lehet találni, az együttélést is családnak lehet nevezni. Ily módon a családot nem tagadják, hanem új módon képzelik el: látszólag kompatibilis ez az elgondolás a valódi családdal, a valóságban azonban éppen lerombolja azt – figyelmeztetett az előadó.

Vincenzo Paglia érsek kifejtette, hogy a társadalom mára individuumok csoportosulása lett, ahol az 'én' sokkal fontosabbá vált, mint a 'mi'; ahol az egyén jogai többet érnek, mint a család jogai. Hozzátette: ahol azonban a család meggyengül, ott az egész társadalom meggyengül. Modern társadalmainkban minden téren – politikai, gazdasági, közösségi, egyházi téren is – helyre kell állítani a család értékét és központi jelentőségét – hangsúlyozta Paglia érsek és elmondta, hogy a Család Pápai Tanácsa számos országban végzett kutatása is azt bizonyítja: a család a társadalom fő erőforrása.

Ha meggyengül az apa-anya-gyerekekből álló család, akkor az egyének könnyen válnak segítségre szoruló emberré, holott családként éppen ők azok, akik mindig újratermelik az egészséges társadalom építéséhez szükséges emberi és társadalmi tőkét. A kutatás azt is bizonyította, hogy már a házasság maga is hozzáadott értéket képvisel az egyén és a társadalom életében. Az egyszerű együttélés kevésbé stabil forma, nagyobb bizonytalanságot hordoz magában a gyermekek életére nézve is. A pápai tanács által kezdeményezett kutatás azt is kimutatta, hogy az apa-anya-gyerek összetételű család jobban hozzájárul az egészséges munkahelyi környezet kialakulásához, mint amennyire a munka világa támogatja a családi stabilitást. A munka világa tehát számít a családra mint erőforrásra, ugyanakkor nem veszi eléggé figyelembe a család szükségleteit. A család az a hely, ahol az igaz, együttműködő, kölcsönös kapcsolatok kezdődnek. A család a társadalomnak egy olyan műhelye, amely nélkül a társadalom nem működik – tette hozzá.

A Család Pápai Tanácsának elnöke előadásának vége felé arra hívta fel a döntéshozók és demográfiai szakemberek figyelmét, hogy a család mellé kell állni, nem szabad magára hagyni. A család a társadalom számára nélkülözhetetlen gondoskodást valósít meg: a gyerekek nevelését, a betegek és idősek gondozását, a társadalom fenntartását munkájával és adójával, a gyengék és az anyagilag bizonytalan helyzetbe került emberek támogatását...

Eljött az ideje annak, hogy a családot támogató egyének és szervezetek megmutassák, a valós problémák területén cselekszenek: a kormányoknak, a civil társadalomnak és az egyházaknak is fel kell ismerniük, hogy a családoknak milyen nehézségekkel kell megküzdeniük a megváltozott körülmények között és hatékony módon kell támogatniuk a családokat – figyelmeztetett.

Végül hangsúlyozta, hogy Ferenc pápa folyamatosan azt kéri a helyi egyházaktól, és a családszinóduson is azt kérte a püspököktől, hogy álljanak a családok, különös tekintettel a sérült családok mellé. Ismét kifejezte örömét, amiért a demográfiai tanácskozás is nagy tervekkel és elképzelésekkel tekint Európa jövője felé, amely szoros kapcsolatban van a család jövőjével.

Ferenc pápa üzenete a Budapesti Demográfiai Fórum résztvevőire: *Őszentsége Ferenc pápa örömmel értesült a 2015. november 5. és 7. között megrendezésre kerülő Budapesti Demográfiai Fórum elnevezésű rendezvényről, és szívélyes üdvözlét küldi a Kormánynak, valamint a civil és egyházi szervezeteknek, melyek összegyűltek erre a fontos eseményre. Amint a Fórum résztvevői elgondolkodnak a család szerepén, mely alapvető fontosságú az igazságos és egészséges társadalom előmozdításában, Őszentsége biztosítja a jelenlévőket imádságos támogatásáról. Arra bátorítja a résztvevőket, vegyék fontolóra, milyen konkrét módon lehet támogatni a családok életét, különös tekintettel arra, hogy mennyi kihívással*

állnak szemben a családot alapító, illetve gyermekeiket nevelő párok. Ferenc pápa ezen gondolatok jegyében örömmel küldi áldását mint a bölcsesség és erő biztosítékát mindazok számára, akik összegyűltek. Pietro Parolin bíboros államtitkár

„NYITOTTSÁG AZ ÉLETRE” NEMZETKÖZI KONFERENCIA ÉS OKTATÓKÉPZŐ KURZUS

„Nyitottság az életre” címmel rendezték meg a Billings Ovulációs Módszer Nemzetközi Szervezete által összehívott nemzetközi konferenciát, valamint az azt követő oktatóképző kurzust a Zágrábi Érseki Lelkipásztori Intézetben 2016. május 12. és 19. között.

A nemzetközi eseményt Kolinda Grabar-Kitarović horvát elnök védnöksége alatt szervezték meg. A rendezvényen a világ különböző pontjairól érkezett, az élet és a család védelmére elkötelezett orvosprofesszorok, bioetika professzorok, endokrinológusok, nőgyógyászok, szülésznők, embriológusok, sebészek, papok, szerzetesek, a módszert megélő házaspárok és a módszert hazájukban több éve tanító Billings oktatók vettek részt. A konferencián hazánkat a nyíregyházi Lukács házaspár, László és Krisztina, a Magyarországi Billings Központ vezetői képviselték.

A konferencián a Billings Ovulációs Módszer alkalmazásának a családi élet harmóniájában és a házaspár közötti kölcsönös szeretet növekedésében betöltött fontos szerepéről, valamint a módszer szerinti életvitel folyamán a házaspár közötti egység, tisztelet, kommunikáció, bizalom és intimitás mélyüléséről hallhattak előadásokat a jelenlévők. Az öt kontinensről érkezett képviselők a helyi Billings központok működéséről és eredményeiről számoltak be, illetve műhelyfoglalkozásokon a tapasztalt nehézségekről és megoldási lehetőségekről egyeztettek.

A nyíregyházi Lukács házaspár négygyermekes szülőkként a Billings Ovulációs Módszer akkreditált oktatói és a Magyarországi Billings Központ működtetői, akik különféle felkéréseknek eleget téve plébániai jegyesoktatás, családi- vagy házasság hétvégén szervezett előadások, iskolai rendkívüli osztályfőnöki órák és egyéb programok keretében ismertetik a módszert, majd az érdeklődő, a Billings ovulációs módszert megtanulni és alkalmazni kívánó házaspárokkal személyre szabott tanácsadó konzultációkon foglalkoznak.

A konferenciát követő négynapos oktatóképzőn a magyar képviselőt még kiegészült nyíregyházi Szent Imre Katolikus Gimnázium tanárával, Nagy Évával. A képzést az ausztrál Joan Clements vezette, aki a Billings Ovulációs Módszer Nemzetközi Szervezet egyik igazgatója. A melbourne-i érsekség nyugalmazott munkatársa több mint harminc éve oktatja a módszert számos országban. A 2015 októberében megrendezett rendkívüli családszinóduson Ferenc pápa által felkért szakértő, az élet- és a család védelméért végzett munkásságáért a Cross Pro Ecclesia et Pontifice pápai kitüntetését kapta.

A továbbképzésen a Billings-módszer speciális egészségi és életállapotbeli helyzetekben való alkalmazásának tudományos igazolásáról, a négy alapszabály mindenféle körülményekre vonatkozó helytállásáról, a különféle rendellenességek visszakövethetőségéről és kezelhetőségéről tanultak a résztvevők, számos esettanulmány elemzésével, valós és fiktív esetek modellezésével, rendkívül gyakorlatias, interaktív formában. A kurzus végén oktatóképzői oklevelet és segédanyagokat kaptak.

A program örömteli eseménye, hogy sor került a Billings Europe Szervezet első találkozására és kapcsolatfelvételére is. Az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Ausztria, Szlovákia, Lengyelország, Lettország, Románia, Albánia, Horvátország és Magyarország oktatói tartoznak egyelőre ebbe a körbe, de természetesen a cél az, hogy minél több elkötelezett család- és életvédő működjön együtt az európai országok képviselőiben, egymás munkáját segítve.

^{T*} Ld. Magyar Kurír 2015. november 5. (www.magyarurir.hu).

^{T*} Ld. Magyar Kurír 2016. május 22. (www.magyarurir.hu).

A MAGYAR BIOETIKAI SZEMLE SZERKESZTŐBIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATAI

1/2016. (VI. 1.) MBSZ határozat: A Szerkesztőbizottság egyhangúan javasolja, hogy a Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége a Szerkesztőbizottság főszerkesztőjének és vezetőjének Dr. Hámori Antalt a 2016. május 23-ai és a 2016. május 31-ei e-mailjében ismertetett programjával kinevezze.

2/2016. (VI. 1.) MBSZ határozat: A Szerkesztőbizottság egyhangúan javasolja, hogy a Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége a Szerkesztőbizottság elnökének Dr. Makó Jánost kinevezze.

3/2016. (VI. 1.) MBSZ határozat: A Szerkesztőbizottság egyhangúan javasolja, hogy a Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége a Szerkesztőbizottság szerkesztőjének Prof. Dr. Veress Gábort kinevezze.

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG ELNÖKSÉGÉNEK HATÁROZATAI

1/2016. (VI. 1.) MBT Elnökségi határozat: Az Elnökség egyhangúan egyetért a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának 1/2016. (VI. 1.) MBSZ határozatával, és az abban foglaltak szerint Dr. Hámori Antalt 2016. június 1-jei hatállyal, a 2016. május 23-ai és a 2016. május 31-ei e-mailjében ismertetett programjával kinevezi a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottsága főszerkesztőjének és vezetőjének.

2/2016. (VI. 1.) MBT Elnökségi határozat: Az Elnökség egyhangúan egyetért a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának 2/2016. (VI. 1.) MBSZ határozatával, és Dr. Makó Jánost 2016. június 1-jei hatállyal kinevezi a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottsága elnökének.

3/2016. (VI. 1.) MBT Elnökségi határozat: Az Elnökség egyhangúan egyetért a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának 3/2016. (VI. 1.) MBSZ határozatával, és Prof. Dr. Veress Gábort 2016. június 1-jei hatállyal kinevezi a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottsága szerkesztőjének.

4/2016. (VI. 1.) MBT Elnökségi határozat: Az Elnökség négy „igen”, egy „nem” szavazattal, egy tartózkodás mellett úgy határoz, hogy a 2016. évben egy Gaizler Gyula-émlékérmét adományoz.

5/2016. (VI. 1.) MBT Elnökségi határozat: Az Elnökség, tekintettel arra, hogy dr. Leszkovszky Gy. Pál és Dr. Makó János – a hat szavazatból – három-három érvényes szavazatot kapott, úgy határoz, hogy a 2016. évben két Gaizler Gyula-émlékérmét adományoz, az egyiket dr. Leszkovszky Gy. Pálnak, a másikat Dr. Makó Jánosnak.

6/2016. (VI. 1.) MBT Elnökségi határozat: Az Elnökség, tekintettel arra, hogy Dr. Makó János nyilatkozata szerint nem fogadja el a kitüntetést (mivel dr. Pruzsinszky Józsefet érdemesebbnek tartja rá), a 2016. évben a Gaizler Gyula-émlékérmét dr. Leszkovszky Gy. Pálnak adományozza.

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG ELNÖKSÉGÉNEK KÖZLEMÉNYE

A Magyar Bioetikai Társaság ezúton mond köszönetet valamennyi kedves támogatójának, akik 2015. évi személyi jövedelmük 1%-át a Társaság javára ajánlották fel. Az összeggel folyóiratunk kiadásához nyújtottak segítséget. Tisztelettel kérjük Tagtársainkat és a bioetika iránt érdeklődőket, hogy a jövőben is támogassák Társaságunkat. A Magyar Bioetikai Társaság adószáma: 18052277-1-42. Támogatásukat előre is nagyon köszönjük!

Tisztelettel kérjük Tagtársainkat, hogy tagdíjfizetésüket a Magyar Bioetikai Társaság OTP-nél vezetett 11706016-20752620 számú számlájára szíveskedjenek teljesíteni. Az éves tagdíj 4.000 Ft, nyugdíjasoknak 3.000 Ft. Köszönjük!

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG ELNÖKSÉGI TAGJÁNAK KITÜNTETÉSE

Dr. Hámori Antalt, a Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének tagját 2016. május 27-én „A természetjog kiváló kutatója” címmel tüntették ki (ld. Magyar Kurír 2016. május 31.).

KONFERENCIA- ÉS KÖZGYŰLÉSI MEGHÍVÓ, PROGRAM

A Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége szeretettel hív mindenkit a 2016. október 7-én és 8-án, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Szent II. János Pál pápáról elnevezett dísztermében megrendezendő konferenciájára és az azt követő közgyűlésre. A konferencia fő témája az emberen végzett kutatások. A konferencián bemutatkozik a Magyar Bioetikai Társaság Ifjúsági Szekciója.

2016. október 7. (péntek)

12³⁰ Megnyitó, Dr. Rojkovich Bernadette elnök köszöntője

13⁰⁰–14⁴⁰ **Kutatások etikai kérdései**; üléselnök: Prof. Dr. Veress Gábor DSc

13⁰⁰–13³⁰ Dr. Birher Nándor: A szellemtudomány és a természettudomány viszonya a kutatásban – kutatáserkölc

13³⁰–14⁰⁰ Prof. Dr. Abonyi János DSc: A tudomány fenntarthatóságából fakadó felelőssége

14⁰⁰–14³⁰ Prof. Dr. Veress Gábor DSc: Az értékteremtő etikus kutatás

14³⁰–14⁴⁵ Kérdések, hozzászólások

14⁴⁵–15⁰⁰ Kávészünet

15⁰⁰–16⁴⁰ **Klinikai kutatások**; üléselnök: Dr. Makó János

15⁰⁰–15³⁰ Prof. Dr. Lipták József: A gyógyszergyártás és -kutatás etikai kérdései

15³⁰–16⁰⁰ dr. Mogyorósi Dorottya: Az orvostudományi kutatások jogi kérdései

16⁰⁰–16³⁰ Dr. Makó János: Dr. Makó János: Az orvostudományi kutatások gyakorlati kérdései a Helsinki Deklaráció alapján

16³⁰–16⁴⁵ Kérdések, hozzászólások

16⁴⁵–17⁰⁰ Kávészünet

17⁰⁰–19⁰⁰ **Környezeti ártalmak kutatása és hatása az emberre**

üléselnök: Dr. Zlinszky János

2016. október 8. (szombat)

10⁰⁰–11¹⁵ **Embrionális sejteken végzett kutatások**; üléselnök: Dr. Rojkovich Bernadette

10⁰⁰–10²⁰ Dr. Rojkovich Bernadette: A humánembrió egyedisége, fejlődése és individualitása

10²⁰–10⁴⁰ Prof. Dr. Jobbágyi Gábor: A magzat jogi helyzete a művi megtermékenyítés során

10⁴⁰–11⁰⁰ Dr. Kék Emerencia: A Katolikus Egyház tanítása az embrionális őssejt-kutatásokról

11⁰⁰–11¹⁵ Kérdések, hozzászólások

11¹⁵–11³⁰ Kávészünet

11³⁰–14⁰⁰ **Szintetikus biológia**; üléselnök: Prof. Dr. Falus András akadémikus

11³⁰–11⁵⁰ Prof. Dr. Posfai György: A szintetikus biológia elméleti alapjai

11⁵⁰–12¹⁰ Dr. Németh Tamás: A szintetikus biológia két arca: lehetőségek és árnyoldalak

12¹⁰–12³⁰ Prof. Dr. Kovács József DSc: A szintetikus biológia etikai kérdései

12³⁰–12⁵⁰ Dr. Laurinyecz Mihály: A közösség tájékoztatása és a szakmai eredmények megosztásának etikai kérdései a szintetikus biológia területén

12⁵⁰–13¹⁰ Prof. Dr. Falus András akadémikus: Összegző gondolatok

13¹⁰–13³⁰ Kérdések, hozzászólások

13³⁰–14³⁰ Ebédészünet

14³⁰–16⁰⁰ **Fiatalok Fóruma**; üléselnök: dr. Csépanyi Gábor

14³⁰–14⁴⁰ dr. Koroknai András: Születésszabályozás az élet védelmének tükrében

14⁴⁰–14⁵⁰ Zaymus Eszter: Hivatásom: életvédelem. (Út a matematika szaktól a CitizenGO-ig)

14⁵⁰–15⁰⁰ dr. Jeszenői Norbert: A komplementer és alternatív medicina bioetikai vonatkozásai

15⁰⁰–15¹⁰ Laki Beáta: Meddig tágíthatóak határaink? Avagy a genetikai beavatkozások alkalmazásának etikai kérdései

15¹⁰–15²⁰ Hoványi Márton: Felelősség és fogamzásgátlás

15²⁰–15³⁰ dr. Babarczy Kristóf: Mi történik az elvetélt magzatok földi maradványaival?

15³⁰–15⁴⁰ Turi-Kovács Nóra Orsolya: Egészségügyi finanszírozás. Mennyit ér az emberi élet?

15⁴⁰–15⁵⁰ dr. Vajna Rita: A nőekkel való etikus bánásmód kiemelt fontossága a nőgyógyászati ambulancián és a szülészetben

15⁵⁰–16¹⁵ Kérdések, hozzászólások

16¹⁵–16³⁰ Kávészünet

16³⁰–17⁰⁰ **Gaizler Gyula-émlékérem átadása és a kitüntetett dr. Leszkovszky Gy. Pál emlékelőadása**; laudációt mond: Dr. Hámori Antal

17⁰⁰ **A Magyar Bioetikai Társaság közgyűlése**

17³⁰ Határozatképtelenség esetén megismételt közgyűlés; a közgyűlés napirendi pontjai:

1. A levezető elnök, a jegyzőkönyvvezető, a hitelesítők megválasztása;
2. A határozatképeség megállapítása, a napirendi pontok elfogadása;
3. A 2015. évi tevékenységről szóló elnöki beszámoló és a közhasznúsági jelentés elfogadása; előadó: Dr. Rojkovich Bernadette elnök;
4. A költségvetési beszámoló elfogadása; előadó: Hamvas Józsefné és Gold Judit;
5. A felügyelő bizottság jelentése; előadó: Geleji Frigyesné;
6. Dr. Hámori Antal MBSZ-főszerkesztői programjának, terveinek ismertetése előadó: Dr. Hámori Antal;
7. A Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottsága vezetője, főszerkesztője (Dr. Hámori Antal) és elnöke (Dr. Makó János) kinevezésének jóváhagyása; előadó: Dr. Rojkovich Bernadette;
8. A Magyar Bioetikai Alapítvány kuratóriumi elnökének beszámolója; előadó: Nyéky

Kálmán;

9. Közgyűlési határozatot igénylő elnökségi döntések ismertetése és elfogadása; előadó:
Dr. Rojkovich Bernadette;

10. 2016. évi további programok, tervek a 2017. évre; előadó: Dr. Rojkovich Bernadette

SZERZŐINK

dr. jur. Hámori Antal OESSH, PhD, lic. iur. can., a Budapesti Gazdasági Egyetem docense, a Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének tagja

dr. jur. Lábady Tamás CSc, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tiszteletbeli egyetemi tanára, volt alkotmánybíró, az Alkotmánybíróság volt elnökhelyettese, a Pécsi Ítéltábla nyugalmazott elnöke, a Gaizler Gyula-émlékérem kitüntetettje

dr. Leszkovszky Gy. Pál OP, nyugdíjas farmakológus, szerzetes pap, a Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója szerkesztője, a Gaizler Gyula-émlékérem kitüntetettje

dr. med. Szathmáry Gábor ny. szülész-nőgyógyász főorvos

Tózsér Endre SChP, lic. theol., szerzetes pap, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola tudományos munkatársa

dr. med. Vajna Rita Zsuzsanna szülész-nőgyógyász rezidens orvos

TABLE OF CONTENTS

Antal Hámori: The 21 years of the Hungarian Review of Bioethics – Lectori salutem!	1
ARTICLES, STUDIES	
Tamás Lábady: The Vocation for Freedom and Life	4
Rita Zsuzsanna Vajna: The Importance of Preserving Dignity of Women in Gynecology and Obstetrics Practice	7
Gábor Szathmáry: Naprotechnology and Natural Family Planning?	9
Antal Hámori: On the Prohibition of Sunday Opening Hours from the Point of View of the Protection of the Employee, the Family and the Consumer	13
REVIEW	
Antal Hámori: Bioethical Aspects of the Final Report on the Family of the Synod of Bishops	34
DOCUMENTS	
Introductory Remarks by His Holiness Pope Francis at the Synod of Bishops for the Family	38
Message of Pope Francis to Catholic Gynecologists	39
The Stand of the Forum on the Protection of Life Defending Life and Family	41
NEWS – EVENTS	
The President of the Pontifical Council for the Family in Budapest: Align with the Family, should not Leave It Alone!	42
„Openness for Life” – International Conference and Instructor Training Course	44
Decisions of the Editorial Committee of the Hungarian Review of Bioethics	45
Decisions of the Presidency of Hungarian Society of Bioethics	45
Announcements of the Presidency of Hungarian Society of Bioethics	46

Award for a Member of the Presidency of the Hungarian Society of Bioethics 46
Conference, General Assembly – Invitation and Program 46
Authors of the Current Review 48

Szerzőink figyelmébe

A Magyar Bioetikai Szemle a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozását, fejlesztését elősegítendő, különös tekintettel a tudományos technikai fejlődésnek az emberrel és környezetével kapcsolatos alapvető etikai kérdéseire, az emberi élet és méltóság – ezzel összefüggésben a család és a nagyobb értékközösségek –, valamint az egészséges környezet tisztelétét, védelmét és szeretetét szolgáló, tudományos igényességgel megalkotott, orvosi, etikai, jogi, teológiai, inter-, illetve multidiszciplináris szakkikket, tanulmányokat és recenziókat (esetenként konferencia-előadások szerkesztett változatait, hazai és nemzetközi forrásokat, híreket) tartalmazó, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományos Művek Tárában lektorált tudományos folyóiratként nyilvántartott, negyedévente megjelenő kiadvány.

A Szerkesztőbizottság a mű megjelenéséről legalább kettő, teljesen anonim módon történt lektorálás keretében keletkezett lektori vélemény birtokában dönt; másodközlésre nem fogad el kéziratot, és a kisebb, nem tartalmi, hanem formai jellegű javításra, stilizálásra fenntartja a jogot. A kéziratok a Hamori.Antal@uni-bge.hu címre küldendőek. A kiadó szerzői díjat nem tud fizetni.

Formátum: Times New Roman betűtípus, főszöveg 12-es, lábjegyzet 10-es betűméret, szimpla sorköz, sorkizártság, a cím, az alcím, a fejezetcím félkövér, a szövegben dőlt rész lehet (félkövér és aláhúzott nem).

Hivatkozások (lábjegyzetben): szerző(k) teljes neve, kettőspont, mű címe, vessző [in, kötet címe, vessző, Szerk. szerkesztő(k) teljes neve (ha van)], kiadás helye, vessző, kiadás éve, pont, kiadó neve, vessző [folyóirat esetén: in, név, évfolyamszám, zárójelben év/szám], hivatkozott oldalszám(ok), pont; példák:

- könyv: Gaizler Gyula: A bioetika alapkérdései, Budapest, 1997. Magyar Bioetikai Alapítvány, 422.
- könyvfejezet (-rész): Ferencz Antal: Az új genetika kihívásai, in Biogenetika és etika (Sapientia Füzetek 4.), Budapest, 2005. Vigilia Kiadó, 7-16.
- folyóirat: Hámori Antal: A magzati élet védelme Magyarország Alaptörvényében, in Magyar Bioetikai Szemle 17 (2011/3-4) 130-150.

További hivatkozások: a következő lábjegyzetben uo. és az adott oldalszám(ok), ha az oldalszám(ok) nem egyező(ek); későbbi lábjegyzetben, vagy ha az előzőben több szerző, illetve mű szerepel: szerző családneve i. m. és az adott oldalszám(ok), ha az oldalszám(ok) nem egyező(ek); ha ugyanattól a szerzőtől több írás hivatkozott, a családnév után a kiadás éve zárójelben; ha a több írás ugyanabból az évből való, az évszámot „a”, „b”, stb. betű követi.

A Szerkesztőbizottság szeretettel várja az írásokat.

Tartalom

Hámori Antal: 21 éves a Magyar Bioetikai Szemle. Lectori salutem!	1
CIKKEK, TANULMÁNYOK	
Lábady Tamás: Szabadságra elhívva az életért	4
Vajna Rita Zsuzsanna: A női méltóság megőrzésének fontossága a szülészeti és a nőgyógyászati gyakorlatban	7
Szathmáry Gábor: Naprotechnika és természetes családtervezés?	9
Hámori Antal: Vélemény az üzletek vasárnapi nyitva tartásának tilalmáról munkavállaló-, család- és fogyasztóvédelmi szempontból	13
RECENZÍÓ	
Hámori Antal: A családshinódus zárójelentésének bioetikai vonatkozásai	34
DOKUMENTUMOK	
Ferenc pápa megnyitóbeszéde a családshinóduson (fordította: Tózsér Endre)	38
Ferenc pápa beszéde katolikus nőgyógyászokhoz (fordította: Leszkovszky Gy. Pál)	39
Az Életvédő Fórum állásfoglalása az élet és a család védelmében	41
HÍREK – ESEMÉNYEK	
A Család Pápai Tanácsának elnöke Budapesten: A család mellé kell állni, nem szabad magára hagyni!	42
„Nyitottság az életre” nemzetközi konferencia és oktatóképző kurzus	44
A Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának határozatai	45
A Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének határozatai	45
A Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének közleménye	46
A Magyar Bioetikai Társaság elnökségi tagjának kitüntetése	46
Konferencia- és közgyűlési meghívó, program	46
Szerzőink	48